

EKİM 1986 SAYI 2

1.100 TL. (KDV Dahil)

# yaşadıkça

# egitim



*"Daha mutlu bir gelecek için..."*

## *Eğitime Talep*

Çocuğuna yeterli düzeyde öğretim sağlayabilecek ailelerin ilgilendiği iki sorun var; çocuklarının yabancı dil öğrenmesi ve iyi bir fakülteye girebilmesi. Anne babanın bu iki isteği; çocuğun İngilizce öğrenmesi için özel okulların, üniversiteye girebilmesi için de özel dersanelerin gelişmesine ve çoğalmasına neden oldu. Bir başka deyişle, özel öğretim kurumlarından velilerin beklentileri, yani talepleri, çocuklarının hem İngilizce öğrenmesi hem de üniversite seçme sınavlarını başarıarak bir fakülteye girebilmesidir.

Velilerin taleplerine bakılırsa, eğitim kurumlarından bugüne kadar istenen, bir sonraki eğitim kurumları için öğrencilerin yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olacak öğretimi almalarıdır. Matematik dersinde iyi olmak, iyi İngilizce öğrenmek, bugün birçok veli için yeterli bir "eğitim" sayılmaktadır. Ancak velinin eğitim kurumlarından talepleri arasında iyi bir kişilik geliştirmek, iyi bir vatandaş olmak, ileride iyi bir vergi mükellefi olmak, topluma saygılı olmak gibi konularda doğrudan bir istek yoktur. Öğretime olduğu kadareğitime de talep olmaması, içinde yaşadığımız günlerin en dikkat çekici yanlarından birini oluşturuyor.

Öğretime olan talebin aynı biçimde sürmesi sonucunda, geleceğin Türkiye'sinde yabancı dil bilen, ancak kendi kişilik sorunlarını çözmede yetersiz, çevresine karşı duyar-sız ve toplumuna yabancı kişilerin önemli görevlerde bulunmasına şaşmamalı.

**Fahamettin AKINGÜÇ**

# YAŞADIKÇA EĞİTİM

Üç ayda bir yayınlanır.

Sayı: 2

Ekim 1986

**Sahibi:**

Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. adına  
Fahamettin AKINGÜÇ

**Yazı İşleri Müdürü:**  
Bahar AKINGÜÇ

**Yayın Yönetmeni:**  
Ö.F. Sarp BENGÜ

**Bu Sayıda Yazarlar:**

ARSEVEN Ali, ATABEK Erdal, BAYKAL Ali  
ERGİN M.Akif, ERKUNT Hamdi,  
EŞİGÖK Nilüfer, ETAN Akın, GÜNER Nur,  
GÜNER Serdar, KULAKSIZOĞLU Adnan,  
MADİ Nuran, MADİ Bülent, ÖZKAYA Necdet,  
SAYAR Yeşim, ÜSTÜNER Işık Şifa,

**Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar:**

GÜNER Nurgün, SUNGUR Nuray,  
TAYLA Siren,

**Karikatür:**

Kamil MASARACI

**Yönetim Yeri:**

Yolbaşı sokak İncirli/Bakırköy/İSTANBUL  
Tel: 561 26 63 - 561 26 64

**Fiyatı:** 1.100 TL. (KDV Dahil)

**Abone Koşulları:**

KDV Dahil Yurtiçi Yıllık 4.000 TL.  
Yurtdışı 25 DM.  
Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi  
Hesap No: 61621-9 Yaşadıkça Eğitim

**İlan Koşulları:**

Arka Kapak Renkli 400.000 TL.  
Kapak İçleri Renkli 300.000 TL.  
İç Renkli Tam Sayfa 200.000 TL.  
Yarım Sayfa 120.000 TL.  
İç Siyah/Beyaz Tam Sayfa 120.000 TL.  
Yarım Sayfa 75.000 TL.

**Baskı Hazırlık ve Organizasyon:**

Çizgi Grafik/512 62 27

**Dizgi:**

Ekol/522 77 76

**Baskı:**

Ayhan Matbaası

Yazı, özgün fotoğraf ve resimlerin her hakkı  
mahfuzdur. İzinsiz kullanılamaz.

## Bu Sayıda...

• YAYINCIDAN OKURA Eğitime Talep/Fahamettin AKINGÜÇ .....	1
• Eğitim Dünyasından/Haberler Barış Eğitimle Başlar .....	3
Otistik Çocuklar Derneği Kuruluyor .....	3
Yalvaç Ural Polonya Gülümseme Nişanı Aldı .....	3
Birçok Derste Uygulamaya Önem Verilecek .....	4
Gençlerimiz Kitap Okumuyor .....	4
Yanlış Din Eğitimi Ruh Sağlığını Tehdit Ediyor .....	4
Uluslararası Okul Psikologları Derneğine Üyelikler Giderek Artıyor .....	5
Frekansa Göre Dil Öğrenimi .....	5
Ortaöğretim İçin Köyler .....	5
• Okullar Açılırken/Nuran MADİ .....	6
• 6 Yaş Sorunu/Nur GÜNER .....	7
• Her Çocuk Özeldir Yard. Doç.Dr. Nilüfer EŞİGÖK .....	8
• Eğitimde Fırsat Eşitliği .....	10
• Tam Öğrenme/Yeşim SAYAR .....	11
• Okuma Öğrenimini Etkileyen Faktörler Doç.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU .....	12
• Duygunun Eğitimdeki Rolü/Akın ETAN .....	15
• Çocuğa Bilgi Yüklemek mi? Çocuğu Eğitmek mi?/Erdal ATABEK .....	17
• OLAY ÇÖZÜMLEMESİ Çocuğa Cesaret Vermek .....	20
• Çocuk ve İhtiyaç Bertrand RUSSEL .....	25
• Yaramaz Arkadaş Bilgisayar .....	26
• Eğitimde Bilgisayar Serdar GÜNER/Işık Şifa ÜSTÜNER .....	27
• Bilgisayar Destekli Eğitim Ali BAYKAL .....	30
• Barış Manço: Eğitim Okulla Sınırlandırılmaz .....	32
• Çizgicik/Kamil MASARACI .....	36
• Ateş Yakmak .....	37
• M.Z. Taşkın : Çocuklarımızda Öğrenmeyi Eğlence Haline Getirelim .....	38
• Yalvaç Ural : Kitap Okumayı Sevdiren Anne Babadır .....	40
• Çocuklara Önerilen Kitaplar .....	41
• Türkiye'de Özel Öğretim Kurumları ve Özel Eğitimden Beklenenler/Necdet ÖZKAYA .....	42
• Büyümeye Zarar : Bağırsak Parazitleri .....	47
• Bir Küçük Azınlık: Solaklar Hamdi Erkunt .....	48



• Yaratıcı Bir "Yaratığın" İtirafı Gale Cornelia Flynn .....	50
• Bilgisayar Kendi Eğitim Modelini Getirdi .....	53
• Beyin Felçli Çocuklar Bülent MADİ .....	55
• Bir Eğitimcinin Anıları .....	56
• Yabancı Dil Öğretimi ve İki Boyutlu Görsel Eğitim Materyalleri/Dr. M.Akif ERGİN .....	58
• Okul Başarısında Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi Doç. Dr. Ali Arseven .....	60
• Bir Okul Bir Uygulama .....	62

## DERSTE UYGULAMAYA ÖNEM VERİLECEK

- **Milli Eğitim Müsteşarı Prof. Cemil KIVANÇ, ders kitaplarındaki gereksiz ezber konuların YÖK temsilcileriyle ortak toplantıda tespit edilmeye başlandığını söyledi.**

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nca ortaokul ve liselere gönderilen bir genelge ile okullarda öğretmenlerin ezberciliği önlemeleri istendi.

Başta Türkçe, tarih ve coğrafya gibi dersler olmak üzere birçok derste ezber yerine tatbikata önem verileceğini belirten Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarı Cemil Kivanç, "Bu öğretim yılından baş-

lamak üzere en geç iki ders yılı içinde okullardan ezbercilik kaldırılacak. Okullar uyarıldı. Ders kitapları basılmıştır. Ancak önemli olan kitap değil müfredat programıdır. Öğretmenin uygulayacağı programdır" dedi.

Prof. Kivanç, orta öğretimde ders kitaplarındaki gereksiz ezber konuların Milli Eğitim Bakanlığı ile YÖK temsilcilerinin ortak toplantılarında tespit edilmeye başlandığını da ifade etti. Kivanç, orta öğretimde bugüne kadar öğrenciler için hiçbir şey yapılmadığını da öne sürerek "Kitap yazmak marifet değildir. Kitap bir günde yazılır, önemli olan tatbikattır, önemli olan müfredat programıdır, öğrencilere hamal gibi herşeyi

ezberletmemektedir" şeklinde konuştu.

Orta öğretimde okutulan derslerin yüksek öğretimin bir ön hazırlığı şeklinde olması için çalışılacağını belirten Prof. Kivanç şunları söyledi:

"- Orta öğretimle yüksek öğretim birbirine yaklaştırılacaktır. Bunun için her hafta YÖK temsilcileri ile Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri biraraya gelecekler. Bazı meslek dallarına ağırlık verilecek. Orta öğretimde öğrencilerin yüksek okula nasıl hazırlanacakları saptanacak. Öğrenci yüksek okula gidemese bile liseden mezun olduktan sonra yüksek okula yakın seviyede bir öğrenim görmüş olacak, gereksiz şeyler okumayacak."

### Gazi Üniversitesi Araştırması:

## Gençlerimiz Kitap Okumuyor

Gazi Üniversitesi'nin yaptığı "12-24 yaş gençlerin sosyo-ekonomik durumu" konulu araştırmanın yankıları sürüyor. Milli Eğitim Gençlik Spor Bakanlığı'nın yaptırdığı araştırmaya göre, 12-24 yaş arası gençlerin üçte birini aşan bölümünün roman ya da öykü türü kitaplar okumadığının saptandığı kaydedildi. Ayrıca gençlerin karşı cinsten ne bekliyorsunuz adlı soruya karşı, büyük çoğunluğunun anlayışlı ve evine bağlı insanlar aradığı sonucunun çıktığı bildirildi. Gazi Üniversitesi araştırması; Prof. Ünver, Doç.Dr. Barlas Tolun, Dr. Işık Bulut ve Cavit Bağdaş tarafından yapıldı.

Gazi Üniversitesi tarafından gençler üstüne yapılan araştırmalar, gençlerin sosyo-kültürel yapıları hakkında verdiği ilgi çekici verilerle dikkatleri üstüne çekti. İlgi çekici konulardan birisi ise, gençlerin okuduğu kitap türleri ve izledikleri televizyon filmlerinde kendilerini kimlerle özdeşleştirdikleri sorularına verilen yanıtlar oldu. Araştırmaya göre 12-24 yaş arası gençlerin yüzde 37.1'i roman ya da öykü hiç okumuyor, yüzde 19.1'lik bölümü ise sosyal içerikli eğitici kitapları yeğlerken yüzde 18.9'u macera, yüzde 12.7'si de aşk romanı ve fotoromanla zaman geçiriyor.

Aynı araştırmanın diğer bir bölümü ise gençlerin kendile-

rini kimlerle özdeşleştirdiklerine yönelik. Bu soruya verilen yanıtlar ise gençlerin en çok benzemek istedikleri tipin bir zamanlar TV'de gösterilen Dallas dizi filmindeki Bobby olduğunu ortaya çıkardı. Benzemek istedikleri tiplerden 2.ligi dürüst bir kovboyu canlandıran Ray, üçüncülüğü ise amaca ulaşmak için herşeyi yapabilecek nitelikteki işadami tipini canlandıran J.R. aldı. Genç kızların en çok özdeşleştikleri tip ise zengin ve yakışıklı genç ile evlenen Pamela oldu. Burada da ikinciliği Ray'in eşi Donna, üçüncülüğü ise tüm alleyi yöneten ve ailenin zenginliğine imparatorçelik yapan, sadık kadın tipi bayan Ellie kazandı.

Araştırmanın bir diğer bölümünü de gençlerin karşı cinsten ne beklediklerine yönelik sorular oluşturuyor. Bu bölüme göre, gençlerin karşı cinsten aradıkları en önemli özelliği erkekler için anlayış, kızlar için de eve bağlılık oluşturuyor. Erkeklerin yüzde 43'ünün karşı cinsten anlayış, yüzde 20'si zekâ, yüzde 19.6'sı ev işlerine yatkınlık, yüzde 8.4'ü güzellik, yüzde 8.6'sı da aile bütçesine katkıda bulunacak eş arıyorlar. Genç kızların yüzde 35.3'ü erkeklerde eve bağlı olma niteliğini ararken yüzde 27.5'i anlayış, yüzde 20'si zekâ, yüzde 7.50'i otorite, yüzde 5.6'sı zenginliği, yüzde 4'ü ise yakışıklılık üzerinde duruyor.

## YANLIŞ DİN EĞİTİMİ RUH SAĞLIĞINI TEHDİT EDİYOR

İlkokulda okuyan çocukların yüzde 54'ünde, olumsuz yönde bir "Allah" korkusu olduğu öne sürüldü. Ailelerin, eğitim sırasında; çocuklara "Allah"ı cezalandırıcı soyut olarak gösterilmesinin, bu korkuyu körüklediği ve küçük yaşta endişe krizleri geçiren çocuklarında yüzde yetmişinin hastalığının yanlış din eğitiminden kaynaklandığı öne sürüldü.

Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, Öğretim Üyesi Muallâ Öztürk, ülkemizde yanlış verilen din eğitiminin, çocuklarımızın ruh sağlığını tehdit ettiğini öne sürerek, bu nedenle çocukların büyük oranında, değişik tepkiler oluştuğunu, aşırı endişe, iç sıkıntısı, bunalım, kafalarına takılan düşüncelerden korkma, el yıkama, tükürme, oraya, buraya dokunma gibi aşırı ve durduramadıkları hareketlereyolaçlığını belirten Profesör Öztürk, sözlerini şöyle sürdürdü:

### ÇOCUĞUNUZU DİSİPLİN ALTINA ALABİLMEK İÇİN TANRI'YI KULLANMAYIN

"Çocukları disiplin altına alabilmek için, küçüklere verilen aşırı "Allah korkusu" çocuklarda davranış bozukluklarına neden oluyor. Örneğin, yemek yemeyen ya da uyku uyuyamayan çocuğa, "Allah seni görüyor, birazdan cezayı verecek. Allah seni taş yapar" gibi söylenen sözler, çocukları korkularak zararlı oluyor.

Her korkunun, insanda zararlı bir etki yaptığını da sözlerine ekleyen Profesör Öztürk, tehlikeli korkunun bilinmeyen ve görünmeyen korku olduğunu söyledi. Öztürk ayrıca şöyle dedi:

"Çocuklar, bilinen ve görünen korkulardan kaçacak yol bulabilir ama; göremedikleri, soyut korkular onları en çok etkileyenlerdir. En etkin korkular; görünmeyen, kaçılmayan korkulardır. Hastalık, mikrop ölüm felaketi gibi... Tanrı korkusu en etkin korkulardan biri. Üstelik çocukları en çok hastalığa sürükleyeni de."

Konuyla ilgili çevreler; çocuklarda, küçük yaşlarda soyut düşüncenin gelişmemesinin Tanrı Korkusuna neden olduğunu söyleyerek, şunları eklediler:

"Çocuk, yaklaşık on, onbir yaşlarına kadar soyut yanını değil, somut yanını düşünür. Bu nedenle ona "Allah seni taş yapar" denildiğinde; gerçekten yanlış hareketleri olursa, her yerde olan Tanrı'nın kendini taş yapacağını düşünür, buna inanır."

## ULUSLARARASI OKUL PSİKOLOGLARI DERNEĞİNE ÜYELİKLER GİDEREK ARTIYOR

Uluslararası Okul Psikologları Derneği üyeleri giderek artıyor. Kısa adı İSPA, International School Psychology Association) olan dernek 1972 yılında Amerikalı okul psikoloğu Calvin Carter'ın liderliğinde kurulmuş ve 1982 yılında Stokholm'de resmi olarak bir dernek haline gelmişti. Derneğin 31 değişik ülkeden 222 üyesi bulunuyor.

Okul psikolojisinde yeni görüşler, okul psikolojisinde ölçme ve değerlendirme, okullarda disiplin, yeni programlar ve dünyada okul psikolojisinin uygulanış biçimleri içerikli konuları geçtiğimiz yaz Danimarka'da düzenlenen bir kolekyumda tartışan Okul Psikologları Derneği, tüm dünyadaki üyelerinin sayısını giderek artırıyor. Amacı çeşitli ülkelerdeki okul psikologlarının birbirlerinden, çalışmalarından yeni araştırma ve programlarından haberdar etmek olan İSPA, ayrıca aylık bültentilerini komite çalışmaları ve

eğitim programlarını ve üyelerine gönderiyor.

### Kolekyum ve Okul Psikologları Derneği

Kelime anlamı; bilimsel konularda bilgi alışverişini sağlamak olan bir toplantı; kolekyum ile, her yıl meslek programları, üç ana konunun seçildiği konferansları, 45'er dakikalık konferansların bulunduğu 59 paralel konferansı, küçük tartışma grupları ve ziyaretleri dernek üyelerine sunan derneğin, üye sayısındaki artış da ilgili çevrelerce doğal olarak karşılanıyor. Geçtiğimiz yaz; Danimarka'daki toplantıya satılan Semiha Şakir Lisesi Rehberlik Bürosu Uzmanlarından Nevin Dölek konuya ilişkin olarak şunları söyledi;

### Konuyla İlgili Herkes, Üye Olmalı

"Üyelerine bilimsel olanakları ve dünyada kendi konularıyla ilgili mesleki bilgileri ve-

ren İSPA'ya üye olmak bence gereklidir. Önümüzdeki yıl, İsviçre'nin Interlaken kentinde 9-13 Ağustos tarihinde yapılacak toplantıya kendi yol masraflarını ödeyerek gidemeseler de üyelere gerekli bilgi zaten postalanıyor. Ayrıca kolekyumun üyelere birçok yararı da var. Önümüzdeki yıl "Okul Psikoloğunun karşılaştığı Engeller ve Çözümleri" konu alan 10.cu kolekyum hakkında geniş bilgiyi ise şimdiden almak mümkün. Bu adresi şimdiden verir-

sek daha yararlı olur kanısındayım.

*The 10th İSPA-Colloquium  
Mr Ruedi ZOGG*

*Châtillon*

*CH-2515 Prêles/Switzerland*

Uluslararası Okul Psikologları Derneğine yeni yapılacak üyelikler için ise, bir başka adres var; Adres şu:

*Anders Poulsen "*

*Dansk Psykologisk Forlag  
Hans Knudsens Plads 1 A  
2100 Copenhagen O  
Denmark*

## Ortaöğretim için köyler

**2000 yılı için eğitim planı yapan Bakanlık, büyük kentlerde okul binası yapmak için yer bulunamadığını göz önüne alarak, ortaöğretimde üniversiteler gibi kampuslar oluşturulmasını düşünüyor.**

"Hızla artan büyük kent nüfusları" Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı yeni çözümlere itti. "Eğitim köyleri" gündeme geldi. 2000 yılı için eğitim planı yapan bakanlık, büyük kentlerde okul binası için yer bulunamadığını gözönüne alarak ortaöğretimde, üniversiteler gibi "kampusların" oluşturulmasını düşünüyor.

fus patlaması" yaşandığını belirttiler. Buna göre özellikle büyük kentlerde gereksinime yanıt veren ilkokullar bugün 3-5 kat daha yoğunlaşan talepleri karşılamak durumunda kalıyor. Bu nedenle başlatılan çalışmada ilk çözüm biçimi olarak "Eğitim köyleri" ya da üniversiteler benzer biçimde kampusların oluşturulması düşünülüyor.

## FREKANSA GÖRE DİL ÖĞRETİMİ

Dil bilimcilerin, son yıllarda yaptıkları çalışmaların ilgi çekici sonuçları, elektronığın de yardımı ile uygulamaya geçti. Teoride; her dilin kendine göre bir frekansı bulunduğu ve çocuğun ilk günlerden başlayarak dil gelişimini duyduğu frekanslara göre ayarladığı düşünce-sini göz önüne alan bilim adamları, işitsel yolla dil öğretiliminde hassas kulaklar kullanarak, teoriyi pratiğe çevirdi. Bu yolla öğrencinin; duyduğu frekanstakine uygun sesler çıkarabildiğini, ya da çıkartamadığını anlayarak, kısa zamanda yanlışlarını düzeltebiliyor ve yabancı bir dili daha çabuk öğrenebiliyor.

Uygulamanın yapıldığı Sorbonne Üniversitesi Linqistik Bölümü Uzmanlarının açıklaması şöyle:

"Her ulusun dili ayrı frekanslara sahiptir. Bu noktadan

hareket ederek, uzun bir süre frekans ayrılığının nedenlerini araştırdık. Sonunda deneysel başka bir çalışma bizi destekledi. Bu araştırmaya, her dilin ayrı frekansları saptanmıştı. Buna göre örneğin: Fransızca 1000-2000 hertz uzerinden, İngilizce 2000-8000 nertz, Slav dilleri ve Arapça ise 1000-8000 hertz üzerindeki seslerin tümünü algılayabiliyorlardı. Biz de şu çıkarımı yaptık: O halde, kendi frekansı düşük olan uluslar, frekansı yüksek sesleri algılayamıyorlar, dolayısıyla öğrenemiyorlar. Bu nedenle; öğrencinin ana dilinin sahip olduğu frekansı göze alarak, öğrettiğimiz dilin frekansını öğrenciye göre ayarlıyoruz. Böylece, yabancı dil öğreniminde büyük engeller çıkartan telaffuz bozukluğunu kaldırdık. Bu yöntemle öğrenciler daha kısa zamanda öğrenebiliyorlar.

Araştırma Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'nca 1990-2000 yıllarını kapsayan uzun vadeli eğitim planlamaları üzerinde duran Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı "ilk hedefini" belirledi: Büyük kentlerde okul binası sayısının gereksinime yanıt verememesi, okul yapılacak arsa bulunamaması nedeniyle çıkacak sorunları çözmek. Son yıllarda Türkiye'deki nüfus dengesinin "tersine dönerek", yüzde 53'lük bir kesimin kentlerde, yüzde 47'lik bir kesimin ise kırsal alanlarda yaşadığını göz önüne alan bakanlık, değişen duruma göre 10 yıllık eğitim planları oluşturma çalışmalarına başladı. Eğitim yapılarının büyük kentlerde "bir problem olduğuna" dikkat çeken bakanlık yetkilileri kent merkezlerindeki tek katlı yapıların yıkıldığını, çok katlı yapılar oluşturulduğunu ve gecekonduların sayısının artarak büyük bir "nü-

### TÜM TESİSLER VAR

"Eğitim köyleri"nde ilkokul öğrencilerine yer verilmesinin düşünülmediğini vurgulayan bir bakanlık yetkilisi, bu nedenle ortaöğretim için bu çözümün ortaya konulduğunu anlattı. Bakanlık yetkilileri ortaöğretimde "eğitim köylerinin" oluşturulması halinde, buraların öğrencilerin, öğretmenlerin ve görevlilerin tüm gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde yapılması gerektiğine de işaret ettiler. Buraları kentlere bağlayan ulaşım ağı ve ulaşım servislerinin ise, kent içlerindeki öğretim binalarına ulaşmalarından daha kolay olduğu kaydedildi.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın bu projesinin gerçekleşmesi halinde, finansmanın bir takım uluslararası kuruluşlardan sağlanabileceğine de dikkat çekildi.

# Okullar Açılırken

Psikolog Nuran MADİ

*‘Çocukta aşırı bir başarı beklediğinizi ona empoze etmeyin, kendisini size borçlu hissedebilir. Başarısız olursa sizi memnun edemediği için üzüntü ve suçluluk duygusuna kapılır.’*

Okullar açılırken ailede bir heyecan bir telaş...Acaba okulda telaş var da öğretmen de heyecan yok mu?

Okullar açılırken anne ve baba olarak neler yapmalı. Çocuğumuza neler öğütlemeli?

Anne ya da baba, okul açılmadan bir kaç gün önce okulu ziyaret etmeli. Okul yöneticilerinin bu öğretim yılı için çocuğumuzdan ve bizden isteklerini saptamalıyız.

Kılık kıyafetin hazırlanmasının son günlere bırakılması çocuğu strese iter. Buna daha önceden zaman ayırmalı.

Eğer yeni bir okula başlanıyorsa fırsat yaratılıp çocuk ile birlikte okulu ziyaret etmek yerinde olur.

İhtiyaçlarını karşılarken onları daima maddi yönden ortalama değerlere alıştırmaya, gereksiz lükse (estetik kastedilmiyor) alıştırmamaya harcanan çaba, çocuğun ilerde iyi alışkanlıklar kazanmasına yardımcı olur.

Okulda ilk günlerdeki şaşkınlığını önlemek için sınıfta ve çevresinde nasıl davranacağı uygun cümlelerle anlatılmalı. Çocuğun okul yaşantısını arkadaşça dinlemek gerekir. Sizden saklayacağı birşey olmamalı. Bunu sezdiğinizde telaşlanıp ona baskı yapmak yerine güvenini kazanmaya çalışmak çözümlü götürülecek bir yoldur.

Öğretmenin size yanlış gelen, sizce hata sayılan konuşma, davranış, isteklerini asla çocuğunuz-

la birlikte eleştirmeyiniz, eleştirinizi hissettirmeyiniz. Onun dünyasında öğretmenin kişiliğinin çok özel bir yeri olduğunu unutmamalıyız.

Evde çocuğa iyi bir çalışma ortamı sağlamalıyız. Mümkünse bir özel oda, değilse üzerinde çalışabileceği bir masa, kitaplarını koyabileceği bir dolap, bunlar yoksa bir oda içinde fazlalıkların kaldırıldığı sakin bir köşe hazırlanabilir. Okula gitmeyen küçük kardeşler varsa, çalışmasını aksatmasına kıskandırmadan, hiçbirini üzmeden, ezmeden engel olunmalıdır.

Televizyon ya da videoyu belirli bir düzen içerisinde izletmeli, çalışma saatlerinde engel oluşturmaları önlenmelidir.

Geziler, dost ziyaretleri, kabul toplantıları mümkünse hafta sonu ve diğer tatillere bırakılmalıdır.

Çocuğun rahat, stressiz bir öğrenci olabilmesinde uykunun önemi tartışılmaz. Uyku düzeni bozuk öğrencide algı-dikkat bozuklukları oluşacaktır. Gerekli yerde gerekli dikkat süresi kısalabilir. Algı zayıflayabilir sık sık değişen yatma saatleri, uyku süresinin değişmesine neden olacaktır.

Anne ve babadaki çeşitli ev içi veya iş ortamı ya da diğer sosyal sebeplerle ortaya çıkan tedirginlikler çocuğa yansıtılmamalıdır. Aşırı titiz ve heyecanlı anneler konuşma ve davranışları ile çoğu kez farkında olmadan çocuklarda da tedirginlik yaratırlar.

Bütün çocukların iyi ve üstün özellikler kazanmasını arzu ederiz. Ama çocukta aşırı bir başarı beklediğinizi ona empoze etmeyin, kendisini size borçlu hissedebilir. Başarısız olursa sizi memnun edemediği için üzüntü ve suçluluk duygusuna kapılır. Başarılı olursa sevinin, “keşke bütün arkadaşların aferin alsın”, ya da “pekiyi alsın” gibi bir yaklaşımla arkadaşlarının da mutlu ve başarılı olmasının her zaman istenen sonuç olduğunu aşılalım. Böylece başarısız arkadaşlarını hor görmez, çok başarılı olanları da kıskanmasını önleriz.

# 6 YAŞ SORUNU

*“Okullarımız 7 yaş grubuna göre öğretmen, program, araç-gereç ve buna benzer olanaklarla donatılmışlardır. 6 yaş grubuna uygun değildir.”*

*Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bölümü Araştırma Görevlisi Nur GÜNER, 6 yaş sorununa ilişkin olarak yukarıdaki savını şöyle açıklıyor.*

**Nur GÜNER**

Çocuklarımızı 6 yaşında mı yoksa 7 yaşında mı okula vermeliyiz? sorusuna cevap arayanlar bazı varsayımlar ortaya atmaktadırlar. Bunlardan bazıları çocuğun zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişimiyle bazıları da çocuğun gideceği okullar ile ilgilidir.

Çocuğu 6 yaşında okula göndermeyi yeğleyenler, çocuklarını okula gidecek düzeyde varsayarlar. Onlara göre, çocukları zihinsel, ruhsal ve bedensel olarak okula gitmeye hazır dırlar. Çocukları zekidir, gelişmiştir ve/veya azimlidir. Oyun çağından okul çağına geçebilirler, buna özenmektedirler. Çevreye, öğretmene danışılmış, olumlu yanıt alınmıştır.

Çocuğunu 7 yaşında okula göndermeyi yeğleyen anne ve babalar ise başka varsayımlar üzerinde durmaktadırlar. Çocukları okula gitmeye hazır olmakla birlikte, henüz çocukluklarını yeterince yaşamamışlardır. Anneleriyle bir yıl daha kalmalıdır ya da ana okulunda bir yıl daha kalsalar iyi olur. Onlara göre, bir yılın yaşamda fazla bir değeri yoktur. Okula bir yıl erken başlamayarak çocukları okumaktan yılmayacaklardır.

Bunlar, toplumumuzda var olan “6 yaş mı, 7 yaş mı?” tartışmasında ele alınan bazı varsayımlardır. Kuşkusuz bazı örneklerini verdiğimiz bu varsayımların sonunda varılan kararlar tartışmaya açıktır. Bu konularda bilimsel alanda da tartışmalar yıllardanberi sürmekte ve belli başlı üç dört görüş etrafında toplanan görüşleri reddeden ve-

ya kabul eden araştırmalar yapılmaktadır.

## EGİTİM BİR SÜREÇTİR

Eğitim en genel anlamıyla bir ürüne yönelik süreçtir. Süreç, kontrol edilebildiği, etkilenebildiği oranda ürün de istenilen düzeye gelebilecektir. Eğitilene yeni bir davranış kazandırmak veya istenmeyen davranışın yerine yenisini koyabilmek için bir takım koşulların gerçekleştirilmesi gerekir. Kısaca, öğrenme belirli bazı koşullara bağlıdır. Bunlardan bir tanesi de öğretmenin öğrencinin düzeyine uygun olmasıdır.

Herhangi bir davranışı, bilgiyi ya da bunlardan oluşan bir konuyu öğretmenin önemli bir adımı, öğretilecek konunun öğrenci düzeyine uygunluğudur. Öğrenci düzeyi öğrencinin öğrenmeye hazır bulunmasıdır. Bu hazır bulunma durumu; öğrencinin kavrama düzeyi, ilgisi, yeteneği, zekâsı, alışkanlıkları, tutumları, vb.nin öğrenme için yeterli olmasıdır.

Psikolog ve eğitimciler; öğrenme ve öğrenmeye hazır bulunma arasında güçlü bir ilişki olduğu ve bu hazır bulunma düzeyinin yetersiz kaldığı bir öğretim ortamında öğrenmenin gerçekleşmeyeceği hatta, öğrencide bazı istenmiyen izler bırakacağı konusunda birleşmektedirler. Aynı yargıya vardıkları bir diğer nokta da; herkesin belirli gelişme aşamalarından geçtiğidir. Birbirlerine aykırı düştükleri nokta ise; bu gelişme aşamalarının neler olduğu, her aşamanın hangi özellikleri

içerdiği ve bu özelliklerin kontrol edilip edilemeyeceği konusudur.

## PIAGET ve BRUNER

Bu konuda önemli çalışmaları olan psikolog Piaget, gelişme aşamalarını belli yaş ve özelliklere bağlamaktadır. Ona göre; bireyin zihinsel gelişmesinin belirli aşamaları vardır, bunlar yaklaşık olarak belirli yaşlarda gelişirler.

Diğer bir psikolog Bruner ise, Piaget'in tamamıyla aksine, gelişim aşamalarının var olduğunu ancak bu aşamaların her bireyde aynı yaşta gerçekleşmeyeceğini savunur. Ona göre; her bireyde gelişme farklı bir hızda gerçekleşir. Bir birey hızla gelişirken bir diğeri daha yavaş bir gelişim gösterebilir ve bu gelişmeler aynı yaşlara denk gelmez. Eğer öğrenme koşulları iyi hazırlanırsa bireyin gelişmesi hızlandırılabilir.

Bilimsel bu tartışmalar bizlere 7 yaş savunuların görüşlerinin Piaget'e, 6 yaş savunuların görüşlerininse Bruner'e yakın olduğu izlenimini vermektedir.

Acaba, çocuğumuzu 6 yaşında mı yoksa 7 yaşında mı okula verebiliriz? Buna çocuğumuzun öğrenmeye hazır bulunma düzeyinin uygun olup olmadığını saptayarak karar verebiliriz. Bu düzey konusunda psikolog ve eğitimcilerle danıştıktan sonra eğer, çocuğumuz öğrenmeye hazırsa 6 yaşında da okula verebiliriz. Ancak, 6 yaş grubunun gelişme aşamasına uygun öğretim yapan bir okula verebiliriz.

Okullarımız 7 yaş grubuna göre öğretmen, program, araç-gereç vb. olanaklarla donatılmışlardır, 6 yaş grubuna uygun değildir. Çözüm; ya 6 yaş grubunun gelişimini önceden hızlandırmak ya da böylesi bir zorlamaya hiç girmeden 6 yaş grubuna uygun olarak yetiştirilmiş öğretmen, program, araç-gereç geliştirmektir. İkincisi, kuşkusuz hızlandırılmış bir eğitim çok daha emin bir yoldur. Unutulmaması gereken, öğretmenin iyi bir öğretmen olup olmadığını sorgulamak değil, 6 yaş grubuna uygun yetiştirilmiş öğretmen bulmaktır.

# HER ÇOCUK ÖZELDIR

Yrd.Doç.Dr. Nilüfer EŞİGÖK

• Her çocuk diğerlerinden farklı olduğu için özeldir. Ancak bu farklılığın yanısıra bütün çocuklarda ortak bazı temel özellikler vardır. Bu özellikler: onların sevgiye, güvene, yeterli ve dengeli beslenmeye, harekete, korunduğunu - kabul edildiği - başkaları tarafından sevildiğini hissetmeye, öz güvenini geliştirdiği süreç içinde rehberliğe ve kontrol edilmeye olan ihtiyaçlarıdır.

• Tüm çocuklar aynı şekilde büyür ve gelişirler. Farklı olan çocukların zaman tablolarıdır. Hızlı demek her zaman iyi demek değildir. Her çocuğun bir gelişim temposu vardır ve bu tempo her gelişim alanı için farklı olabilir. Örneğin, hızlı fiziksel gelişim gösteren bir çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi yavaş olabileceği gibi hızlı zihinsel gelişim gösteren bir çocuğun fiziksel gelişimi yavaş olabilir (1)

• Çocuğun gelişim basamaklarına uygun olarak eğitim vermek okul öncesi çağı çocuğunun gelişimi açısından çok önemlidir. Bu nedenle eğitim programları; çocukların yaşları, hazır oluşluk düzeyleri, ihtiyaçları, yetenekleri, bireysel ayrıcalıkları göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Program etkinlikleri basitten zora, somuttan soyuta doğru bir sıra izlemelidir. Öğrenmenin kalıcı olması için çocuğun etkinlik içinde aktif olması sağlanmalıdır (2).

• Benlik kavramı ve güven duygusunun gelişmesine yardımcı olan seçme serbestliğinin çocuğa verilmesine önem gösterilmelidir. Örneğin; sanat etkinlikleri yapılırken, çocuk, parmak boyası, tuz seramiği ve pastel boya gibi yöntemlerden istediğini seçebilmelidir.

• Gelişimde önemli bir öğede çocuklara yaklaşımdır. Çocuk ile konuşurken, yumuşak bir ses tonu kullanılmalı ve göz kontağı kurulmalıdır.

• Çocuklar ile konuşurken olumsuz cümleler yerine olumlu cümleler kullanılmalıdır. Dikkatli gözlem ile çocukların neler yapabilecekleri araştırılmalı ve çocuklardan yapamayacakları şeyler istenmemelidir. (3)

• Her çocuk kendinin özel olduğunu bilme ihtiyacındadır. Bu, çocuğa her fırsatta hissettirilmeli, kaba sözlerden, azarlamadan, alay etmekten kaçınılmalıdır. En önemlisi yetişkin insanlara gösterilen saygı, küçüklere de hissettirilerek gösterilmelidir.

1. Lewer, Hand Robertson, L., *Care of The Child*. Macmillan Education Ltd. London, 1985.

2. Hymes, J. *Teaching The Child Under Six*. Charles F.Merrill Pub.Comp. Columbus, Ohio (U.S.A), 1974.

3. Newmark, G. *This School Belongs To You And Me*. Hard Pub. Comp., New York, 1976.



*“Her çocuk kendinin özel olduğunu bilme ihtiyacındadır.”*

Eğitimde fırsat eşitliği:

## Eğitimde yaşanan rejimler arası sorun

*Eğitimde fırsat eşitliği konusu, örgün eğitimin geniş kitlelere ulaştırılmaya başlandığı geçtiğimiz yüzyıldan bu yana sürekli tartışılan ve çeşitli yollarla çözüm getirilmeye çalışılan bir olgu olma özelliği taşımaktadır. Bugün dünyada gerek kapitalist, gerekse sosyalist blok ülkelerinde okullar arasında nitelik açısından birçok fark vardır. Hangi rejimle yönetilirse yönetilsin bir ülkenin okulları arasında nitelik farkı fırsat eşitliği konusunu gündeme getirmektedir.*

*Amerika Birleşik Devletleri'nde, Newyork'un herhangi bir mahallesindeki eğitimle San Fransisco'da sıradan bir okuldaki eğitim düzeyi aynı değildir. Aynı biçimde, sosyalist blok ülkelerinde de yöreler arasındaki farklar dolaylı olarak okullara ve okullardaki eğitimin niteliğine yansımaktadır. İngiltere'de de computer ile öğretim yapan okulların sayısı çok azdır ama bu okullardaki eğitimin niteliği diğer okullardan çok farklıdır.*

*Eğitimde fırsat eşitliğini olabildiğince sağlamak tüm eğitimcilerin görevidir. Ancak unutmamalıdır ki, eğitimde fırsat eşitliği sorunu, yalnızca Türkiye'de bulunan ya da siyasi kanatların getirdiği bir olgu değil, uluslararası bir eğitim sorunu olarak bugün dünyada tartışılmaktadır.*

**YAŞADIKÇA EĞİTİM**

# TAM ÖĞRENME

Yeşim SAYAR

**E**ğitim psikolojisinin ilgilendiği en önemli alanlardan biri öğrencilerin okulda gösterdikleri başarı ya da başarısızlıklarının nedenleridir. Resmi eğitim kurumlarının çoğunda öğrencilerin başarısızlıkları artık olağan bir durum gibi ele alınmakta, yüzde kaç öğrencinin sınıfını geçtiği hiç önemsenmediği gibi, geçen öğrencilerin de derslerinin ne kadarını öğrenerek geçtikleri belli değildir. Yurt dışında yapılan araştırmalar, **Tam Öğrenme** adı verilen bir öğretim yöntemi kullanıldığında, geleneksel öğrenme sisteminde sadece yüzde 10 öğrencinin öğrenebildiği materyali, yüzde 90 öğrencinin öğrenebileceğini göstermektedir. Bu çalışmalara paralel olarak, İstanbul Özel Amerikan Robert Lisesi'nde yapılan bir başka çalışma, **Tam Öğrenme** yönteminin yanısıra öğrencilerin Bilişsel Giriş Davranışlarına sahip olmalarının da başarı düzeyini oldukça yukarıya çıkardığını ispatlamıştır.

Bilişsel Giriş Davranışları nelerdir? Bunlar, çok basit olarak öğrencinin okula, okulda okuduğu konulara ve kendine bakış açısının yanısıra, okuyacağı herhangi bir konu hakkında gerekli önbilgilere sahip olup olmamasıdır. Her iki durumda da öğrencinin durumu olumlu ise, öğrenme için gerekli olan ortamın büyük bir kısmı hazır demektir.

Örneğin öğrenci matematik dersine karşı sempati duyuyorsa, matematik dersini başarma konusunda kendine güveni varsa ve bunun yanısıra örneğin Lise 2 matematiğine başlamadan önce Lise 1 matematiğini iyi bir şekilde öğrenmişse, Lise 2.inci sınıf matematiğinde de büyük bir olasılıkla başarı gösterecek demektir.

Kısacası, öğrencilerin okul kavramına duydukları olumlu duygularının yanısıra, Bilişsel Giriş Davranışları dediğimiz, öğrenilecek konu için gerekli önbilgilere sahip olmak da öğrenim sisteminde önemli bir yer tutmakta ve çocuklarımızın başarılarını etkilemektedir.

**I**stanbul Özel Amerikan Robert lisesi'nde 1985/86 okul döneminde yapılan bir araştırma, yabancı dil olarak İngilizce öğrenmekte olan hazırlık sınıfı Türk öğrencilerini içermekte ve çeşitli sorulara cevap aramaktadır. Araştırmada 4 hazırlık sınıfı kullanılmış ve iki sınıfın birinci dönem sonunda başarısız olmuş olan öğrencileri Şubat tatilinde ek bir çalışmaya davet edilmişlerdir. Tatilde başarısız öğrencilerle yapılan bu çalışma, onların derslerinde zayıf oldukları noktaları bulmaya ve bu noktalarda bilgilerini pekiştirerek öğrencileri ikinci döneme hazırlamaya yönelik olmuştur.

Tatil bittikten sonra, ikinci dönemin başında öğrencilere birinci dönem bilgilerini ölçecek bir sınav verilerek, tatildeki çalışmanın ne derece etkili olduğu ölçülmüştür.

Sonuç olarak, tatil sırasında ek çalışmaya katılan X ve Y sınıflarının başarısız öğrencilerinin sınav notları, ek çalışmaya davet edilmemiş V ve Z sınıflarındaki başarısız öğrencilerin sınav notlarından daha yüksek olmuştur.

Ayrıca bu çalışma, sadece başarısız öğrencilerin birbirleriyle karşılaştırılmasını sağlamamış, genel olarak sınıfların da aralarındaki farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Yani, X ve Y sınıflarındaki başarısız öğrencilerin aldıkları yüksek notlar genel olarak üyesi buldukları sınıfların da not ortalamasını yükseltmiştir.

Kısacası, Şubat tatilinde yapılan 15 saatlik dikkatli bir ek çalışma, başarısız öğrencilerin birinci dönem açıklarını kapatmaya yeter ve onları ikinci döneme hazırlar bir nitelikte olabilmektedir. Çalışmanın ikinci kısmı, ikinci dönemde yapılmış ve yine çeşitli sorulara cevap alınmıştır.

**I**kinci dönemin ilk üç haftasında X ve V sınıfları Tam Öğrenme yöntemiyle eğitilmiş, Y ve Z sınıflarının öğrencileri ise geleneksel öğrenme yöntemlerine devam etmişlerdir. Üç hafta sonunda bütün sınıflara verilen bir sınav göstermiştir ki, **Tam Öğrenme** yöntemiyle çalışan X ve V sınıflarının not ortalaması geleneksel öğrenme yöntemiyle çalışan Y ve Z sınıflarının not ortalamalarından daha yüksek olmuştur. Öğrencileri dikkatli bir şekilde takip etmeye, sınavlarda başarısız oldukları noktaların üzerinden geçerek açıklarını kapatmaya yönelik bir yöntem olan **Tam Öğrenme** yöntemine bir de Bilişsel Giriş Davranışları eklenince, başarı düzeyi oldukça artmaktadır. Nitekim, **Tam Öğrenme** yöntemiyle birlikte Bilişsel Giriş Davranışlarını da kazanan X sınıfının başarı düzeyi diğer üç sınıfın başarı düzeylerinden önemli derecede daha yüksek olmuştur. Sadece **Tam Öğrenme** yöntemiyle okutulan V sınıfı ve sadece Bilişsel Giriş Davranışlarını alan Y sınıfı X sınıfını takip etmiştir. Geleneksel öğrenme yöntemine devam eden ve Bilişsel Giriş Davranışları kazandırılmayan Z sınıfının başarı düzeyi ise diğer üç sınıfın başarı düzeylerine göre çok aşağılarda kalmıştır. Özetle, her iki yöntem de, özellikle birlikte kullanıldıklarında, öğrenmeyi önemli ölçüde etkilemekte ve geleneksel yöntemlere kıyasla başarıyı oldukça arttırmaktadır.

Yapılan bu tür çalışmaların sonuçlarından kolaylıkla çıkarılabileceği gibi, eğitim almakta olan öğrenciler için harcanacak extra zaman ve efor, başarısız olan öğrencilerin başarı düzeylerini kolaylıkla arttırmakta ve üstelik birbiriyle ilişkili konularda onları geleceğe hazırlamaktadır.

# Okuma Öğrenimini Etkileyen Faktörler

Yard.Doç.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Gazete, dergi, kitap okumasak bile hergün evde, yollarda, çeşitli işlerle uğraşırken, televizyon seyrederken okuma eyleminde bulunuyoruz. Peki ama okuma nedir? Okumayı nasıl öğrendiğimizi anımsıyor muyuz? Çocuklarımızın okumayı öğrenmelerinde ve buna bağlı olarak okuldaki başarılarında rol oynayan faktörlerin çoğu daha okul öncesindeki döneme dayanıyor. Bu konuda ailenin çok önemli bir yeri olduğunu vurgulayan Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden Yard.Doç.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU anne-babalara okumayı öğrenmelerinde çocuklarını cesaretlendirmelerini, örnek ve destek olmalarını öneriyor.

**O**kumayı yazılı sembollerin anlamlı olarak yorumlanması diye tanımlayabiliriz. Okumanın öğrenilmesinde çocuğun genel olgunluk düzeyi, zekâsı, çevre faktörleri, ilgi ve motivasyonu ve görsel-işitsel ayırtlaştırabilme kabiliyeti rol oynar.

Okumanın öğrenilebilmesi için öğrencinin yaşının ve zihni durumunun belli bir olgunluk seviyesinde olması gerekir. Sınıftaki duygusal ve sosyal olgunluk da okuma öğrenmeyi etkiler. Bazı çocuklar çeşitli faktörlere bağlı olarak yeni geldikleri sınıf ve okul çevresine kolaylıkla uyum gösterir ve yeni çevrelerinde bağımsızca davranabilirken okula yeni başlayan çocukların bir kısmı da okul ortamına uyum sağlamakta güçlük çekebilir, sıkılıp utanabilirler. Çocuğun gösterdiği bu davranış türleri ebeveynin (anne-babanın) öğretmenin veya sınıf arkadaşlarının ona karşı takındıkları tavırlardan kaynaklanabilir. Utangaç ve sıkılgan çocuklar sınıf ortamında duygularını kolaylıkla ifade edemez, açılmazlar, onların bu tutumları okuma öğrenmelerini etkileyebilir.

Sınıf ortamındaki okuma başarısızlığı, öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyip cesaretini kırabilir.

Okuma; anlama, kavrama, yorumlama ve düşünmeyi içeren bir süreçtir. Okumayı öğrenme bu nedenle zekâyı gerektirir.

Okumanın öğrenilmesini etkileyen çevre faktörleri daha çok çocuğun evinden ve ailesinden kaynaklanmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: Ailenin geliri, evde yaşayanların eğitim düzeyleri, ailedeki yetişkinlerin, öncelikle anne-babanın okuma ve yazmaya karşı olan tavırları, ailede kullanılan kelime sayısı ve kalitesi, yetişkinlerin kullandıkları cümlelerin yapısı, çocuğun ailede güven duygusunu ve kişilik gelişimini etkileyen tavırlar, çocuğun biyolojik ihtiyaçlarının tatmin edilmesi, yemeklerin düzenliliği, uyku miktarı, sosyal deneyim yapma ve oyun oynama imkanları, anne-babanın çocuktan olan beklentisi, çocuğun keşfetme, araştırma, öğrenme güdüsünün cesaretlendirilmesi ve yönlendirilmesi. Bütün bunlar ve bunlara eklenebilecek diğerleri aile ve ev çevresinde çocuğun

okumayı öğrenmesini ve okul başarısını etkilemektedir. (Schonell ve Good are, 1975, s.23 ve Vernon 1972 s.52).

## AİLENİN DİL KULLANIMI, ÇOCUĞUN ÖĞRENİMİNİ ETKİLER

**B**unlardan ailede sözlü iletişimde kullanılan kelime sayısının ve kalitesinin, çocuğun okuma öğrenmesine etkisini tartışmakta yarar vardır.

Çocuğun yetiştiği aile içinde gündelik konuşmada kullanılan kelime sayısı ve aile bireylerinin kelime dağarcığı, çocuğun dil gelişimini doğrudan etkiler. Çocuğun konuşması, konuşurken kullandığı kelime sayısı ve cümle yapıları ilişkide bulunduğu yetişkinlerin, öncelikle anne-babanın kullandığı dil örnekleri ile sınırlıdır. Aynı zamanda çocuğun kelime bilgisi onun genel öğrenme yeteneği hakkında bir göstergedir.

Kültürel ve ekonomik olarak alt düzeylerde olan ailelerde yetişkinlerin kısa ve gramer olarak basit yapıda cümleler kullandıkları, bazen de yanlış cümle kuruluşları ile konuştuğu görülmektedir. Bu kesimdeki yetişkinler genellikle cümleleri tam bitirmemekte ve cümleler çocuğa hitab edilirken aktif bir ton taşımaktadır. Cümlelerde kullanılan sıfat ve zamirlerin sayısı azdır.

Çocuklar sınırlı ve olgun olmayan sözel kavramları işittiklerinden, kısıtlanmış bir kelime dağarcığına sahip olmakta ve bu da okumayı öğrenmeye ve kavramaya gerçekten engel olmaktadır. (Harris ve Sipay 1977 s.248). Seitz (1978, s.16) ve Trausley (1976, s.368) de, sınırlı

sözel yeteneğe sahip anne babanın çocuklarının dil gelişimlerinin gecikeceğine bu tür çocukların cümleleri okumakta güçlüğü uğrayacaklarına ve kelime öğrenme ve anlama yönünden geri kalmış çocukların okulda daha şanslı çevrelerden gelmiş arkadaşlarını ve öğretmenini anlamakta güçlük çekeceklerine işaret etmektedirler. Sonuç olarak daha önce duymadığı ve anlamını bilmediği bir kelimeyi okuyabilmek çocuk için zordur.

Ülkemizde benzer konuda yapılan araştırmalarda alt ekonomik ve kültürel düzeylerdeki ailelerde konuşmaların kısa ve otoriter nitelikte olduğu çocukla sebep-sonuç ilişkisini anlayabilecekleri tarzda konuşulmadığı ve bu nedenle çocuğun merak duygusunun tatmin edilmediği, anne-babanın çocukla konuşmalarında nedensel kavramlara yer vermedikleri, mantık yürütücü bir tarzda konuşarak çocuğun kendi davranışlarının sonucunu anlamasına yardımcı olmadıkları ileri sürülmüştür. (Kozacıoğlu'ndan naklen). Bütün bunlar çocuğun dil gelişimini, yeni kelimeler ve kavramlar öğrenmesini ve dolayısı ile okumayı öğrenmesini etkilemektedir.

### ÇOCUĞUN CESARETLENDİRİLMESİ GEREKİR

**I**lkokulun birinci sınıfında, çocuklara okuma öğretildiği zaman, anne ve babanın çocuğuna cesaretlendirmesi, ona destek olması çocuğun okumayı öğrenmesinde ve okul başarısında olumlu olmaktadır. (Vernon 1972, s.59)

Çocukla anne-baba arasındaki yakın, ilişki ve çocuğun cesaretlendirilmesi çocuğun okuma ilgisini de artırır. İlgisi ve motivasyonu okumayı etkileyen diğer bir faktördür. Okumaya karşı olan motivasyonu çocuğun evleri tarafından telkin edilir. Çocuğun daha okul öncesinden okumanın ne olduğunu öğrenmeleri gerekir. Çocuklar okuma davranışını aile çevresindeki kişilerin bu tür davranışlarını gözleyerek kavrar-



lar. Anne-baba ve büyük kardeşlerin herhangi bir okuma materyalini okurken çocuk tarafından gözlenmesi bu davranışları taklit etme isteğini ve motivasyonu kuvvettendirir.

Okuma işlemi sırasında iki önemli beceri işe karışır. Birincisi basılı kelimelerin harflerinin görüntülerin ayırmaştırabilme, ikincisi; konuşulan dilin işitsel elemanları ile bu görsel uyarıları birleştirebilme. Bu işlemleri yapabilmek için görsel ve işitsel ayırmaştırabilme kabiliyeti gerekir. Görsel ayırmaştırma görsel algı ve görsel hafıza kabiliyetini içermektedir. Kelimelerin ve harflerin benzer yanlarını ve farklı yanlarını algılamak ve onları ayırabilmek okumayı öğrenmede kolaylık sağlamaktadır.

### BELLENMESİNDE ZORLUK ÇEKİLEN FARKLILAŞMALAR

**B**azı çocuklar kelimelerin ve harflerin detaylarına dikkat etmezler, yalnızca kelimelerdeki belli temel özellikleri dikkate alırlar ve diğer detayları görmezlik gelirler. Özellikle okumayı öğrenmeye yeni başlayan ilkökul birinci sınıf öğrencileri alfabenin bazı harflerini birbirine karıştırırlar ve bu okumanın öğrenilmesinde güçlük yaratır. Alfabemizdeki harflerin yaklaşık üçte ikisi şekil olarak diğerlerinden farklıdır.

Geri kalanı ise birbirlerinden pek az bir farklılık gösterirler. Örnek olarak b-d-p, n-u, t-f, g-ğ, ı-i, o-ö, u-

ü harf gruplarındaki her harf sağdan sola ve üstten aşağı olan yönleri yönünden ve noktalamaları yönünden birbirlerinden farklıdır.

Çocukluk ve Fal-Sal-Şal, Toz-Tos, Pencere-Tencere ve diğer benzeri kelimeler arasındaki farkları öğrenmede güçlük çekerler. Ve-ev, koş-şok, far-raf gibikelime grupları da karıştırılabilir. Çünkü çocuklar henüz kelimeleri soldan sağa doğru okumayı öğrenmemişlerdir. Diğer bir sebep de çocuklar zaten objelerin üstten aşağıya veya sağdan sola doğru ters çevrildiğinde değişmeyeceğini öğrenmişlerdir, bu nedenle bir kelimenin yönünün değiştirilmesiyle onun anlamının etkilenmeyeceğini sanmaktadır. (Merrit, 1972, s.338)

Çocukların harflerin şekillerini ayırmalarındaki karışıklıkları incelediğinde, bu tür karışıklıkların 4 ile 8 yaşları arasında görüldüğü ve sekiz yaşlarından sonra azaldığı tesbit edilmiştir. (Gipson Levin, 1974 s.37)

### İŞİTSEL ALGI VE KULAK HAFIZASI

**K**elimeleri meydana getiren sesler arasındaki farkları ayırtma yeteneği de okumayı öğrenmede önemli bir faktördür. Bu aynı zamanda bir kelimenin veya kelimenin bir parçasının diğerlerinden olan ses farkını ayırabilme yeteneğidir. Bu aynı zamanda işit-

sel algıyı ve kulak hafızasını (işitsel hafızayı) da içermektedir.

İşitme ve işitsel ayırma kabiliyeti normal olmayan bir çocuk sesleri algılayıp, kopya edemez ve böylece konuştuklarını yalnız telaffuz eder ve yanlış telaffuzdan dolayı çocuk okumada güçlüklerle karşılaşabilir. Bütünü parçalarına ayırabilme ve parçaları doğru şekilde bütün içinde birleştirebilme, kelimelerin işitsel ayırma kabiliyetini başarmada temel özelliktir, (Harris ve Spay, 1977, s.251). Robinson (1964, s.35). İki tip işitsel ayırma olduğunu göstermiştir. "Kaba ayırma" oldukça farklı iki sesi birbirinden ayırma kabiliyetidir. İkincisi "İnce ayırma kabiliyeti" birbirlerine oldukça benzeyen sesleri ayırabilme kabiliyetidir. Bu doğru konuşmanın öğrenilmesi için gereklidir. Bu yetenek çocuklara, konuşmalarını bir modelle karşılaştırma imkanını verir.

İnce sesleri ayırma kabiliyeti aynı zamanda okumada başarılı bir akustik için gereklidir. Türkçede bir altı yaş çocuğu hâlâ "t" harfini "d" olarak telaffuz edebilir veya "f" sesini "v" sesi ile karşılaştırabilir. Özellikle t-d, k-g, f-v, b-p, c-j, z-s sesleri karıştırılabilir, çünkü bu sesler birbirlerine benzemektedir. Bu benzerlik seslerin çıkarılışı sırasında dilin damakta aynı yere temas etmesinden kaynaklanır. Başka bir deyişle seslerin çıkış yerleri benzerdir. Eğer okumayı yeni öğrenen öğrenci ince sesleri ayırma kabiliyetine sahip değilse sesleri ayırmada güçlüğü uğrayacaktır. Birbirine benzeyen kelimeler arasındaki ses benzerliklerini ayırt edememek de okumayı öğrenmede engel olabilir.

#### Kaynaklar:

1. **Gibson, L. ve Levin, H.** *The Psychology of Reading* The MIT press, Cambridge, Massachusetts, 1976, s.37.
2. **Harris A.J. ve Sipay, E.R.** *How To Increase Reading Ability* Davit McKay Com. Inc. New York, 1975.
3. **Kazanoğlu, Gülsen,** çocukların Anksiyete Düzeyleri İle Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki. Basılmamış Doktora Tezi, İÜ. Edebiyat Fakültesi, 1982.
4. **Merrit, E.J.** "What is reading readiness". **Reid, J.F.** *Reading Problems and Practices Word Lock Educational* 1976, s.387.
5. **Robinson, H.** "Perceptual Training" *On Begining Reading* IRA Newark, Delavare 1977, s.135.
6. **Schonell, F.J. ve Goudaere G.** *The Psychology and Teacing of Reading Olwer-Boyd*, Edinburg, 1975
7. **Seltz, V.,** *Social Class and Ethnic Group Differences in Learning To Read*, IRA, Newark, Delaware, 1977
8. **Tansley, A.G.** "Reading Failure: its Causes and Prevention", **Reid, J.F.** *Reading Problems and Practices Word Lock Educational*, 1976, s. 368.
9. **Vernon, M.D.** "The Effect of motivational and Emotional Factors On Learning To Read" **Reid, J.F.** *Reading Problems and Proctices. Word Lock Educational*, 1977, s.47.

### Yaşadıkça Eğitim Dergisi Yayın İlkeleri

- 1) Yazı hacmi fotoğraflı yazılarda 8 daktilo sayfasını geçemez.
- 2) Yayın Kurulu gerekli düzeltmeleri yapabilir.
- 3) Güncel sorunları konu alan yazılara ve fotoğraflı bilimsel yazılara öncelik verilir.
- 4) Yazım Kurallarına uyan yazılar yayınlanır.
- 5) Gönderilen yazılar geri verilmez.
- 6) Gönderilen yazılar iki kopya olmalıdır.
- 7) Bilimsel dilden ödün vermeden halkın anlayacağı günlük bir dil kullanan yazılara öncelik verilir.

Çocuklarınızın  
Eğitim, Öğretim ve Psikolojik  
Sorunlarını Sorun,  
UZMANLAR CEVAPLASIN.

Yaşadıkça Eğitim

## YAŞADIKÇA EĞİTİM ÖDÜLLÜ YARIŞMASI

Konu, Koşullar ve  
Değerlendirme Kurulu  
3. Sayıda açıklanacaktır.

# Duygunun Eğitimdeki Rolü

Akın ETAN

*Güven, sevgi, yakınlık, ilgi, hepimizin tüm yaşamımız boyunca gereksinim duyduğumuz şeyler. Ancak daha süt çocuğuyken anne ile çocuğu arasında kurulan sevgi ilişkisi yaşamın hamurunu oluşturur. Kişiliğin temelleri ilk beş altı yıl içinde atılır ve insanoglu sevme yeteneğini seville seville kazanır. Çocuk sevmeden önce sevmeyi öğrenir. Yeterince sevgi görmemiş bir çocuğun dengeli bir kişilik geliştirmesi, başkalarını sevmesi olanaksızdır.*

*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim görevlisi Akın ETAN çocuğun ve genç insanın yetişmesinde eğitim ve öğretimin yanısıra duygunun önemi üzerinde duruyor.*

**Ç**ocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık basamaklarından geçen insan yaşamında, çocukluğun ilk yılları bir bakıma bütün sonraki basamakların taşıyıcısıdır. Bu ilk yıllarda bir diğer kişinin candan, içten yakınlığı, sevgi ve sıcak ilgisi eksik ya da yetersiz kaldığında, çocuğun gelişme ve yetişmesi geniş ölçüde zedelenir. Çocuğun esenliğini amaçlayan yakın bir kişi, özellikle en yakın kişi olarak anne tarafından ekilen duygu çekirdekleri, onun bütün sonraki hayatını etkileyen yapı taşları niteliğindedir. Sevgi dolu bir yönelişten yoksun kalan çocuğun duygu hayatı körelir, derin bir sarsıntıya uğrar.<sup>1</sup>

İlk çocukluk yıllarında yaşanan ve çocuğun duygu dünyasının şekillenmesini belirleyen olaylar, sonraki yıllarda onun kendisi ve dünya karşısındaki temel tavrını da belirler; onun kendisine ve dünyaya olan güven ya da güvensizliğinin temelini oluşturur<sup>2</sup>. Bir insanın dünya, hayat ve insan karşısındaki iyimserliği, onun başkalarına güvenebilmesi ve kensininin de başkaları için güvenilir olması, çocukluğunun ilk döneminde güven duygusunun ona kazandırılmış olmasına bağlıdır. Özellikle anneye olan yakın ilişkinin verdiği "sıcaklık" ve "korunmuşluk", dünyaya, diğer insanlara ve kendi-

ne güvenebilmenin zeminini oluşturur. Çocuğun "dünyaya açılabilme", insanlar ve nesnelere yönelme, onları tanıma ve anlama gücünü gösterebilmesi ancak bu zemin üzerinde gerçekleşir.<sup>3</sup>

Çocuğun "eğitilebilirliği" herşeyden önce kendisini hoşnut, korunmuş ve mutlu hissedebildiği bir ortamı, kendisine sevgiyle eğilen, ona değer veren, onun esenliği için derinden kaygılanan bir yakınlığı gerektirir<sup>4</sup>.

Eğitimin çocuğa kazandırmayı amaçladığı değerlerin çocuk tarafından benimsenebilmesi; onu yetiştirme sorumluluğunu yüklenmiş olan kişiler, birçok durumlarda davranışlarına sınırlama ve kısıtlamalar getirirler bile, kendisinin onlar tarafından

---

*İlk çocukluk yıllarında yaşanan ve çocuğun duygu dünyasının şekillenmesini belirleyen olaylar, sonraki yıllarda onun kendisi ve dünya karşısındaki temel tavrını da belirler; onun kendisine ve dünyaya olan güveni ya da güvensizliğinin temelini oluşturur.*

---

sevildiği ve korunduğu, onlar tarafından benimsenmiş olduğu duygunun canlı tutulmasına bağlıdır<sup>5</sup>. Çocuğun ve genç insanın yetişmesine yardım etme anlamını taşıyan eğitim, bilgi verme ve öğretme işlevi yanında, yetişmekte olan insanın duygu hayatını gözönünde bulundurmaksızın görevini tam anlamıyla yerine getirmiş sayılmaz.

Birlikte olduğu diğerlerine değer verme, onların sorunlarını paylaşma, sorunlarının çözümüne yardımcı olma, onlarla olan ilişkilerinde saygı ilkesini zedelememe, onların farklı tutum ve görüşlerini anlayışla karşılama çabası gösterme; genç insanın böyle bir duygu ve davranış inceliğini edinebilmesi, eğitim hayatı süresince bu inceliğin canlı örnekleriyle karşılaşmış olmasına bağlıdır. Böyle bir duyarlılığın bulunmadığı bir yerde insanca birarada yaşama gerçekleşemez. Eğitimin genç insana bu duyarlılığı kazandırması, onun diğerleriyle ilişkisinde karşılaşacağı sorunları bütünüyle çözmesine yetmese bile, başkalarıyla birarada olmanın getirdiği güçlükleri, hayatını başkalarıyla birlikte düzenleme durumunda olmanın ortaya çıkardığı zorlukları insanca ele alabilmesine ortam hazırlar<sup>6</sup>.

**B**ir bakıma bütün eğitim hayatını bezeyen "duygu atmosferi" öğrenme üzerinde belirleyici bir rol oynar, öğrenmeyi destekleyici ya da engelleyici biçimde etkiler. Yetişmekte olan insanın esenliği için kaygı duyma, ona güvenme ve değer verme, anlayış ve yakınlık gösterme, ona karşı dostça bir tutum içinde olma, onu sevindirme, ondaki sevinç duygusunu canlı tutma türünden davranış biçimlerinin öğrenmeyi özendirici nitelikte olmalanna karşılık, öğrencinin duygularına kayıtsız, ona güvenmeyen, anlayışlı ve dostça olmaktan uzak, soğuk ve itici bir tutum öğrenmeyi geniş ölçüde aksatır, eğitim ortamını gergin, dayanılması güç bir ortam durumuna getirir.

Öğrencinin okulu ürpertici ya da kendine olan güven duygusunu güçlendiren bir yer olarak algılaması, kendisini ağır bir basınç altında ya



da “uçarcasına hafif” hissetmesi, öğrenme çabasını gösterebilecek gücü kendisinde bulabilmesi ya da böyle bir çabaya girişmekten geri durması, eğitim ortamının onun duygu hayatı üzerindeki etkileriyle ilgilidir<sup>7</sup>. Bu etkiler onun bütün sonraki yaşamı üzerinde derin izler bırakır, onun hayat yönünü, yaşama biçimini, bir bakıma onun nasıl bir insan olacağını belirler.

#### Yararlanılan Kaynaklar:

1. E.B.Hurlock: Die Entwicklung des Kindes, Weinheim 1970, s. 203.
2. E.H.Erikson: Wachstum und Krisen der gesunden Persönlichkeit, Stuttgart 1953, s. 15.
3. A.Nitschke: Das verwaiste Kind der Natur (A.Nitschke: Arztliche Beobachtungen zur Welt des jungen Menschen, Tübingen 1962) adlı eserinde s. 13.
4. W.Metzger: Psychologie in der Erziehung, Bochum 1971, s. 69.
5. H.Roth: Pädagogische Anthropologie, Band II, Hannover 1971, s. 328.
6. H.Halblas/F.Maurer/W.Popp: Lernen und soziale Erfahrung, Band II, Stuttgart. 1974, s. 110.
7. Yukarıda alıntı 5’de a.g.e., s. 330.

# ÇOCUĞA BİLGİ YÜKLEMELİK Mİ? ÇOCUĞU EĞİTMEK Mİ?..

*Eğitim ve öğretimi birbirinden ayırmayacak iki kavram. Bununla birlikte çocuklarımızın yetiştirilmesinde, özellikle okuldan beklentilerimizi "öğretim"le sınırlama eğilimi gösteriyoruz. Onları iyi bir yabancı dil öğrenmeleri, kolej ve üniversite sınavlarında başarılı olmaları doğrultusunda yönlendiriyoruz. Öte yandan nasıl çocuklar istediğimiz sorusuna ise kendine ve çevresine saygı duyan, güvenli, sevgi dolu, çalışkan, düşünmeyi bilen, dürüst çocuklar yanıtını veriyoruz. Peki kendi davranışlarımız ve amaçlarımız gerçekten çocuklarımızın bu niteliklere sahip olması doğrultusunda mı? Dr.Erdal ATABEK bu çelişkili duruma eğilerek, bizleri kendimizle yüklemeye çağırıyor.*

## Dr.Erdal ATABEK

**L**ise son sınıftaydık. Tarih öğretmenimiz Mehasin hanım, yüzü pek gülmez, derslerinde ciddi, not vermede titiz bir öğretmendi. İlk karne notlarında sınıftaki en yüksek not yediydi, ben altı almıştım. Başka altı alan var mıydı, şimdi anımsamıyorum, ama başka yedi alan yoktu. Yaptığı sözlü sınavlarda verdiği notu açıklardı, yazılı notlarını da sınav kağıtlarının üzerine yazardı.

Bir gün, söz nasıl açıldı bilmiyorum, sınıfta, kendisine dedim ki:

— Hocam, ben tarih dersini böyle sevmiyorum.

— Öyle mi? Peki, nasıl severmişsin bakalım?

— Tarihteki olayların yerlerini, zamanlarını bilmekle birşey kazandığımızı sanmıyorum. Bence, tarihteki olayların neden öyle olduğunu, durumlar değişseydi nasıl olacağını tartışmalıyız. Böyle olsaydı daha yararlı olurdu sanıyorum. O zaman ilgi duyardım herhalde.

Öğretmen son derece ciddi baktı. Hiç de hak verir görünmüyordu. Sonra, tane tane konuşarak şunları söyledi:

— Biz elimizdeki programı uyguluyoruz. Siz bu düşüncelerinizi yetkili olacağınız zamana saklayın. O za-

man programı değiştirirsiniz, öğretmenler de tarihi öyle öğretirler.

Azarlayıcı bir ses tonuyla söylenen bu sözler canımı sıkıyordu. Sustum.

İkinci karnemi aldık. Hepimiz şaşkırdık. Karnede tarih notum ondu. Sınıftaki en yüksek not. Birinci karnede yedi alan arkadaşımız, gene yedi almıştı. O arkadaş kendi notuna, sınıfta karşı çıktı.

— Bana yedi vermişsiniz. Arkadaşın aldığı notları da biliyoruz, ortalaması altı tutuyor. Oysa, ona on vermişsiniz.

Tarih öğretmeni, ciddi bir tavırla:

— Karne notu alınan notların ortalaması değildir. Öğretmenin kanaat notudur, dedi.

Öğretmenimiz, bize çok önemli bir ders vermişti:

### DÜŞÜNMEK, BİLMEKTEN DAHA DEĞERLİDİR

Hayatım boyunca bu davranışı unutmadım.

Şimdi düşünüyorum da, biz, çocuklarımızın nasıl olmalarını istiyoruz? Çocuklarımızı nasıl yetiştirmek istiyoruz?

Bu soruya şöyle yanıt verebiliriz: "Çocuklarımızın iyi yetişmiş, bilgili, doğruyu yanlıştan ayıran, iyi düşünen, çevresine sevgi duyan, saygı duyan, kendine, toplumuna yararlı çocuklar olmasını istiyoruz."

Eh, bu yanıt kimsenin söyleyecek bir sözü olamaz. Ama, bir çocuk nasıl böyle yetişir? İşte burada, söylenecek sözler birbirinden çok ayrılır.

"İyi yetişme, bilgi, görgü, doğruyu yanlıştan ayırma, çevresine sevgi duyma, saygı duyma, toplumuna yararlı olma", nasıl kazanılır?

Bütün bunlar için, öncelikle, çocuğumuza "bilginin nasıl kullanılacağını", "doğrunun yanlıştan ayrılması yöntemlerini, düşüncelerin nasıl geliştirileceğini, duyguların nasıl zenginleştirileceğini, sevginin, saygının ne olduğunu, insanın yararlı olmasının ne demek olduğunu" öğretmemiz gerekiyor.

Çocuğumuza bunları öğretmenin yolu da, bunları önce bizim bilmemizden, sonra da, bunları öğretmeyi amaçlamamızdan geçer. Çünkü, bilmeyen öğretmez, öğretmenin amaçlarını belirlemeyen öğretmez.

Kanımca, öğretim ve eğitim sistemimiz, çocuklarımıza "bilgi yüklemek"ten öteye gitmiyor.

"Bilgi yüklemek", bilgileri aktarmak ve sorulduğunda aktarılan bilgileri dinlemek demek. Derslerimiz, sınavlarımız, notlarımız hep "bilgi yüklemek" çevresinde dönenip duruyor.

Nerede, tartışmak? Nerede, çocuğun kişiliğini araştırmak? Nerede, çocuğun aklına yatmayan şeyleri birlikte incelemek? Nerede, çocuğun düşüncelerine ilgi duymak, sevgi duymak, saygı duymak? Bunların hiçbiri eğitim sisteminin içinde yer tutmamış. Bir yerde, bir okul müdürü çıkacak da, bunları eğitim sistemine katmayı isteyecek. Bir yerde bir öğretmen çıkacak da, kendi çabalarıyla öğrencileriyle bu türden bir ilişki kuracak. Bütün bunlar, denizde bir damla.

## SİNDİRİLMEYEN BİLGİLER

**Ç**ocukların çoğunun akıllarında şu soru var: "Bütün bu öğrendiklerim ilerde benim ne işime yarayacak?" İstedığımız kadar, "bunları öğrenmek kültürdür, ilerde bu kültür her yerde işine yarayacak" diyelim, çocuklarımız bize çok önemli bir şey söylüyor. Çocuklarımız bize, eğitim sistemimizin yavanlığını, hayattan kopukluğunu, düşüncelerimize, duygularımıza zenginlik katmadığını söylüyor. Çocuklarımız bize, verdiğimiz bilgilerin sindirilmediğini, onları nasıl kullanmak gerektiğini anlatamadığımızı söylüyor.

**Bize göre, "iyi yetişmiş çocuk", kendisine söylenenleri yapan, onlarla yetinen, fazla irdelemeyen, tartışmayan, kendine özgü davranışları olmayan, her konudaki yönlendirmelerimizi tartışmasız kabul eden çocuktur.**

Bir süre sonra da, çocuklarımız, kendilerine "yüklenen" bilgilere yabancılaşıyor. Dersler, sadece sınıf geçmek için, geçer not almak için zoraki öğrenilen bilgiler oluyor. Bir eğitim sistemi için bundan büyük başarısızlık olur mu? Kanımca, eğitimcilerimizin, ana-babaların oturup düşünmeleri gereken önemli sorun budur.

Dergin ilk sayısında okuduğum çok önemli yazılardan biri olan, "Community School"da bayan Fonger, şu sözleri söylüyor:

— Türk eğitim sistemi ile uyguladığınız eğitim sistemi arasındaki temel farklılıklar nerede?

— En önemli fark olarak, ben Türk tedrisatının önemli bir bölümünün Türkiye üzerinde yoğunlaşmasını görüyorum. Oysa bizim okulumuzda amaç dünyadır. Dünya ön plandadır.

Bir diğer fark da Türk çocuklarının küçük yaşta ezberlemeye yönlendirilmesi olarak ortaya çıkıyor. Elbette biz de bazı önemli bilgilerin kavranması için ezberleme yöntemini kullanıyoruz. Ama ezberlemenin çok

önemli olduğunu söyleyerek birinci plâna almanın da saçmalık olduğuna inanıyoruz."

Peki, biz neden "ezberleme"ye bu kadar önem veriyoruz?

Sorun burada yatıyor.

Açık yanıt şu: Biz, aslında özgür düşünen, kendine güvenen, kişilik sahibi, yaratıcı çocuk istemiyoruz da ondan.

Kendimizle açıkça yüzleşmemiz zorunlu.

Böyle yetişen çocuklar istemiyoruz. Çünkü, böyle yetişen bir çocuk bizim her istediğimizi yapmak zorunda kalmayacaktır. Çünkü, böyle yetişen bir çocuğa "sen sus, sen kanşma, sen bilmezsin, sen bizim dediğimizi yap yeter" demek kolay de-

ğilir. Çünkü, böyle yetişen bir çocuğa, "şu mesleği seç, bu kızla evlen, bu delikanlı sana uygun değil" demek zorlaşır da ondan.

Çünkü, bize göre, "iyi yetişmiş çocuk", kendisine söylenenleri yapan, onlarla yetinen, fazla irdelemeyen, tartışmayan, kendine özgü davranışları olmayan çocuktur. Bizim her konudaki yönlendirmelerimizi tartışmasız kabul eden çocuktur. Büyüdüğü zaman bile, kendisine çocuk gibi davranmamızdan rahatsız olmayan çocuktur.

### HATALARDAN ARINMAK

Bütün bunları yıllar yılı sürdüren bizler, sonra da kalkıp, çocuklarımızdan uluslararası plâtformlarda başarı bekliyoruz. Elimizden gelen her şeyi yaparak, özgür düşünmelerini önlediğimiz, sevgilerini, saygılarını geliştirmediklerimiz, yaratıcılıklarını engellediğimiz çocuklarımızın, bambaşka yöntemlerle yetişmiş başka ülke çocuklarıyla bilim, endüstri, ticaret, politika alanında yarışmalarını, bu yarışmaları kazanmalarını

bekliyoruz. Böyle bir şey olmuyor, olamaz da. Sonuçlarını hep birlikte görüyoruz. Sonra da, gene, hep birlikte yakınıyoruz. "Neden böyle oluyor?" diye soruyoruz.

Nedeni biziz. Biz, yani, ana-babalar, eğitimciler, yöneticiler..

Biz, kendimize güvenmediğimiz için, kendisine güvenmeyen çocuklar yetiştiriyoruz.

Biz, ezbercilikten kurtulamadığımız için, ezberci çocuklar yetiştirmeyi marifet sayıyoruz.

Biz, sevgiyi, saygıyı öğrenemediğimiz için, çocuklarımıza da sevgiyi, saygıyı öğretemiyoruz.

Biz, yaratıcılıktan korktuğumuz için, yaratıcı çocuklar yetiştirmek istemiyoruz.

Gene biz, kendimizle yüzleşmeyi göze alamadığımızdan, aslında bütün istemediklerimize başka gerekçeler buluyoruz.

Çocuklarımızın toplum içinde gördüğü "davranışlar", onları nasıl eğitiyor acaba?

Evine konuk geleceği zaman, onlara açıkça "sizi başka akşam bekleyelim bu aşkımız müsait değil" diyemediği için, çocuğuna "annem, babam evde yoklar" dedirten ana-baba, nasıl mükemmel bir "yalancılık eğitimi" yaptıklarını düşünüyorlar mı?

"Bugün bunu aldığımızı babana söylemeyelim" diyen bir anne, çocuğunu, kendisine yalan söylemesi konusunda nasıl eğittiğini düşünüyor mu?

Hayır. Bunları düşünmüyoruz. Bilmiyoruz ki, "gerçek eğitim, hayatın eğitimidir."

Okulda kendisine öğretilenlerle, hayattan öğrendikleri arasında önemli farklar olduğunu gören çocuk, bu çelişkiyi kendi aklında nasıl çözecektir?

Çözüm, sade bir çözümdür. Kendisinden söylenmesi istenenleri söyleyecek, ama, davranışları kendi bildiği gibi olacaktır. İnanmadığını söyleyecek, inandığını yapacaktır. Bu ikili standart, bu çelişkili tutum, bu tutarsız davranış, çocuğun hayatta gördüğüdür, çevresinde uygulananıdır. Bu yolla, çevresiyle çatışmaya girmeden, herkesin gönlünü hoş

ederek, kimseyi kırma tehlikesi olmadan bildiğini okuyacaktır.

Böyle bir davranış toplumda hiç de yadırganmamaktadır. Tersine, bu davranışın sahibi, "herkese nasıl davranılacağını bilen", "kimseyi kırmandan işini yürüten", "çevresine sevgi gösteren, saygı gösteren" kişi olarak beğeniyle karşılanacaktır.

## GENEL DEĞER YARGILARI

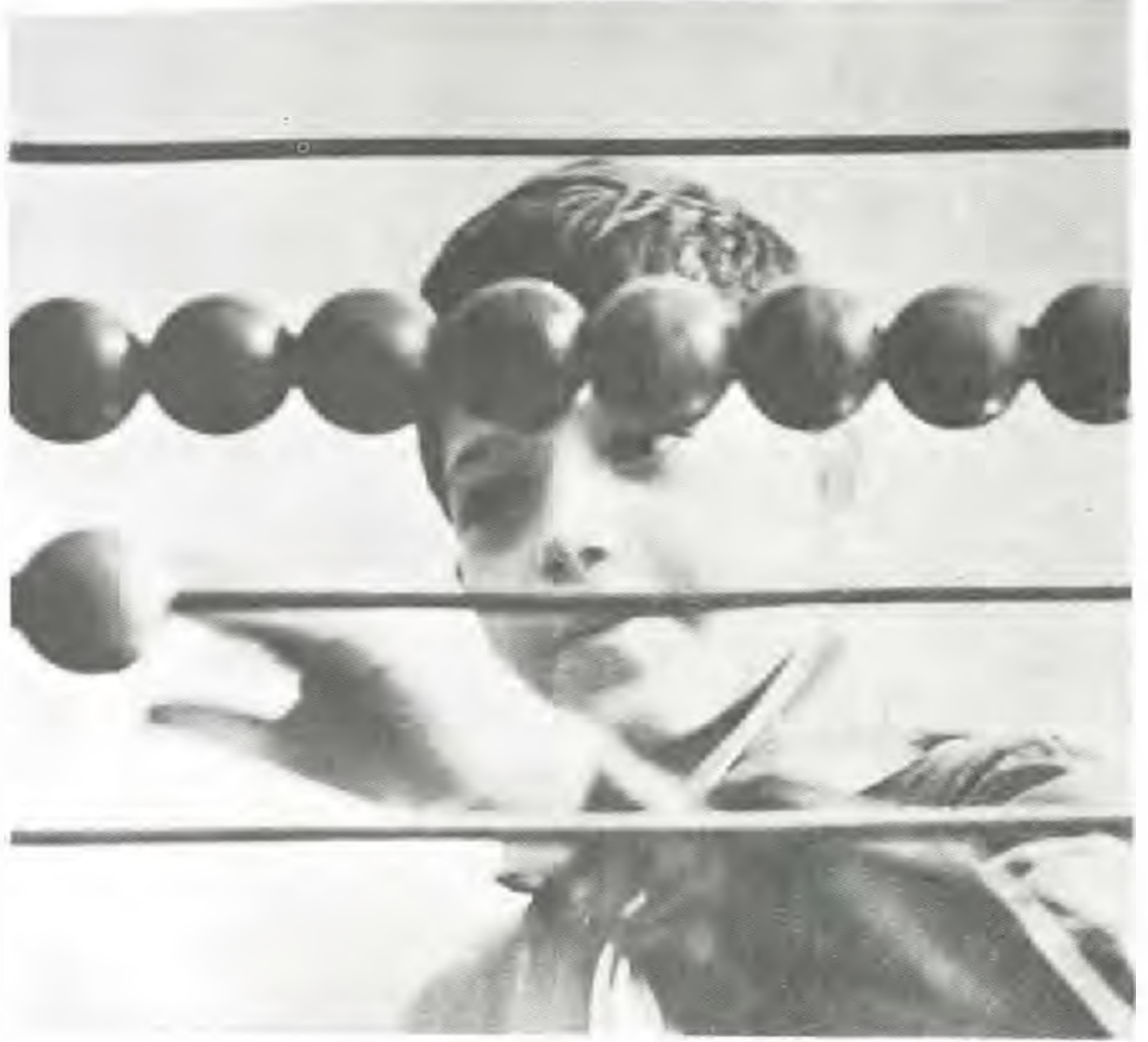
**T**oplumun genel geçer değer yargılarının pragmatik, yararçı bir hayat anlayışını yansıtmaması, doğal olarak, yetişmekte olan çocukları etkileyecektir.

Çocuğumuzun meslek seçimine gösterdiğimiz ilginin türü de, bu durumu doğrulamaktadır. Çocuğumuzun nasıl bir meslek seçmesini istiyoruz? Bunun yanıtı da oldukça açıktır: Geliri yüksek, geliri güvenli, sürekli, toplum içindeki saygınlığı yüksek bir meslek.. Bu isteği doğal karşılamak gerekir. Ama, çocuğumuzun yetenekleri, istekleri, beklentileri de bu doğrultuda mı? Çocuğumuzun kişilik özellikleriyle ilgili bir değerlendirme yapıyor muyuz? Bu konuda, bizi destekleyecek kurumlarımız var mı? Eğitim yönlendirme sistemimiz çocuklarımızın kişilik özelliklerini, yeteneklerini, isteklerini, beklentilerini dikkate alıyor mu?

Bütün bunlar, -açıkça söylemeyi göze alırsak- hemen bütünüyle bir rastgelelik içinde gelişmiyor mu? Bu rastgelelik içinde seçilen mesleğin çocuğumuzun geleceğini nasıl etkileyeceğini kestirebilir miyiz? Elbette, bu soruya olumlu yanıt veremeyiz.

Şimdi, genel eğitimin "özgür düşünceli, yaratıcı" bir hedefe ulaşamayışı yanında, çocuğumuzun istekleriyle, yetenekleriyle uyumlu bir meslek seçimini de başaramayışı karşısında şu soruyu sormamız haklı olmuyor mu: Çocuğumuzun eğitimi için bu yılları neden ve nasıl böyle geçiriyoruz?

Kanımcıca, eğitim sistemimizin ilkokuldan meslek sahibi yapan eğitime kadar yapısal, işlevsel bir değerlendirmeye gereksinimi var.



**Çocuklarımıza bakarken, kendi özlemlerimizi, kendi beklentilerimizi yüklememeyi başarmalıyız. Çocuklarımızın bizim değer yargılarımızı tartışmalarına, eleştirmelerine kızmamalıyız.**

Eğitimin amaçları konusuna burada girecek değilim. Eğitimin amaçları değişik olabilir. Ama, biz, çocuklarımızın evrensel plâformlara girmesini kolaylaştıran eğitim amaçlarını elbette gözönünde bulunduracağız.

Önemli nokta, eğitim sisteminin bütünüyle amaca uygun programlarla işlevsellik kazanmasıdır.

Eğer, gerçekten özgür düşünceli, yaratıcı kişilik sahibi çocuklar yetiştirmek istiyorsak, evrensel plâformlarda başarılı kişiler yetiştirmeyi amaçlıyorsak, kendimizi de, genel geçer yargılarını da aşmak zorundayız.

Çocuklarımıza bakarken, kendi özlemlerimizi, kendi beklentilerimizi yüklememeyi başarmalıyız.

Çocuklarımızın bizim değer yargılarımızı tartışmalarına, eleştirmelerine kızmamalıyız.

Çocuklarımızı dünün dünyasında yaşatma çabaları yerine, onları geleceğin dünyasına hazırlamayı öğrenmeliyiz.

Çocuklarımızın bizden farklı düşüncelerini, duygularını, davranışlarını "uyumsuzluk" diye nitilemeden önce, kendimizin geri kalıp kalmadığını, kendimizin geçmişe gereğinden fazla "uyumlu" olup olmadığını düşünmeliyiz.

Çocuklarımıza yargılamadan, suçlamadan bakabilmeli, kendi kop-yamızı aramadan onu anlamaya çalışmalıyız.

Bütün bunları yapabiliyor muyuz?

"Çocuklarımızın iyi yetişmiş, bilgili, doğruyu yanlıştan ayıran, iyi düşünen, çevresine sevgi duyan, kendine, toplumuna yararlı çocuklar olmasını" istiyor muyuz?

Önce, aynaya bakalım..

# Olay ÇÖZÜMLEMESİ

## Çocuğa Cesaret Vermek

### TÜM ÇABA AİLEDE TAM ÜYE OLABİLMEK

Çocuk eğitiminin en önemli bileşeni, çocuğa cesaret vermektir. Bu öylesine önemli bir konudur ki, çocuklardaki yanlış davranışların temel nedeni olarak, onlara cesaret verilmemesini gösterebiliriz. Yaramaz bir çocuk, her zaman, cesareti kırılmış bir çocuktur. Bitkiler nasıl sürekli olarak su gereksinimi duyarlarsa, çocuklar da böyle, sürekli olarak cesaret alma gereksinimi içindedirler. Cesaretlendirilmeyen bir çocuk büyüyemez, gelişemez ve bir bütünün parçası olma duygusunu geliştiremez. Şimdiki çocuk eğitme yöntemleri ise, cesaret kırıcı yaşantılardan oluşan bitmez tükenmez bir zincir sunuyorlar bize. Küçük çocuk, yetişkinleri olağanüstü büyük, alabildiğine hünerli ve her şeyi yapabilen yetenekli kişiler olarak görür. Yalnız çocuğun öz cesaretini koruyan ana-babalar, onun, bu izlenimlerin etkisiyle her şeyden vazgeçmesini önleyebilirler. Çocuğun cesareti ne harika bir şeydir! Biz yetişkinler, kendimizi birdenbire benzer bir durumda bulsaydık, örneğin her şeyi olanaklı kılan devler arasında yaşasaydık, acaba çocuklar gibi başarılı olabilir miydik? Çocuklar, karşılaştıkları sayısız güçlükler karşısında, inanılmaz çabalar harcayarak, küçük oluşlarından doğan duyguyu ve yetersizliklerini aşmak için

*"Sen biraz daha büyü de sonra." Çocuklarımızı zaman zaman kollamak ve korumak amacıyla, zaman zaman da sabırsızlığımızdan en çok söylediğimiz cümlelerden biridir bu. Çocuk yetiştirmede amaç sağlıklı bir kişilik oluşturmak değil midir? Ne nedenle olursa olsun sürekli olarak davranışları kısıtlanan, cesareti kırılan çocukların bağımsız ve kendine güvenli olarak yetişmeleri olanaklı mı? Alman araştırmacılar Dreikurs ve Soltz'un geçen sayımızda yayımlamaya başladığımız "Children" The Challenger" (Çocuklar; Meydan Okuyanlar) adlı kitabının "Çocuğu Cesaretlendirmek" bölümünden bir derleme sunuyoruz.*

ne çareler ararlar! En büyük istekleri, ailenin tam bir üyesi olabilmektir. Oysa kendilerini kabul ettirme ve bir yer edinme isteklerinde, sürekli olarak cesaret kırıcı davranışlarla karşılaşmaktadırlar. Günümüzde uygulanan öğretim yöntemleri de çocukların cesaretlerini kırıcı etkilerini sık sık gösterirler.

### "SEN BİRAZ DAHA BÜYÜ"

Dört yaşındaki Perihan, mutfak masasında oturmuş, çarşıdan getirdiği yiyecekleri, yerleştiren annesini izliyordu. Annesi, buzdolabının yumurtalığını alıp, masanın üzerine koydu. Alışveriş çantasından yumurta kartonunu çıkarıp, yerleştirmeye başlayacağı sıra Perihan işe karıştı. O da çarşıdan alınan yumurtaları yumurtalığa dizmek istiyordu. Bu sırada annesinin sesi yükseldi:

*"Hay Allah, çocuk! Dikkat et, yumurtalar kırılmasın. En iyisi ben yerleştireyim onları. Sen biraz daha büyü de sonra."*

### OYSA YAPABİLİRDİ

Anne, bu sözleriyle Perihan'ın cesaretini kırmıştı, hem de istemedi. Daha çok küçük olduğunu nasıl da kesin bir biçimde söylemişti ona. Bu davranışın, Perihan'ın kendi kendisini değerlendirmesini nasıl etkileyeceğini düşünebiliyor musunuz? Oysa biz, iki yaşında bir ço-

cuğun bile, yumurtaları çok dikkatli tutabileceğini biliyoruz. Bu yaşta bir kız çocuğunun, yumurtaları yumurtalığın oyuklarına büyük bir dikkatle yerleştirdiğini gözlerimizle görmüştük. Yavrucak bu işi bitirdiğinde, anlatılması zor bir gurur duymuştu. Onun bu başarısı annesini de nasıl mutlu kılmıştı!

### BIRAK DA BEN YAPAYIM

Üç yaşındaki Sait, paltosunu giyiyordu. Annesiyle alışverişe çıkacaktı.

*"Haydi Sait," dedi annesi, "bırak da düğmelerini ben ilikle-yim. Senin yapman uzun sürüyor."*

Sait, annesinin her şeyi çabucak yapabilmesini sağlayan büyüleyici yeteneği karşısında, kendisinin beceriksiz olduğu izlenimiyle koşulanıyor. Cesareti kırılarak, düğmelerini iliklemeden vazgeçiyor ve bunu annesinin yapmasına boyun eğiyor. Biz yetişkinler, sayısız inceliklerle, sesimizin tonuyla, tutumumuzla, vb., çocuğa yeteneksizliğini ve hatta genel olarak düşük değerli olduğunu gösterir, onda bu izlenimi uyandırırız. Buna karşın, çocuklar çabalarını sürdürür, yararlı olmayı ve bir şeyler becerebilmeyi dener dururlar.

### YETİŞKİNLER HEP ÜSTÜNDÜR!

Çocuklarımızın, güçlerine inanmaları için, yüzlerce şeyi dene-

melerine olanak sağlayacağımıza, sürekli olarak kendi üstünlüğümü zü ve becerilerine duyduğumuz kuşku yu gösteririz onlara. Çocukların çeşitli yaş basamaklarında onlardan hangi şeyleri bekleyebileceğimizi belirleyen birtakım ölçütler yaratarak da bu tutumumuza dayanaklar sağlarız.

### ÇOCUĞUNUZUN DENEYLERİNE SAYGI GÖSTERİN

İki yaşındaki bir çocuk, sofranın toplanmasına yardım etmek istese, tabağı hemen elinden alırız: "En iyisi sen bırak! Şimdi tabağı kırarsın." Böylece bir tabağı kırtarmak uğruna, çocuğun kendine olan güvenini ve gelişmekte olan becerisini yok ederiz. (Plastikten yapılmış kap kaçakların, çevresinde böyle bir sürü küçük ve istekli el dolaşan biri tarafından ortaya çıkarıldığına inanır mısınız? Çocukların kendi öz güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkarmadaki çocuksal deneylerini çoğunlukla kurutuyoruz. Çocuk, ayakkabılarını giyme çabasıdadır: "Dur! Yanlış ayağına geçiriyorsun." Çocuk yemeğini kendi kendine yemenin ilk deneylerini yapmaktadır, her şeyini kirletir, yüzünü, gözünü, önlüğünü, oturacağını, her şeyini. "Kirlenmediğin bir şey kalmadı!" diye bağıırız, kaşığı elinden alır, kendimiz yedirmeğe başlarız. Onun ne kadar yeteneksiz, bizim ise ne kadar becerikli olduğumuzu gösteririz çocuğa. Çocuk, ağzını açmak yoluyla savunmaya geçerse kızarız da üstüne üstlük. Onun giriştiği çocuksal deneylerin cesaret kaynağını yavaş yavaş ama kesin bir biçimde kurutur; yararlı katkılarda bulunarak aile içindeki yerini alma çabalarını söndürürüz.

### TEPKİLERİNİZDE DİKKATLİ OLUN

Ne yaptığımızın pek de farkına varmadan, sahip oldukları yetenekleri şimdi kullanabileceklerine güvenmeyerek, çocuklarımızın cesaretlerini kırarız. Daha "büyük" olduklarında bir şeyler becerebilirler, ama şu anda ne kadar da küçük, ne kadar da acemi ve beceriksizdirler!

İşte böyle düşünürüz. Oysa çocuk bir hata yapar ya da belirli bir amaç ulaşamazsa, onu başarısız biri olarak gördüğümüz izlenimi verecek sözlerden ve davranışlardan kaçınmamız gerekir. "Yazık, her şey yolunda gitmemiş!"; "Başarılamadığına üzüldüm!" gibi tepkiler göstererek, iş ile işi yapanı birbirinden ayırmalıyız. Her "başarısızlığın" yalnızca bir beceri yoksunluğunu gösterdiğini ve hiç bir biçimde başarısızlığa uğrayan kişinin değeriyle ilişkisi olmadığını çok iyi biliyoruz. Kendi kendine duyduğu saygıya ilişileceği korkusunda kalmadan hata yapabilen ya da başarısız olabilen kişiler yürekli olabilir. Bu "kusursuz olmama yürekliliği" çocuklar için de, yetişkinler için de gereklidir. Yürekliliğin olmadığı yerde cesaretin kırılması da kaçınılmazdır.

### AŞIRI KORUMADAN KAÇINMA VE CESARET VERME

Bir çocuğu cesaretlendirme işinin yarısını, onu kırarak utandırma ya da gereğinden çok koruma gibi davranışlardan kaçınmakla gerçekleştirmiş oluruz. İşin öbür yarısı da, çocuğa nasıl cesaret vereceğimizi bilmekle tamamlanmış olur. Yaptığımız her şeyde, ayrıcalık tanımaksızın her şeyde, çocuğu yüreklendirecek, onda içten inanmış bir kendine güven duygusu uyandıracak biçimde davranırsak, cesaretlendirmiş oluruz. Bunun için, patenti alınmış bir reçete yoktur. Ana-babanın sürekli bir gözlem ve denetleme çabası göstermesi gerekir. Eğitim yöntemlerimizin etkilerini sürekli olarak gözlemeli ve şu soruyu kendimize tekrar sormalıyız: "Bu yöntem çocuğumun kendisine ilişkin düşüncelerini nasıl etkilemektedir?"

Çocuğun kendisiyle ilgili varsayımlarını, onun tutumundan anlarız. Kendi değer ve yetenekleri konusunda ikircikleri olan bir çocuk, bu durumunu vazgeçişleriyle ortaya koyar. Birtakım yararlı davranışlarla, olaylara katılma ya da katkıda bulunma çabalarıyla, ailenin bir üyesi olma duygusuna kavuşmayı denemez artık. Tam tersine, cesare-

ti kırıldığı için yararsız ve meydan okuyucu davranışlara yönelir böyle bir çocuk. Yetersizliğin ve katkılarda bulunabilecek güçten yoksunluğun inancıyla, şu ya da bu yola başvurarak, hiç değilse varlığının fark edilmesini ister. Tokat yemesi hava yerine konmaktan daha iyidir. Bir *korkunç oğlan*" olarak bilinmek, onun gözünde, hiç değilse kazanılmış bir tür ayrıcalıktır. Böyle bir çocuk, işbirliği yoluyla kendine bir yer sağlamayı bütünüyle olanaksız görür.

### CESARETLENDİRME KESİNTİSİZ BİR OLAYDIR.

Görüldüğü gibi, cesaretlendirme kesintisiz bir olaydır ve çocuğa kendi kendine Beril'in kendi kendine kalabileceği belirli bir zaman dilimi ayrılmalıdır. Bu yeni eğitim düzeninin uygulanacağı zaman, her halde öğleden önce olacaktır. Büyük çocuklar okuldayken ve anne de ev işleriyle uğraşırken, Beril'in, kendine yararlı olabilecek bir zaman süresince yalnız kalması sağlanabilir.

### İYİ OLMAK HERŞEYE "EVET" DEMEK DEĞİLDİR

Ağlayan bir bebeğe dayanabilmek kuşkusuz kolay değildir. Beril'in annesi, kendi cesaretini, çocuğunu sevmenin onun gelişimine katkıda bulunmakla eş anlamlı olduğunu düşünerek pekiştirmelidir. "İyi bir anne" olabilmek için, çocukların tüm isteklerini yerine getirmek gerekmez. Bir bebek, yalnızca tüm dikkatlerin odak noktasıyken mutlu olabiliyor ise, gerçekten mutlu bir bebek değildir. Gerçek mutluluk, başkalarının dikkatine bağlı değildir. Tam tersine, kendi kendine yeterliliğin sonucu olarak, kendi özümüzde oluşur mutluluk. Buna herkesten çok, aile içindeki bebek gereksinim duyar. Çünkü o, kendinden önce var olup bir çok şeyler yapabilen kişilerin bulunduğu bir ortam içindedir.

### "SEN HENÜZ BÜYÜMEDİN"!

Üç yaşındaki Berna, sofranın

kurulmasında annesine yardım etmek istiyordu. Bardakları doldurmak amacıyla süt şişesine uzandı. Annesi, süt şişesini çabucak çocuğun elinden aldı ve güler bir yüzle:

*"Hayır, sevgili yavrucuğum," dedi, bu iş için henüz yeterince büyümedin. Sütü bardaklara ben koyarım. Sen önlüğünü giyebilirsin."*

Berna çok üzgün görünüyordu. Geri çekildi, döndü ve odadan çıktı.

### **"YENİDEN DENE BERNA"**

Çocukların doğuştan olağanüstü sağlam bir cesaretleri vardır ve başkalarından gördükleri şeyleri yapmayı sürekli olarak denerler. Diyelim ki Berna sütü biraz döktü. Hiç kuşkusuz sütün kaybı, çocuğun kendine duyduğu güvenin kaybından daha az önemlidir. Berna o sıra yeni bir şey denemek cesaretini göstermişti. Anne, Berna'nın yeteneğine inandığını göstererek onu cesaretlendirmeliydi. Berna sütü bardaklar yerine gerçekten masaya dökmüş olsaydı, bu başarısızlığından ötürü onu hemen cesaretlendirmek gerekirdi. Anne, bu deneyi yapma cesaretinde bulunduğu için onu övmeli, dökülen sütü silmeli ve sakin bir sesle çocuğa: "Yeniden dene Berna, bu işi mutlaka başarısın," demeliydi.

### **"ÇOK TEHLİKELİ DİKKATLİ OL!"**

Beş yaşındaki Sungur, evlerinin iki sokak ötesindeki çocuk parkının kum havuzunda oldukça isteksiz oynuyordu. Sakin ve ciddi bir yüzle, kumları bir avucundan öbürüne aktarıp duruyordu. Annesi, yakındaki bir bankta oturmaktaydı. Sungur birden kalkıp annesinin yanına geldi.

*"Salıncakta sallanabilir miyim?"* diye sordu.

*"İstiyorsan elbette,"* diye karşılık verdi annesi. *"Elini bana ver, düşüp bir yanını incetmeyesin."*

Sungur annesinin elini tuttu. Salıncakların yanına geldiler.

*"Salıncığın çarpmaması için dikkatli olmalıyız ve uzaklığı ona göre ayarlamalıyız,"* diye açıklamada bulundu anne.

Sungur salıncığa bindi.

*"Seni sallayayım mı?"*

*"Kendim yapamaz mıyım?"*

*"Düşebilirsin,"* dedi annesi. *"Bak, ben arkandan iteceğim, sen sıkıca tutun."*

Annesi salıncığı salladığı süreçte, Sungur sakın sakın oturdu ve sıkıca tutundu. Kısa bir süre sonra da sallanma isteğinden vazgeçti. Salıncaktan aşağı kaydı.

*"Dikkatli ol yavrucuğum,"* dedi annesi, çocuğun elini yeniden tutarken. *"Başka salıncakların sana çarpmasını istemezsin, değil mi?"*

Parktaki küçük jimnastik araçlarının yanından geçiyorlardı. Barfikte ve paralelde dönme hareketleri yapan ve bacakları ile bunlara tutunarak başaşağı sallanan bazı çocuklara baktı Sungur.

*"Ben de yapabilir miyim anne?"* diye sordu.

*"Hayır Sungur,"* dedi annesi. *"Çok tehlikeli bir şey bu. Gel seninle kaydırığa gidelim. Yalnız merdivenlerden çıkarken dikkatli ol. Düşmek istemezsin değil mi? Ben seni aşağıda tutarım."*

Sungur, kaydırığın merdivenlerini dikkatle ve sakınarak yavaş yavaş çıktı. Kanala oturdu ve iki yanına tutuna tutuna aşağı kaydı. Dudaklarında cılız bir gülümseme belirtmişti.

*"Öbür çocuklar yukarı çıkana kadar bekle şimdi,"* dedi annesi. *"Seni itebilirler. Ha, şimdi tamam, yukarı çıkabilirsin."*

Sungur birkaç kez daha kaydı ve sonra eve gitmek istediğini söyledi. Yorgundu. Annesinin elinden tuttu, ikisi birlikte oyun yerinden çıktılar. Sungur, bir kez bile bağır-mamış, gülmemişti. Sağa sola koşmamış, sıçramamıştı bile. Doğrusu ya, pek de eğlenememişti.

### **YİNE AŞIRI KORUMA**

Burada da, Sungur'un annesi, aşırı koruyuculuğu ile oğlunun cesaretini kırmaktadır. Sungur'un başına herhangi bir şey gelebileceği korkusu, çocuğun istediği yönde hareketini engellemek ve onu güvensizliklere sürüklemektedir. Yaşlarıyla oynamamaktadır. her şey için, önce yapıp yapamayacağını sorarak

izin istemektedir. İzin verildiğinde de, yarı gönülle, eğlenmeden ve heyecan duymadan oynamaktadır. Kayıtsızlığı ve ciddiyeti, derin bir cesaret kırıklığının belirtileridir.

Yaşamın iniş ve çıkışları vardır. Çocuklar, örneğin, acıların da üstesinden gelmeyi öğrenmelidirler. Yaralanan bir diz yine iyileşir. Ama zedelenen bir cesaret yaşam boyu sürebilir. Sungur'un annesi, oğlunu yaralanmalardan korumayı amaçlayan çabalarının, çocuğun kendi yeteneksizliğine olan inancını derinleştirdiğini ve tehlikeler karşısında duyduğu korkuyu büyüttüğünü anlamalıdır. Beş yaşındaki bir çocuk, henüz bütün bütüne yalnız bırakılmazsa da, çocuk bahçesinde pekâlâ da kendi kendine yeterli olabilecek ve oynayabilecek bir duruma gelmiştir. Orada bulunan oyun araçlarına herhangi bir duygusal frenleme olmaksızın gidecek, onlarla denemeler yapacak ve yeteneklerine güven kazanacaktır. Sallanan bir salıncığın tehlikesinden korunmayı, jimnastik araçlarında yalnız başına hareket etmeyi öğrenecektir. Kaydırdan aşağı yıldırım hızıyla inmenin yürek çarptırıcı tadına çocuk neden varmasın? Çocuklar, büyüyecekleri, tehlikelerle içiçe bulunup onları yenmeyi öğrenebilecekleri bir yere gereksinim duyarlar. Bu, onları sakınmamamızı gerektirmez. Ancak, gözlerine kestirdikleri iş, o anlık yeteneklerini aştığında elimizi uzatmak üzere orada hazır bulunabiliriz.

### **"BAK EMEL'İN NOTLARININ HEPSİ PEKİYİ"**

Sekiz yaşındaki Sevim ile on yaşındaki Emel, karneleriyle eve geldiler. Sevim sakın sakın odasına çıkarken, Emel hemen annesine koştu.

*"Bak anne, hepsi pekiyi!"* dedi.

Annesi karneye baktı. Bu güzel notlardan duyduğu sevinç yüzünden okunuyordu.

*"Sevim nerede?"* diye sordu. *"Onun karnesini de görmek istiyorum."*

Emel omuz silkerek:

*"Onun notları benimkiler ka-*

dar iyi değildir mutlaka." dedi. "Çünkü biraz aptalcadır." diye ekledi.

Annesi görüp çağırdığında, Sevim, çocuk bahçesinin yolunu tutmak üzereydi.

"Karnen nerde Sevim?" diye sordu annesi.

"Odamda," diye karşılık verdi Sevim, yavaşça.

"Notlarından ne haber?"

Sevim, bu soruya karşılık vermedi ve gözlerini aşağıya indirdi.

"Yine bir sürü kötü not aldığını sanıyorum," dedi annesi.

"Haydi hemen karneni getir ve bana göster."

Sevim'in uç zayıfı ve iki ortası vardı.

"Senin yerine ben utanıyorum, Sevim," diye başladı annesi. "Bunun hiç bir özürü olamaz. Bak, Emel'in notlarının hepsi pekiyi. Neden ablan gibi olamıyorsun? Tembelsin sen ve kendini derlerine vermiyorsun. Bütün aile için bir yüz karası bu. Şimdi oynamaya gitmen söz konusu olamaz. Hemen odana çık!"

### DERİNLEŞEN CESARETSİZLİK

Sevim'in notlarının kötü oluşu, cesaretinin kırılmış olmasının bir ürünüdür. İkinci çocuk olarak, annesiyle "akıllı" ablasının saptıkları başarı düzeyine ulaşamayacağını sanmaktadır. Yukarıda sunulan örnekte, zaten cesareti kırılmış bir çocuğun cesareti büsbütün kırılmaktadır. Anne, karneyi görmeden, Sevim'in notlarının iyi olmadığı varsayımını açıkça belirtmektedir. Annenin çocuğa güveni olmadığından, Sevim de tümünden vazgeçmekte ve kendini başarısız bir çocuk olarak görmektedir. Buna ek olarak, utanılacak bir varlık olarak vurgulanmaktadır. Annenin bu tutumu, Sevim'in içinde taşıdığı, değersiz bir kişi olduğu kanısını daha da derinleştirmektedir. Ayrıca anne Emel'in notlarını övmekte ve Sevim'in de ablası gibi olmasını istemektedir. Bununla da ona, ulaşılması olanaksız bir erek göstermektedir. Çünkü Sevim, uzun süreden beri, Emel gibi olamayacağı ve bu-

nun kendisi için olanaksız bir şey olduğu kanısındadır. İki yaş büyük olan Emel, sürekli olarak ondan daha öndedir ve Sevim, ablasına yetişmeyi denemekte bile bir anlam görememektedir. Anne, Sevim'i eleştirirken, onun tembel olduğunu ileri sürmekte ve böylece çocuğun, düşük değerinde biri olduğu konusundaki duygusuna bir kanıt daha eklemektedir. Sevim'in bütün aile için bir yüzkarası olduğunu ileri sürmek ise, onun cesaretini kırmanın en kesin biçimidir. Sevim, ablasının kendisini aptal yerine koyduğunu da bilmektedir. Emel, "akıllı çocuk" olarak yerini korumak istediğinden, kardeşini aşağılamakta ve onun cesaretsizliğini daha da derinleştirmektedir.

### KAMÇILAMAK CESARETLENDİRME DEĞİLDİR

Genellikle yaygın olan kanının tersine, iki kız çocuğu arasındaki yarışmacayı kamçulamak, onları daha da yüreklendirme sonucunu doğurmamaktadır. Tam tersi bir sonuç vermekte, cesareti zaten kırılmış olan çocuğun umutsuz durumunu daha da vurgulamakta, başarılı çocukta ise sürekli olarak üstün çocuk durumunda kalıpkalamayacağı konusunda kuşku ve korkular uyardırmaktadır. Böylece başarılı çocuğun da hırsı gerektiğinden çok kamçılanmış ve kendisine, ulaşamayacağı birtakım hedefler seçmesine yol açılmış olur.

Anne, Sevim'i yüreklendirmek için, örnek olarak hep Emel'i göstermekten vazgeçmelidir. İki çocuk arasında yapılan her türlü karşılaştırma, yarar yerine zarar getirir. Sevim, yalnızca kendine özgü bir biçimde davranışa zorlanabilir. Hiç bir zaman Emel'in kopyası olamaz. Anne Sevim'e güvenmediği hele bu güvensizliğini de açığa vurduğu sürece, ona yardımcı olamaz. Bu koşullarda da Sevim, kendisinden bekleneni kesinlikle yapmamaktadır. Ancak kendine güveni yeniden sağlanabilirse, yetenekleri gelişebilir. Anne, eleştiri yapma eğilimini dizginlemeli ve başlangıçta ne denli küçük olursa olsun, Sevim'in göster-

diği her çabayı ve başarıyı sevinle karşılamalıdır.

Şimdi aynı durumu bir kez daha baştan alalım ve cesareti çok öncelerde kırılmış bir çocuğa nasıl cesaret verebileceğimizi gösterelim:

### UYUMLU BİR ÖRNEK

Sevim ve Emel, karneleriyle eve gelirler. Sevim sakin sakin odasına gider. Emel, annesine koşar.

"Anne, bak hepsi pekiyi!" der.

Anne karneye bakıp, gereken yerini imzalar.

"Ne iyi," der, "öğrenmekten zevk duyduğuna çok seviniyorum."

(Böyle demekle anne, notların değil öğrenmenin iyiliğini vurgulamaktadır. Övgüsünü de, verimle sonuçlanmış çalışmayla sınırlandırır.) Anne, Sevim'in, karnesini göstermekten çekindiğinin farkındadır. Onunla yalnız kalıncaya kadar bekler.

"Karneni imzalamamı ister misin yavrurum?" diye sorar.

Sevim, kuşkuyla ve ayakları geri geri giderek karnesini getirir. Anne karneye bakar ve imzalar.

"Görüyorum ki okumayı seviyorsun," der, "bu da beni sevindiriyor." (Okuma, çocuğun karnesindeki pek az olan iyi notlardan biridir.) "Zevkli bir şey okuma, değil mi?" Bu arada Sevim'i kucaklar. "Sofrayı hazırlamakta bana yardım etmek ister misin?" diye sorar.

Birlikte çalışırken, Sevim'in keyifsiz ve dalgın olduğu gözünden kaçmaz. Sonunda Sevim içini döker:

"Emel hep pekiyi alıyor, ben ise hep zayıf getiriyorum."

"Emel'le aynı notları alman o kadar önemli değil," der annesi. "Severek öğrenmeye sen de alışırın. O zaman göreceksin ki, şimdi sandığından çok daha yetenekli bir çocuksun. Bak o zaman neler neler yapabilirsin."

Annenin birdenbire böyle bir tutum takınmasıyla, neler olabileceğini önceden kestirmek zordur. Sevim, annesine önce inanmayacaktır. Çünkü anne, yalnız Emel'in iyi not alabilecek durumda olduğuna ilişkin yürürlükteki gizli anlaşmayı bozmuştur Sevim, okulda başarı

sağlayacağı konusunda pek şansı olmayacağına kesinlikle inanmıştır. Onun açısından, her türlü çabanın anlamsız olduğu bir gerçektir. Buna karşın, okuma dersinden iyi bir not almıştır. Bu da onun güçlü olduğu yanı göstermektedir. Anne, bu yürekli çabayı değerlendirmeyi bilirse, Sevim'e durumu yeniden gözden geçirme olanağı sağlar. Böylece de iki kardeş arasındaki yarışmacının, Sevim üzerindeki ezici ağırlığını biraz olsun hafifletmiş olur. Böyle bir tutum, çocuğun çabalarını çoğaltması yönünde bir temel oluşturabilir. Sevim şimdi, seyrek de olsa bir iyi notun övgü getirebileceğini görmüştür. Umutsuzluğa kapılmak yerine, "bu iyi karşılanıyorsa, ben daha çoğuna da ulaşabilirim" duygusuna sahip olabilecek bir duruma gelmiştir.

### HERŞEY ÇOCUĞUN TEPKİSİNE BAĞLIDIR

On yaşındaki Göksel, evde de, okulda da dur durak bilmeyen, huzursuz bir çocuktur. Birçok şeye başlar, ama hiç birini bitirmezdi. Okulda aldığı notlar ortalamayı şöyle böyle tuttururdu. Ailedeki üç erkek çocuktan en büyüğüydü. Ondan sonra gelen kardeşi sekiz, en küçükleri de üç yaşındaydı. Göksel, en küçükkardeşiyle oynamayı severdi. Ama sekiz yaşındaki Yaşar'la sürekli kavga ederdi. Yaşar'ın okuldaki durumu iyiydi. Göksel gibi çok yönlü ilgileri yoktu ama başladığı şeyleri de bitirirdi. Günün birinde Göksel, bir çift kitap payandasını, her nasılsa, hemen hemen tamamlamıştı. Başladığı şeyleri hiç bir zaman tamamlamaması yüzünden kuşku duymakta olan annesi onu cesaretlendirmek istedi.

"Ne cici olmuş bunlar, gerçekten harika şeyler yapmışsın," demesine kalmadı. Annesi birden karşısında hıçkırarak ağlamaya başlayan ve kitap payandalarını yere çalan bir Göksel gördü karşısında.

"Hayır, bunlar hiç bir şeye benzemiyor, korkunç bunlar!" diye haykıran Göksel, annesinin yanından kaçıp, odasına koştu.

Anne şaşkınlık içindeydi.

Göksel'in annesi, elinden geleni yapmış ve onu yüreklendirmeyi dememişti. Oysa çocuğun tepkisi, bu övgünün onu yüreklendirmediğini, tam tersine, cesaretini kırdığını gösteriyordu. Bunun nedeni neydi? Bu örneği, çocukları yüreklendirmek için, patentli alınmış bir reçetenin ya da başka herhangi bir kesin kuralın bulunmadığını göstermek için aldık. Her şey çocuğun tepkisine bağlıdır. Göksel, sınırsız hırsları olan bir çocuktur. Kendi kendine ulaşılması olanaksız hedefler seçiyordu. Annesi onu övdüğünde çok kızmıştı, çünkü herhangi bir şeyi yeterince iyi yapabileceğine inanmıyordu. Annesinin övgüsünü, kendisiyle alay ediyormuş gibi algıladı. Göksel, tamamlanmış bir nesneden, eksiksizlik ve kusursuzluk bekliyordu. Bir şey yaparken harcadığı çabalar, düşündüğü şeyi başarmaya yetmiyordu, çünkü yeterince becerisi yoktu. Böyle bir beceriyi ancak sürekli denemelerle elde edebilirdi. Oysa eksiksizliği ve kusursuzluğu hemen elde etmek istiyor ama buna ulaşamıyor ve bu yüzden de yaptığı hiç bir şeyden hoşnut olmuyordu. Annesi Göksel'in aradığı kusursuzluğun çok altında bir şeyi övmeye kalkınca, "o da anlamıyor, neden başarısız olduğunu kimse anlamıyor." diye düşündü

### YÜREKLENDİRİLMEMEYE İHTİYAÇ

Göksel'in hiç zaman kaybedilmeksizin yüreklendirilmeye ihtiyacı var. Eli her neyi tutarsa tutsun, kendinikesin olarak beceriksiz ve başarısız biri olarak görüyor. Bir sürü şeye arka arkaya başlaması, insanda çok etkin ve hareketli bir çocuk olduğu izlenimini yaratıyor. Ama bunları sonuçlandırmamak ve tamamlamamak yoluyla da, ne kadar eksikli ve kusurlu olduğunu kanıtlanmasını engelliyor. Kendinden daha küçük olan kardeşi ise, Göksel'in kendi içinde duyduğu alçalmayı yoğunlaştırıyor. Aşırı hırsı, kardeşi Yaşar'ın kendisini geçmesini beklemesinin doğurduğu olağan bir sonuçtur. Yaşar'ı saf dışı yapamazsa, o da bir hiçtir. Kardeşinden

daha iyi olmak gerektiği kanısı, yanlış bir hedefdir. Dorukta kalmak için neyin gerekli olduğunu gördükçe, bu iş Göksel için daha da çözümsüz gözükmektedir. Çabaları ne ölçüde anlayış ve övgü kazanırsa kazansın, bunlar Göksel'e cesaret vermeyecektir. Annesi, onun kusursuz biri olmasına gerek bulunmadığını söylese bile, bu sözler tümüyle anlamsız olacaktır. Böyle bir tutum, kendisini kimsenin anlamadığı kanısını daha da derinleştirecektir. Çünkü o, kusursuz olmak zorunda olduğunu düşünmektedir. Yaptıklarını kendisiyle eşdeğer tutmaktadır. Bu durumda başarı, onun için yalnızca bir rastlantıdır. Olağanüstü hırsını ya da başarısız olduğu kanısını destekleyen her şey, cesaretsizliğini çoğaltacaktır. Göksel, kusursuzluk ve eksiksizlik tutkusundan uzaklaştırılmalıdır. Yalnızca elinden geldiği kadar katkıda bulunmanın verdiği doyuruculuğu öğrenmeli ve bunu yaşamına sindirmelidir. Yararlı olmanın ve bir şeyler yapmış olmanın verdiği doygunculuk, kusursuzluk duygusuna bağlı değildir. Ama Göksel bunu ancak, kendi için, yararlı olmaktan çok kardeşine üstün gelmenin önemli olduğunu somutlaştırabilirse görebilir.

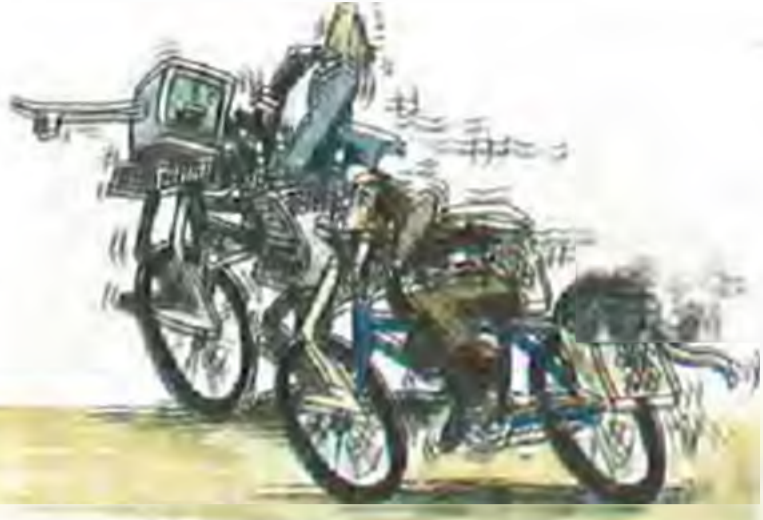
Ailedeki yeri ve kendisi konusunda yeni bir kanıya ulaşabilmesi için, Göksel'in çok daha iyi bir yardıma ihtiyacı vardır. Büyük bir olasılıkla ana-babanın yapısı da böyle bir durumun ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur. Çünkü çocuğun kusursuzluğa olan tutkusunun gökten inme olanağı yoktur. Bu ana-baba, çocuklarından belki de çok yüksek düzeyde bir başarı beklemektedirler. Göksel'e, kusursuz olunabileceğini söyleyebilirler, ama kendi kişiliklerinde verdikleri örnekle bu sözleri arasında bir çelişki de bulunabilir. Bu aile, bütün çocuklarıyla açık bir konuşma yapmalı ve "yeterince iyi" olmanın ölçüsünün ne olduğunu kesinlikle ortaya koymalıdır. Göksel örneğinde, onu övmek yerine, ona "bu kitap payandalarını severek yaptığını görmek hoşuma gitti" gibi sözlerin, söylenene daha olumlu etkiler yapacağı kuşkusuzdur.



## Çocuk ve İhtiyaç

*“Ana-babaları zengin olmayan kentli çocukların, evde giderilemeyecek olan bedensel ve psikolojik ihtiyaçları vardır. Bunların ilki ışık ve havadır. Margaret McMillan, kendi ana okuluna gelen çocukların büyük bir yüzdesinde raşitizm olduğunu, açık havada bulunmakla çoğunun iyileştiğini görmüştür. İkinci ihtiyaç, uygun besindir. Bu pahalı değildir, evde de sağlanacağı düşünülebilir. Ama uygulamada, bilgisizlikten ve mutfak alışkanlıklarından dolayı mümkün olmaz. Üçüncü ihtiyaç koşup oynayacak bir yerdir. Çok yoksul çocuklar bu ihtiyaçlarını sokakta giderirler, ama bu ötekilere yasaktır. Zaten sokak en iyi oyun alanı değildir. Dördüncü ihtiyaç gürültüdür. Bir çocuğun gürültü etmesini yasaklamak gaddarlıktır, ama çoğu evlerde birkaç gürültücü çocuk yetişkinler için hayatı çekilmez hale getirebilir. Beşinci ihtiyaç, aynı yaşta başka çocukların arkadaşlığıdır. Bu, ikinci yaşın sonlarında başlar ve hızla artar. Altıncı ihtiyaç, ana-babaların ilgilerinden kurtulmaktır. Bu, hali vakti yerinde olanlar için daha önemlidir. Yoksul sınıflarda anneler genellikle işleriyle uğraştıklarından, çocuklarını orta sınıf anneleri gibi sürekli gözetleyemez, böylece onlar kadar zarar vermezler. Çocukların sürekli gözlenmesi akıllıca ve iyi niyetle de olsa, iyi değildir. Yedinci ihtiyaç, uygun eğlenceler sağlayan güvenli bir ortamdır; çevrede taş basamaklar, keskin köşeler, değerli kırılacak eşya vb. bulunmamalıdır. Altı yaşına değin bu ihtiyaçlardan yoksun olan çocuk hastalıklı, çekingen ve sinirli olur.”*

*Bertrand Russel  
Eğitim ve Toplum Düzeni  
adlı kitabından*



# YARAMAZ ARKADAŞ BİLGİSAYAR

Eee, ne haber bakalım, senin oğlanla aranız nasıl? Artık koca delikanlı oldu değil mi, şimdi kaçta gidiyor?

— Orta ikide

— Dersleri nasıl iyi mi?

— Yahu dersleri iyi olmasına iyi de, bir bilgisayar aldık odasından çıkmıyor birader. İnsanlarla konuşmuyor, toplumdaki uzaklaşacak diye korkuyorum bazen, ergenlik sorunlarına yoruyorum bu durumu. Ama, bana öyle geliyorki bilgisayar almakla kötü ettik.

— Neden böyle düşünüyorsun?

— Bilgisayarı eline alıp da dersleri için ya da başka bir merakı için kullandığı yok ki. Varsa, yoksa, oyun. Bilgisayar aldığıma pişman olmaya başladım.

Özellikle geçtiğimiz yıl içinde bilgisayar pazarlama firmalarının başlattıkları kampanya bilgisayar satın alan birçok aileyi kuşkuya itti. "Acaba bilgisayar almada erken mi davrandım", ya da "bu aygıt gerçekten çocuğuma yararlı mı" soruları bilgisayarın konuşulduğu her yerin yankısı haline geldi. Kuşkuya kapılan yalnızca alıcı olan aileler mi? Hayır, bakın, bilgisayar pazarlayıcısı bir firmanın yetkilisi ne diyor;

"Piyasada öylesine çok bilgisayar var ki, bunlar kapasitelerinin öylesine üstünde gösteriliyor ki ben bile ilk anda aldanabiliyorum. Oysa bakıyorsunuz, yetenekleri çok kısıtlı bir iki ek ile çok yetersiz bir aygıtı, görünüm olarak çok nitelikli bir aygıt haline çevirmişler. Bisikletin arkasına römork koyup, üstüne karoser takıp kamyonet görünümlü bir mal satmaya çalışıyorlar adeta. Aileler de elbette aldanıyor. Çünkü bu konuda kimsenin ne bir bilgisi ne de daha önceden edinilmiş bir deneyimi var"

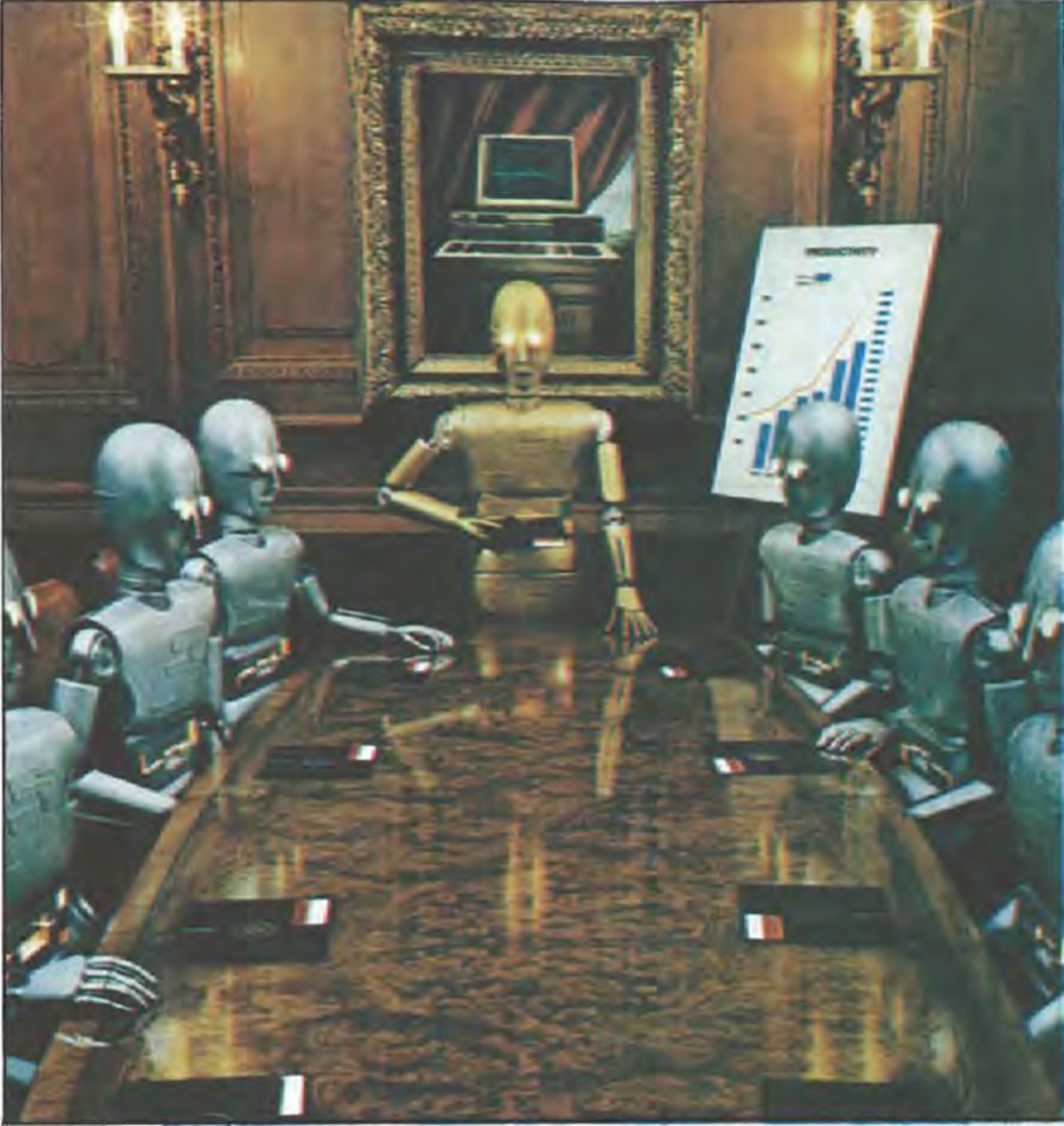
Bilgisayarın öğrenciyi ne şekilde geliştireceği ve bir öğrencinin sistematik bir biçimde, sıkılmadan, bilgisayarı nasıl kullanacağı konusunda yaptığımız araştırmada, gördük ki bilgisayar satıcıları da bilgisayarla eğitim hakkında pek bir şey bilmiyor. Çocuğuna bilgisayar almak isteyen ailenin bir sorunu var. Bilgisayarı çocuğuna nasıl öğreteceğini bilmiyor. Dahası, ne amaçla bilgisayar aldığını bilemiyorlar. Oyun kaseti de olan bilgisayarları seçerim derken, çocuğunu oyun disketleri ve mekanik seslerin bulunduğu bir odaya hapsedebiliyor.

Çocuğuna bilgisayar alan ailenin kafasında hep bu soru var "yanlış mı ettik" "Basın hep bilgisayarı kurcalıyor dergiler kapaklar yapıyor, bilgisayar övülüyor, yeriliyor ama çocuğuna bilgisayar alan ailenin gözünde, aldığı aygıt, tatilde gezmek için alınan bir bisikletten farksız.

Yaşadıkça Eğitim, sizler için bilgisayar konusunda çalışan eğitim ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili çalışanları buldu ve elimizden geldiğince "evinizdeki yaramaz arkadaş" bilgisayarla çocuğunuzu nasıl arkadaş edeceğinizin rehberi olmaya çalıştı. Ülkemizde konunun yeni olması nedeniyle henüz eksikler olabilir ancak artık sorunun üstüne gitmenin ve bir yerinden başlamanın zamanı geldi. Değil mi?



# EĞİTİMDE BİLGİSAYAR



*Ülkemizde yeni gündeme gelen eğitimde bilgisayar kullanımı ve yaygınlaştırılması hem eğitimcilerin hem de bilgisayar uzmanlarının üstünde tartıştıkları bir konu... Bilgisayar programcısı Serdar GÜNER ve Eğitimci I. Şifa ÜSTÜNER eğitimde bilgisayar kullanımını şöyle açıklıyorlar.*

**Işık Sefa ÜSTÜNER - Serdar GÜNER**

**M**ikrobilgisayarların ortaya çıktığı yaklaşık yirmi yıldan beri, çağımız eğitim - öğretim araçları bakımından büyük gelişmelere sahne olmaktadır. Buna rağmen, bilgisayarlar henüz eğitim - öğretim araçları arasında,

hakettiği yeri tam anlamıyla alamamışlardır. Kısa sürede mikrobilgisayarların hızlı gelişme göstermesi ve benimsenmesi de öğretim-eğitim konusunda yeni ufuklar göstermektedir. Ancak kolaylıkları ve sakıncaları ile bilgisayarların, öğretim ele-

manlarının yerini alacağını düşünmek, yalnızca kurgu bilim filmlerinde söz konusu olabilmektedir. Bir hesap makinası nasıl problem çözer, ancak bazı bilgileri depo eder ve işlerse, eğitimde de bilgisayarlar birer araç olmanın ötesinde değildir.

Bilgisayarların hayatın her alanına girmeye başladığı günümüzde; eğitim-öğretim aracı olarak bilgisayarların gerekliliği, kitaplıkların gerekliliği kadar tartışma götürmeyen bir gerçektir. Bugün, ABD'de ve birçok Avrupa ülkesinde okulların % 80'inde bilgisayar kullanılmaktadır. Kolay öğrenilen ve basit anlatımlı programlama dillerinin, mikrobilgisayarlarda yaygınlaşması özellikle bu konunun etkinliğini artırmaktadır.

## ÖĞRETİM:

**E**ğitim bilimi ile bilgisayar teknolojisinin birleştirilmesi, güncel bir konu olarak karşımızdadır. Bilgisayar teknolojisi olarak yeni teknolojiler temel alınmaktadır. Yeni teknolojilerin okullara ve eğitim kurumlarına nasıl uyarlanacağı konusu tartışmalara neden olmaktadır.

Bilgisayarın dayandığı temel ilke "hesaplama"dır". Diğer bir anlam ile; kendi kendine düşünmenin nasıl mümkün olacağı fikrinin yaratılması konusunu içermektedir. Öğretim ve eğitim teorilerinin neler olduğu konusu tam olarak anlaşılabilir, konunun bir bütün olarak ele alınmasının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda, bilgisayar teknolojisinin sağlandığı araçlar konusunda kararlar verilebilmektedir.

**Zihnin davranış modellemesi;** yönelimlerin düzeltilmesi olmakla birlikte eğilimlerin kesilip atılması anlamına gelmemektedir.

**Beden hareket modelleme-**si; eğilimlerin açığa çıkması olduğu kadar, bunun en iyi teknik aletlerin yetenek ve gücüne bağlı olarak bilimsel bir şekilde programlanmasıdır.

Anlama ne demektir? Herhangi bir kimse herhangi bir özelliği olan bir şeyi, herhangi bir zaman diliminde öğrenir. Başka bir kimse ise aynı şeyi, aynı zaman içinde öğrenemez. Bu en genel durum içinde, eğer bilgi için öğrenme aşaması uyumlu bir şema gösteriyorsa ve bilgiye uyumlu yeni bir ek bilgi üretilabiliyorsa, o zaman modelin kurulması kolaylaşıyor denmektedir.

Bütün bu tanımlarda; bir şeyi anlama, bir problemi çözme ya da bir yetenek edinme gibi gösterilen tepkilerle çevreye uyma işlemleri (süreçleri) olmaktadır. Öğrenme işlemleri bir ağaç kökü gibi uzantılar oluşturmaktadır. O halde anlama daha önceki öğrenimlerin sonucunda oluşmaktadır.

Bugüne kadar, bu konuda birçok çalışma yapılmış ve değişik programlara gidilmiştir. Gerçekte, programlarda pedagojik olarak farklılıklar olmaması ve hatta bir bütün olması gerekliliği akla gelmektedir. Öyle bir program yapılmalıdır ki; öğrenilen şeyin üzerine uyumlu yeni bir ek yapılabilsin ve eğilimlere göre yönlendirilerek öğrendikçe öğrenilebilsin.

## BİLGİSAYARLAR

**B**irçok insan, bilgisayarlar üzerinde değişik düğmelerin, ışıklı levhaların bulunması yüzünden; onları kullanılması güç, karmaşık aletler olarak düşünmüşlerdir. Bir diğer kanı da, bilgisayarların "elektronik beyin" olduğudur. Yani bir çok kimse bilgisayarları her şeyi düşünür, öğrenir, karar verir ve hesaplar sanmaktadır. Buna karşın, bilgisayarlar programlanan şeyi yapabilen, zekası olmayan aletlerdir.

### BİLGİSAYARA KARŞI, İNSAN BEYİNİ

- Bilgisayarlar seri olarak yaklaşık saniyede 10-10\*EB aritmetik işlemi yapabilirler.
- Mantıksal işlemleri, cevabı "evet" ve "hayır" olan işlemleri yaparlar. Yani bir bilgisayara "isminizi söyler misiniz" diye sorulduğunda, "evet söylerim" diye cevap verir. Eğer bir insana "isminizi söyler misiniz" diye sorarsanız "Bahadır" diye cevap verir.
- Büyük çapta bilgiyi tam ve doğru olarak, bellek veya yardımcı bellekte toplayıp depo eder ve/veya işletir.
- İşlemleri belirli bir sıra ile yapar.

- Düşünmezler.
- Kendilerini programlayamazlar. İnsan beyni ise kendi programının programcısıdır.

### HANGİ YAŞTA NASIL BİLGİSAYAR?

**A**maç, bilgisayar teknolojisi ile eğitim bilimini yeni bir yapıya sokulmasıdır. Bu işlem yapılırken her iki bilimin özelliklerine göre birleştirilmesine dikkat edilmelidir. Yani bilinen malzemeler ya da mevcut aletler öğretme işleminde dengeli ve uyumlu bir şekilde kullanılmalıdır.

Mevcut eğitim seviyeleri kendi içinde: 3-6, 6-12, 12-18, 18-22, 22-sonrası yaş gruplarına ayırmak akılcı yol olarak görünmektedir. Bununla birlikte bu ayırım kesikli olmakta ve gerektiğinde kişiye özgü grup atlaması veya düşmesi yapılabilmektedir.

Bilgisayar eğitimi ve bilgisayar destekli eğitim özellikle 3-18 arası yaş grupları için yanyana gitmektedir. Kişi bir taraftan, bilgi edinmek amacıyla bilgisayardan yararlanırken, diğer taraftan bilgisayar teknolojisini öğrenebilmektedir. 18 ve sonrası yaş gruplarında ise bilgisayar eğitimi ile bilgisayar destekli eğitim sistemleri farklılıklar göstermektedir. Bu yaş gruplarında, bilgisayar programcılığı bir meslek olarak karşımıza çıkarken, bilgisayar programcılığı eğitimi olmadan da; bir mühendislik problemini çözmek mümkün olabilmektedir. (Stok kontrol, muhasebe, hesap takibi gibi paketler).

Bilgisayar sisteminin ve eğitim-öğretim biliminin özellikleri içersinde 3-6 yaş grubu çocuklarının bilgisayardan yararlanması ve bilgisayarı tanması ancak, bir rehber ile mümkün olmaktadır.

Kırsal alanda oturmayan ve bir yığın binaların arasında doğayı tanıyamayan çocukların; hayatı tanımasını yeni ve yenilebilir iletişim araçları ile mümkün olmaktadır. Çok kısa bir sürede sayı kavramı ve işlem yapma yeteneğini de bilgisay-



yarlar yardımı ile geliştirebilmektedir.

Örneğin: Ekranı gelen renklerin, şekillerin; isim veya toplamaları, çıkarmalarını rehber aracı ile çocuğa eriştirilebilmektedir. Hayvan ve bitki desenleri ve yeni oluşumlar görüntülenmekte, çocuklar bir yandan görüntü yardımı ile doğayı algılamakta diğer taraftan yeni teknoloji ile de iç içe yaşamaktadırlar.

Bu yaş grubu için önerilen bilgisayar ev tipi; teyp üniteli, en ekonomik türden ve basit görünümlü olmaktadır.

İlkokul eğitimine başlamış 6-12 yaş grubu için önerilen bilgisayar; 3-6 yaş grubu için seçilenle aynı olmaktadır. Ancak, programlar farklı seçilmektedir. Yaş grubu 6-12 olan için önerilen eğitim programlarından birinin akış şeması şöyledir.

rı daha kolay anlama ve işleme olanağı sağlamaktadır. Basitten başlayarak öğrenilen bu programlama tekniklerinin yeni nesil'e meslek seçmesinde yardımcı olacağı sanılmaktadır.

Büyük bilgisayar sistemleri yardımı ile çağdaş teknolojiye kullanılan (uzay araçları, uçaklar vs. yapımı) bilgisayar destekli tasarım (CAD) konusu mikrobilgisayarlarda gençlerin anlayıp öğrenebilecekleri seviyede, uyumlu hazır paketler halinde bulunmaktadır. Örneğin: kare, dikdörtgenler prizması veya bir silindirin perspektifi ekrana çizilebilmekte daha sonra bazı komutlarla değişik açılardan görüntüleri alınabilmekte, küçültüp büyütülebilmektedir.

Çocuklar, basit bilgisayar komutları öğrenirken; bilgisayarı prog-

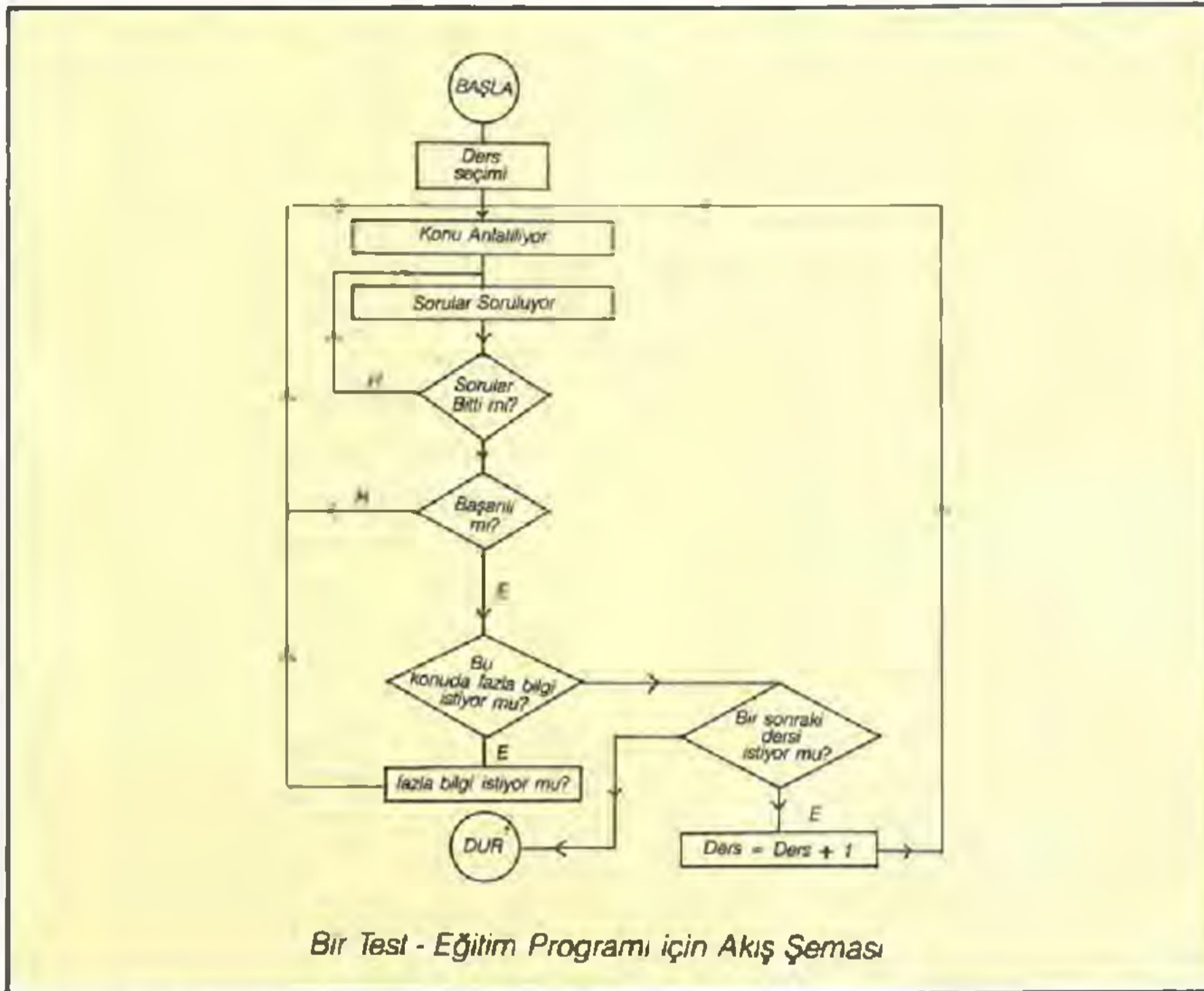
ramda eğitimde bilgisayardan yararlanma konusu birbirlerinden ayrılmaya yönelmektedir. Bilgisayar destekli eğitim yapmak için bilgisayar programcılığını öğrenmek gerekmektedir. Önceden hazırlanmış programlar tarafından bilgisayar destekli ders yapılabilir. Ancak; güzel sanatlara yönelik çalışmalar, bilgisayar eğitimine ihtiyaç göstermektedir. Üç boyutlu resim yapma, desen çizme ve beste yapma gibi.

Bilgisayar dersi nasıl verilecektir? Her şeyden önce grup çalışması esas alınmalıdır. Dersler bilgisayar laboratuvarında; her iki öğrenciye bir mikrobilgisayar ilkesi içinde verilmelidir. Böylece iki öğrenci birbirlerini denetleyebileceklerdir. Sınıfın tüm öğrencileri laboratuvara aynı anda alınmalı ve sınıf düzeninde değişiklik yapılmamalıdır. Okullar bilgisayar için yatırım yapamıyorsa öğrencilerin kendi bilgisayarlarını getirmelerine izin verilmelidir.

Bilgisayar dersleri; haftada üç saati geçmeyecek şekilde tüm orta öğrenim süresince verilmelidir. Bu anlamda bir program hazırlanmalı ve bu program; öğrencilerin eğilimlerine göre bazı yeni düzenlemelere gidilmesine izin verilmelidir.

Programlı bir çalışmaya gidilmediği takdirde mikrobilgisayarların ve hesap makinalarının, orta öğretim gençliği tarafından kendiliğinden kullanılması sonucunda doğacak sakıncaların önüne geçilemeyecektir. Üniversitelerde bu hatalı öğrenimlerin sonuçları görünmeye başlamıştır.

18 yaş grubundan sonra bilgisayar eğitimi ve bilgisayar destekli eğitim konularını tümüyle birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bu yaş grubunda, bilgisayar programcılığı öğretildiği gibi, etkin programlama teknikleri ve problemlerin bilgisayar destekli çözümleri verilmektedir. Fakültelerin kendi konuları ile ilgili her türlü problemleri; yazılım ve donanım olarak çözümleri mümkün olabilmekte, araştırma ve geliştirme laboratuvarlarında bilgisayarlar etkin olarak kullanılabilir. Bu bilgisayarlar genellikle büyük sistemlerdir.



Bir Test - Eğitim Programı için Akış Şeması

Bu grup çocuklar; bilgisayara ilk dönemlerde; çizgi çizmek, şekilleri oluşturmak (ev, araba vs) ve bunları renklendirmek, müzik (piyano, org vs) aleti kullanmak şeklinde başlamaktadır. Bu çalışmalar, çocuğun güzel sanatlara eğilimlerini açığa çıkarmaktadır.

Özellikle basic, logo gibi anlaşılması kolay programlama dillerinin geliştirilmesi ve mikrobilgisayarlara uygulanması, çocuklara bilgisayara-

ramlama, yani kendi kendini programlama yeteneği kazanılmaktadır. Bilgisayar sistemi kavranırken diğer ana üniteler öğrenilebilmektedir. Diğer taraftan bir teknik alete kumanda etmenin zevkini almaktadırlar.

Tüm bu ve buna benzer programlar eğitim-öğretim bilimi içerisinde kaldığı sürece çocuğu hayata hazırlamaktadır.

Orta öğrenim aşamasından başlayarak, bilgisayar eğitimi ve

# BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM

Doç.Dr. Ali BAYKAL

*Üzerinde herkesin birleştiği, gerekliliği tartışılmayan bir konu olan eğitimde tartışılan bir sorun var; bilgisayar.*

*Doç. Dr. Ali BAYKAL "oysa" diyor "üretimden eğlenceye, yönetimden hizmete kadar herşeyin parçası oldu bilgisayar."*

*Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Eğitimi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Ali BAYKAL, öğretimde bilgisayar kullanımı konusunda bizleri şöyle aydınlatıyor.*

Bilgisayar denilince akan sular duruyor. Hiçbir ideoloji hiçbir siyasal görüş bilgisayarın önemini küçümseyemiyor. Çünkü üretimden eğlenceye, yönetimden hizmete kadar bütün toplumsal süreçlerin ayrılmaz bir parçası oldu bilgisayar.

Üzerinde herkesin birleştiği, gerekliliği tartışılmayan bir konu da eğitim. Bütün toplumsal sorunların çözümünde, insanın yücelmesinde "olmazsa olmaz" bir süreç... Kızlardan erkeklere, üstün yeteneklilerden özürülülere kadar herkese sağlık gibi, adalet gibi temel bir insanlık hakkı...

Bilgisayar ne kadar yeniyse eğitim de o kadar eski bir kavram. Belki de bu yüzden ikisi yanyana gelince herkes değişik yönleri bakıyor. Ama eninde sonunda iki temel boyut var.

1. Bilgisayar için eğitim,
2. Eğitim için bilgisayar.

1. Bilgisayar için eğitim kendi içinde üç ayrı kümede incelenebilir:

**a. Bilgisayar okur yazarlığı:**

Toplumun bütün kurum ve süreçlerini etkileyen bilgisayarla bir arada yaşayabilmek için zorunlu bilgi ve anlayışı kapsar.

**b. Yazılım Eğitimi:** Bireyin kendisi ya da başkaları için gerekli yazılımları geliştirme, geliştirilmiş olanları kullanma, kullanacaklara yardımcı olma gibi yetenek ve becerileri kazandırır.

**c. Donanım Eğitimi:** Bilgisayar donanımlarının tasarımından, bakım ve onarımına kadar uzanan akademik ve mesleki yeterlilikleri amaçlar.

Bu üç kümenin kesişim bölgelerini, kendilerine özgü ayrıntılarını uzmanlarına bırakalım. Ancak, "bilgisayar uzmanlığının", "bilgisayar eğitimi uzmanlığı" için gerekli ama tek başına yeterli olamayacağını da belirtelim.

2. Eğitim için bilgisayara gelince yine kesişim alanları ne kadar geniş olursa olsun birbiriyle tam olarak çakışmayan üç alan görülüyor.

**a. Bilgisayar Denetimli Öğretim:** Herhangi bir konuda öğrencinin öğrenme süreçlerinin bilgisayarca yönetilmesidir. Bu tür bir öğretimde bilgisayar bir "komuta merkezi", bir "danışma birimi" bir "ölçme aracı" olarak iş görür. Her öğrencinin öğretimin amaçladığı davranışları kazanıncaya kadar yapması gerekenleri gösterir ve yaptıklarının kaydını tutar.

**b. Bilgisayara Dayalı Öğretim:** Herhangi bir konuda diğer öğretim donanımlarından bağımsız, tek başına yeterli bir öğretici kaynak olarak bilgisayar kullanımınıdır.

**c. Bilgisayar Destekli Öğretim:** Öğretim sürecine bilgisayarın seçenek olarak değil sistemi tamamlayıcı, sistemi güçlendirici olarak girmesidir. Bu türde kullanıldığında bilgisayar öğretim sisteminin kitap, arkadaş, öğretmen gibi diğer bileşenlerinin yerine geçmez.

Onlarla kaynaşır, bütünleşir onların zor fakat zorunlu bazı görevlerini üstlenerek destek olur.

Bilgisayar Destekli Öğretim Bilgisayara Dayalı Öğretimle karşılaştırılmamalıdır. Bilgisayarın özellikle öğretmenin yerine geçecek bir öğretim aracı olarak tasarlandığı sanılmamalıdır.

Öğretmenlerin öğüte değil desteğe ihtiyacı var. Öğretmenlerden hem değerlendirme hem de yönetme bekleniyor... Öğretmen öğrencilerini hem acımasız yarışma sınavlarına hazırlayacak hem de onları toplumsallaştıracak... İşte bilgisayar en azından öğrencinin test alıştırmaları yapma, başarılarını ölçme ve değerlendirme gibi zorunlu fakat zor görevlerinde yardımcı olabilir.

Makine insanın yerine geçemez doğru, ama neden insan makinenin yerine geçsin?

Sokrates yazılı iletişime çok kıızıyordu. Belleğini kullanmadan, kendi dışında saklanan "yazılı söze" güvenen insanın bir bilgin değil, ancak bir unutkan, bir bilgiç olacağını söyleyip duruyordu. Ama, eğer öğrencisi Plato yazıyı kullanmasaydı, bugün Sokrates'i tanıyan olmazdı.

Kitap da öğretmenin bazı görevlerini üstleniyor. Ama öğretme-

nin yerine kurulup oturamıyor. kitabı kutsal sayıyor ama bilgisayardan korkuyoruz. Bir zamanlar kitaptan da korkulmuş, matbaa 200 yıl gecikmiştir.

Kağıt, bilgiye süreklilik kazandırır ama hareketi tutuklar. Hareketli bildiriye can veren "ekran" ise alıcının algılama ve öğrenme hızına ayak uyduramaz. Basılı bildirileri kendi istediği hızda çözümleyen alıcı, film ve televizyon gibi donanımlarda hareketli bildiriye çözümlenmekte, okuyup yorumlamakta geç kalıp kaçırabilir ya da hızlı davranıp beklerken sıkılabilir.

Her öğretim aracının kendine özgü üstünlükleri ve yetersizlikleri vardır. Bugün için bilgisayar ve kitabın, ve videonun, hatta karatahtanın bütün görevlerini tümüyle üstlenebilecek durumda değildir. Bilgisayarın öğretim sürecinde yararlanılabilecek niteliklerini kısaca özetleyelim.

i. En önemlisi bilgisayar etkileşimlidir. Öğrencinin etkilerine önceden belirlenmiş seçenek tepkilerden birini ya da birkaçını gösterebilir. Verilen bilgiye göre yönlendirilir ve yönlendirilebilir.

ii. Bilgisayar güdüleyicidir. Ses, ışık, renk, hareket gibi iletişim kodlarını kullanıp zaman düzenlemesi yaparak sıkılmaya engel olur.

iii. Sonsuz sabırlıdır. Yanlışlara, tekrarlara, tembelliklere, aceleliklere dayanır. Öğrenciyi azarla-

maz, aşağılamaz, kızmaz ve üzmez.

iv. Olumlu ve etkili pekiştiriciler verebilir. "Aferin", "bravo", "doğru" gibi karşılıkları ne zaman ve ne kadar gerekiyorsa o zaman ve o kadar iletebilir.

v. Bilgisayar sırdaştır, güvenilir bir arkadaştır. Yaptığı yanlışları başkalarına değil öğrenciye söyler. Satranç, briç, tavla, bilardo ustaları acemilerle alay ederler. Bilgisayar ayıplamaz.

vi. Bilgisayar bilgiyi canlandırır. Şekilleri ve simgeleri hareket ettirir, çevirir, durdurur, kaydırır, büyültür, küçültür, parlatır, söndürür, seslendirir, renklendirir...

vii. Bilgisayar insanları kaynaştırır. Kitabı genellikle tek başına okuyoruz. Ancak okuduktan sonra bilgiyi başkalarıyla paylaşabiliriz. Video ve televizyon seyrederken insanlar birbirleri ile hemen hemen hiç konuşmazlar. Çünkü bilgi ya da oyun akıp gitmektedir, kaçırmak istemezler. Ama bilgisayarda bilgiyi, oyunu insanlar yönetir. İstedığınız yerde istediğiniz kadar ara verebilirsiniz. Bir tuşa basmakla anında istediğiniz yere dönebilirsiniz. Kitap kurtları ve ekran hayranları genellikle içe dönük ve suskundurular. Bilgisayar dostları konuşkan olurlar, paylaşmayı ve dayanışmayı bilirler. Yarışmayı da güler yüzle başarırlar.

viii. Bilgisayar heyecan vericidir. Bir polis romanında suçlanan

kim olduğunu saklamak güçtür. Bir test kitabında doğru yanıtları gizlemek olanaksızdır. Sayfaları çevirip öğrenebilirsiniz. Soruyu okuyup, yanıtınızı bildirmeden doğru karşılığı bilgisayarın ağzından alamazsınız. Doğru yanıtınıza tekdüze karşılıklar vermez. Her defasında değişik şaşırtıcı, eğlenceli bir tepki gösterebilir... Belirsizlikler yaratıp, sürprizler yapabilir.

ix. Bilgisayar usta bir taklitçidir. Su sesi de çıkarabilir. motor sesi de... Bir satranç oyuncusu gibi davranabilir, bir satranç taşı gibi de... Aynı anda, çok yüksek bir duyarlılık ve hızla... Bilgisayar pek çok başka nesne ve olayın yerine geçebilir. Fizik yasalarına tıpatıp uygun olarak bir sarkaçı taklit edebilir. Basit ya da karmaşık bir elektrik devresinin bütün davranışlarını sayısal değerleri ile gösterebilir. Bir kimya deneyinde maddenin nitelik değişimlerinin örneğini "zaman, nicelik ve süreç" özellikleriyle tutarlı olarak ekrana getirebilir. Renkli ve hareketli olarak... Sıcaklığı sayı ve şekille gösterir, kokuyu iletmez tabii...

Okullarımızda laboratuvar olanakları kısıtlıdır. Yer yoktur, araç-gereç sıkıntısı vardır. Olduğu zaman da pahalılık, tehlike ya da güçlükler nedeniyle öğrenciler deneyleri ancak uzaktan gözlemekle yetinirler. Bilgisayar, öğrencilerin bir deneyi kendi kendilerine gerçekleştirmeye zorunluluğunu karşılayamaz. Ama salt gözleme kazanılabilecek bilgilere paha biçilmez katkılar sağlar.

Bilgisayarın yukarıdaki yararları nitelikli programlarla elde edilebilir. Öğretici yazılım geliştirmek için herhangi bir bilgisayar dilini bütün ayrıntılarıyla bilmek yeterli değildir. Hatta öğretilecek konuyu bilmek, eğitim-öğretim ilkelerini benimsemek de yetmez. Öğretimde deneyim kazanmış, yaratıcı düşünce üretebilen öğretmenlerin öğretici senaryolarına gerek vardır. Bilgisayar eğitim sistemimiz için bir umuttur. Bu umudun düş kırıklığına dönüşmemesine çalışmak zorundayız.



# Barış Manço: Eğitim Okulla Sınırlanabilir

*Yaşadıkça eğitim bu sayısında Barış Manço ile bir söyleşi yaptık. Televizyonda yaptığı çocuk programları ile tümümüzün beğenisini kazanan Barış Manço'nun eğitim üstüne düşündüklerini sizler için sorduk. Uzun saçlı, aynalı kemerli, bol yüzüklü ve kendi deyişiyle bir halk masalcısı olan Barış Manço da eğitim konusunda iddialı. "Politikaya bulaşmadan beni seçerlerse Milli Eğitim Bakanı olmak" istiyorum diyen Barış Manço eğitim konusundaki planlarından bize söz etmedi ama söyleşimiz sırasında kendi ilkelerini çizdi. Barış Manço'nun temel ilkeleri genelde şöyleydi:*

*Müzik konusunda kendi kendisini eğittiği ve müzik de'alaylı, olduğu için örgün eğitim kadar yaygın bir halk eğitiminin uygulanması.*

*Liseyi bitirdikten sonra matematik ve fizik derslerinde başarılı olamamasından dolayı ilgi duyduğu mimarlık mesleğini elde edemeyeceğini anlayan Barış Manço Belçika'da Kraliyet Akademisini bitirdi. Bu nedenle amaçladığı konulardan biri de üniversite sınavlarında gençlerin ilgilerine göre yerleştirilmesi ve sevdikleri mesleklerle yönetilmesi.*

*Barış Manço yurt dışında iki sevimli çocuk sahibi bir baba oldu ve en çok dikkatini çeken konulardan biri doğum sonrası ilk muayenelerde batılı doktorların boy, ağırlık gibi ölçüler alması yanı sıra "kafa ölçüsü" almaları oldu "Bizde neden kafa ölçüsü alınmıyor" diyen Barış Manço'nun eğitimde önem verilmesini istediği bir konuda insanların düşüncelerine saygı gösterilmesi ve herkesin "kafa ölçüsünün" değerlendirilmesi.*

*Eğitim konusundaki fikirlerini biraz mizahi bir tanımlamayla özetlediğimiz Barış MANÇO sorularımızı şöyle yanıtladı.*



**Eğitim konusunda birtakım sorular sormadan önce eğitimin ne olduğunu soralım isterseniz. Nedir bu eğitim denilen şey sizce?**

Eğitim hiç kuşkusuz bir altyapıdır, insanın kendi kendine ya da içinde bulunduğu ortam için şekillendirilmesidir. Bakın, biz burada eğitim konusunda söyleşirken dışarıda bir taş ustası var taşları şekillendiriyor şu sırada, belki ilkokul mezunu, belki hiç okumadı ama o da eğitim gördü taşları biçmeyi kesmeyi yerleştirmeyi öğrendi. Kimden öğrendi, ustasından öğrendi kendi kendine öğrendi.

**Ustası olmasaydı öğrenebilir miydi diyorsunuz?**

Evet, birisi ona temel verdi ama yeteneği olmasaydı olabilir miydi? Hayır, olamazdı elbet. Taş ustası kendisine aldığı temeli birçok yerden buldu, ustasından, kendisinden, şartlardan kısacası herşeyden bir temel oluştu onda.

**Sorumuzu bir başka türlü soralım isterseniz, okul sizce eğitimi olmak için gerekli mi?**

Elbette gerekli değil, kalfa ustasının yanında eğitimden geçiyor, onun okulu ustasının yanı sıra ama, eğitim ve okul özleştirilemez. Eğitim salt okuldan alınmaz. Eğitimi kesinlikle okulla sınırlamıyorum.

**Sizi Barış Manço yapan eğitimi okulda kazandınız ama değil mi?**

Hayır hiç de öyle değil. Evet, ben çok iyi okullarda okudum, Galatasaray lisesini bitirip ardından Belçika Kraliyet Akademisinde Mimarlık bölümünü bitirdim ama, kimse "mektepli eğitimi görmüş Barış Manço'yu, mimar Barış Manço'yu tanımıyor. Ben, müzikte "alaylı"yım. Alaylı Barış Manço mektepli Barış Manço'dan daha iyi, daha başarılı değil ama, alaylı Barış daha bir meşhur daha bir başarılı gibi değil mi? Kısacası ben de okuldan temel kazandım fakat herşeyi okuldan kazanmadım.

**Peki nedir bu "alay" dostlarınız mı yaşadığınız çevre mi?**

Doğrusu, "alay" herşey, insanın kendini eğitmesi. Örneğin, müzik konusunda ben kendimi eğittim

bir yerlere ulaştım. Aslında halkın kendi görüşünden çıkararak ürettiği ne güzel sözcükler de var Türkçemizde “Nereden mezun olmuş? Hayat üniversitesinden“, ne iş yapar, “Kaldırım mühendisi” gibi sözcükler alaylı olanları, kendi alt yapısını kendi hazırlayanları tanımlıyor.

**Alaylı olmak eğitilmiş olmak için yeterli mi?**

Şu anda karşınızda 29 senedir elinde mikrofon sahnede çalışan bir alaylı duruyor. Biliyorsunuz demin de söylediğim gibi müziği okuldan öğrenmedim, alaylı olmak eğitilmiş olmak için yeterli mi, değil mi siz karar verin. Ancak bir de şu var müzik de resim gibi şiir gibi doğuştan kazanılmış bir takım yeteneklerle ulaşılan bir sanat alanı. Bu yetenekler de eğitilerek şekillendirilir.

**Ama aileniz de müzisyen vardı değil mi?**

Evet annem müzisyendi. Bizim ailede müzisyenlik geleneğinin birkaç kuşak öncesine dayandığı, hatta Tamburi Ali Efendinin dedelerimden olduğu söylenir.

**Yani sizin müzik eğitiminizde aileden gelen eğitimin payı var, ne dersiniz?**

Tabii var. Mesela bizim evde piyano vardı. Annemle oturup piyano çalardık. Gitar istediğim zamanda babam hayır demedi. İşte orada bir anlık bir kararla benim ilgimin devamını sağladı. Babam, “Bırak o gitarı”da “ders çalış” demedi, deseydi ben, ben olmazdım.

**O halde size, sizi siz yapan temel eğitimin içinde aileniz mi, sosyo-ekonomik yapınız mı, yoksa yeteneğiniz mi en büyük rolü oynamıştır desek?...**

Çok zor bir soru sormuş olursunuz. Bunu geniş boyutlu düşünmek gerekir. Ama doğuştan kazanılan yetenek mutlaka en önemlisi olsa gerektir.

**Kalıtım mı demek istiyorsunuz?**

Yetenek, kalıtımla ilgili olduğu gibi sadece bir kişide de olabilir. Örneğin benim oğullarımdan yalnızca Batıkan'da müzik yeteneği var gibi geliyor bana. Doğukan da çizgiye

daha yetenekli gibi gözüküyor. Ama ben herşeye karşın, ikisini de müzik konusunda destekliyorum.

**Ailenin desteği gerçekten önemli değil mi?**

Tabii bu yadsınamaz. Ailenin yardımı çok önemli. Yetenekli olabilirsiniz ama çevreniz sizi desteklemezse, bir yere gelemezsiniz. Bir de çevre çok önemli tabii. Aile yardımı da etse yetenekli de olsanız çevrenin desteğine muhtaçsınız.

**Çocuklarınızın eğitimi hakkında neler yapmayı düşünüyorsunuz? Onların gideceği okullar hakkında planlar yapmaya başladınız mı? Şimdiden siz de onları yönlendiriyor musunuz?**

Hayır. Galiba bunun için henüz çok erken. Büyük oğlum henüz 5 yaşında, ana okuluna gidiyor. Ama, isteyerek severek gidiyor. İlkul önlüğü giyemediği için de üzü-

dü ilk günlerinde. Sonra ona açıkladık, saatin kolları şu kadar, şu kadar dönünce bir sene geçecek sen okula gidip siyah önlük giyeceksin dedik.

**Çocuğunuzun 6 yaşında okula gitmesi sizce doğru mu. Biliyorsunuz önceden 7 yaşında okula gidiyordu. 6 yaşında okula gitmek daha mı yararlı?**

Bence şimdiki kuşak çocukları 6 yaşındayken gelişen teknolojinin etkisiyle bizlerden daha çok şey öğreniyorlar. Bu yüzden 6 yaşın okula gitmek için erken olduğunu düşünüyorum.

**Çocuğunuz henüz okul olgunluğuna erişmemiş olabilir. Bu konuda bir uzmana başvurmayı düşündünüz mü?**

Doğrusu şimdiye dek kimseye başvurmayı düşünmedim. Çocuklarımın ikisi de Belçika'da doğdular.



Orda yerleşik bir düzenim var. Belçika'da çocuklar 6 yaşında okula başlıyorlar bu yüzden çocukların 6 yaşına okula gitmesine en azından ben hazırım.

**Belki de Belçika'da çocuğunuzu 6 yaşında okula hazır olup olmadığınızı ile ilgilenmişlerdir.**

Doğru, orada doğumdan başlayarak çocuklarla ilgileniyorlar. Örneğin çocuklar doğduktan bir hafta sonra Belçika sağlık bakanlığından evimize gelen ücretsiz hemşireler doktorlar tarafından muayene edildiler burada bir olay dikkatimizi çekti.

### **BİZDE KAFA YAPISI ÖNEMLİ DEĞİL**

**Neydi o olay?**

Doktorlar ya da hemşireler doğum sonrası kontroller için eve geldiği zaman muayene sırasında ben de yanlarında bulunuyordum. Çocukların boyunu kilosunu ölçtükten sonra asker kepinin başı sardığı hizayı, bildiğimiz, annemizin kullandığı mezuro ile ölçüyorlardı. "Vardır bir hikmeti", dedik sustuk. Ay-lar sonra Türkiye'ye geldik. Burada oldukça saygın, pahalı, herkesçe bilinen bir çocuk doktoruna gittik. Doktor kafa ölçüsü dışında tüm ölçüleri aldı. Kafa ölçmeyi unuttu sandım. Bir kez daha gitti yine unuttu. Bir kez daha... Yine unuttu. En sonunda dayanamayıp sordum "bizde böyle şeylere rağbet edilmez" dedi. Ne demek istiyorsunuz yani dedim, yani bizde insanın poposunun genişliği, boyu posu önemli de insanın kafasının bir önemi yok mu kafa yapısı, kafasının ölçüsü önemli değil mi?

**Niçin aliyorlarmış kafa ölçüsünü öğrendiniz mi?**

Halen de öğrenmiş değilim merak ediyorum ama, bizde de alınmalı bu kafa ölçüsü. Adamlar belki ukalalık ediyorlar, belki yaptıkları züppelik ama birşeyler yapıyorlar. İnsana daha bir güven veriyorlar ya.

**Siz çocuklarınızı okula nasıl hazırlıyorsunuz? Evdeki eğitimleri için neler yapıyorsunuz?**

Şimdilik onlara müzik dinletiyorum, masal anlatıyorum okuma

yaşına geldiklerinde de ona göre bir sistem belirleyeceğim.

**Aslında sizin, müzisyenliğiniz yanı sıra yine alaydan gelme bir mesleğiniz daha oldu değil mi. Televizyonda çocuklar için yaptığınız eğitici programlarınız oldu. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?**

Evet çocukların ilgilerine yönelik olarak 13 haftalık programlar yaptık. Bu programlara gelen mektuplara bağlı olarak yüzde yüz başarı kazandığımıza inanıyorum. Bana gelen mektupların hâlâ yüzde 30'u çocuklardan geliyor.

**Çocuklarla iletişim kurmanızın nedenleri arasında "Arkadaşım Eşek" şarkısının bir rolü var mı?**

Olabilir ama çocuklarla iletişimim daha öncelere dayanır. Fakat bu şarkıdan sonra bir şekil kazandı ve daha da arttı. Bu şarkı benim onlara verdiğim sinyaldi aslında. Benim şarkılarımı büyüklerden daha iyi anlıyorlardı. Çocuklarla her zaman daha iyi anlaşmışımdır. Benim dediklerim anlaşılıyor. Artık çağdaş bir masalcı olduğum giderek daha çok ortaya çıkıyor. Zaten yıllardır Hafif Türk Müziği sanatçısı olmadığımı söyledim durdum. Ben bildiğiniz bir halk ozanıym, elinde sazı köy köy dolaşp masal anlatan bir ozan.

**Bu masalları yazarken eski masallardan yararlanıyor musunuz?**

Hayır, kendi masallarımı kendim yazıyorum. Tabii arada esinlendiğim masallar da oluyor.

**Nelerden, hangi masallardan esinleniyorsunuz**

Belli olmuyor. Genellikle okuduğum kitapların etkileri beste yaparken ortaya çıkıyor.

**Ne tür kitaplar okuyorsunuz?**

Ben her çeşit kitap okurum, ne bulsam okurum.

**Kurgu bilim okur musunuz, sever misiniz?**

### **BİR TEK MASAL VAR**

Doğrusu kurgu bilimi kendime çok yakın buluyorum. Bence zihin açıcı çağımızın gittikçe matlaşan mekanik havasına yeni ufuklar açıyor. Değişik boyutlara ulaşıyoruz gibime geliyor. Zaten doğada bir tek

masal var.

**Hangi masal o?**

Adem ile Havva, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Romeo-Jüliet sonuçta hepsi aynı masal. Bizim dinlediklerimiz bunların çeşitlemeleri. Bu öyle bir masal ki, birbirini tamamlayım iki puzzle parçacığı gibi. İnsanlar yüzyıllardır aynı biçimde tamamlanıyor. Şimdi aynı biçim aynı tamamlanmış kurgu bilim şeklinde sunulduğunda çocuk çok büyük zevk alıyor.

**Şimdiki çocuklar elektronik müzikten de çok hoşlanıyorlar. Bu konuda ki yaklaşımınız nedir?**

Sağlıklı bir yaklaşım yapamayacağım. Neden sevdiklerini bilmiyoruz. Biz de salt çocukların ilgisi yüzünden elektronik bilgimizde de geliştirmeye çalışıyoruz. Müzik artık artık çağımızın bir gereksinimi haline geldi. Bunu dinleyici kitlemizin eskiye oranla çok fazla oluşundan çıkarıyorum. Bu da olumlu bir gelişim.

**Peki bilgisayarların giderek yaşantımıza girmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?**

Biz grup olarak yıllardır bilgisayar kullanıyoruz. 2023 adlı uzunçaların devamı olan 2025'te de bilgisayar kullandık.

**Çocuklarla bilgisayar arası iletişim nasıl olmalı ne dersiniz?**

Benim çocuklardan söz ediyorsak şunu derim; Bilgisayar kullanmak için küçüklerin tuşların üstündeki yazıları okumaları gerekir en azından. çocukların okul öncesinde okuma yazma öğrenmeleri tarafı değilim, o yüzden bilgisayara ilkokulda başlanması gerekir diyorum.

**Neden çocukların okul öncesinde okuma öğrenmelerini doğru bulmuyorsunuz?**

Çocuklar okuma öğrenince daha ileride buldukları arkadaşlarından kendilerini soyutlarlar gibi geliyor bana.

Sizi bazı kesimler eğitimci olarak görmeye başladılar. Sizin eğitimcilik yanınıza dönersek, herkesin merak ettiği bir soru var "nereden

çıkı bu eğitimcilik”?

Çocuğum olmadan önce de bende bu özellik vardı. Öğretmenlerin bir sınıftaki çocuklara ders dinletmesi için nasıl bir eğitimcilik yanı onlarda geliyorsa, bende de böyle bir özellik konserlerde gerçekleşti. Üstelik benim “sınıflarım” çok daha büyük. Aslında tam bir eğitimci değilim. Konserlerdeki sahne tekniğim çocuklarla iletişimim kendi başıma geliştirdiğim bir olay. Ben bunu rahatlıkla ve bilinçle kullanıyorum.

**Yani eğitimde de alaylısınız?**

Doğru, bunu da konserin sergilemeye sunuş ortamında elde ettim gibi geliyor bana. Konsere her hava koşulunda, karda yağmurda, sıcakta geliyorlar. Gelenlerin geldiklerinden daha mutlu dönmeleri gerekiyor. Dolayısıyla konserlere daha bir özen gösterdiğimiz bir gerçek. Kısaca konserlerin bir eğitimci olay olduğunu kabul ediyoruz. Bu daha ileri de daha da çok ortaya çıkacak.

**Şimdi konunun yönünü biraz değiştirelim isterseniz. Söyleşinin başında okuduğunuz okullardan söz ettik. Sizin okuldaki eğitiminiz mimar olmakla sonuçlandı. Neden mimar olmayı seçmişsiniz?**

Kendimi çizgilere çok yakın buldum. Lisede ite kaka giden bir öğrenci iken, üniversite de olayı sevdiğim için açıldım başarılı bir öğrenci oldum.

**Tabii bu bölümü kendiniz seçtiniz ve ekonomik olarak eğitiminiz mümkün oldu.**

İmkânlarımı kendim yarattım, yapmadığım iş kalmadı, garsonluk yaptım araba kullandım, araba tamiri yaptım para kazanıp okudum.

**İstedğiniz bölümde okumak, başarınızı olumlu yönde etkileyen unsurlardan biri değil mi? Bir başka deyişle, üniversite giriş sınavında istemediğiniz ancak puanınızın tuttuğu bir bölüme gitseydiniz başarılı bir öğrenci, iyi bir mimar olmazdınız.**

Doğru. Zaten benimde yurt dışına gitmemin nedeni bu oldu. Liseyi bitirdiğim yıl üniversite giriş sı-

**Bende eğitimcilik önceleride vardı. Öğretmenlerin bir sınıftaki çocuklara ders dinletmesi için eğitimcilik nasıl onlarda geliyorsa, bende de böyle bir özellik konserlerde gelişti.**

navları başlamıştı ve sınavda “neresi çıkarsa bahtına” düşüncesi uygulanmak üzereydi. Güzel sanatlar akademisine girmek istiyordum ancak mimar olmam için fizik ve matematiğin iyi olması gerekiyordu. Oysa benim en başaramadığım dersti bunlar. Kazanamayacağımı anlamıştım. İşte o zaman “yurt dışına giderim, sürünürüm ama hiç olmazsa istediğim dalda okurum” dedim.

**İradenizle, kendi gücünüzle başardınız bu işi yani?**

Evet zaten irade insanın kendi olmasında en önemli etken.

**Çocuklarla ilgili programlar size ne kazandı, ilerde neler yapmak istiyorsunuz?**

Bu programlar yüzünden kendime olan güvenim daha da arttı. Bazan değişik yaş gruplarından çocukların soruları beni bunalttı. Kendimi daha iyi donatıp, hazırlamam gerektiğine inandım. Bu kez daha iyi konular seçeceğiz. Konukların daha pratik ve zamanı çok iyi kullanan kişiler olmasına dikkat ede-

ceğiz. Televizyon bir tansiyon olayı, çocuk bir kez sıkılıp, başını çevirdimi bir daha TV'ye bakmaz.

**Sizin sanatçılıktan gelme bir yeteneğiniz var. Öğretmenlikte de en önemli olay çocuğun ilgisini çekmektedir.**

Benim amacım da bu zaten bu. “Gelecekte Milli Eğitim Gençlik ve Kültür Bakanı olmak istiyorum. Politikaya bulaşmadan, nasıl çalıştığımı göstermek istiyorum. Halkın yanında olacağına inanıyorum.

**Farzedin sizi Bakan yaptılar özel okullar hakkında ne düşünürdünüz. Biliyorsunuz giderek artıyor bu okullar.**

Şimdiden bu konuda birşey söylemek istemiyorum. Ama İngiltere'de Özel Öğretime yer veriliyor. Bunları hayâl olarak bakmadığım geleceğine inandığım günlerde konuşup, tartışacağız.

**Bizim sorularımız bu kadar sizin ekleyeceğiz. bir şey var mı?**

Tabii gençleri seviyorum. Çocukları çok çok seviyorum.





# BİR ATEŞ, YAKMAK

Çocuğunuza bir armağan alacaksınız.

"Nasıl bir şey almalı?" Bir bebek, tabanca ya da bir uzaktan kumandalı araba... Ama diyelim ki siz bütün bu seçenekleri bir yana bıraktınız ve KİTAP almaya karar verdiniz. İşiniz henüz sona ermedi. Hatta belki de işin güç yanı sıra bundan sonra başlıyor. "Nasıl bir kitap seçmeli?" sorusuyla karşı karşıyasınız bu kez. Çizgi roman mı, klasiklerden biri mi, bilim kurgu türünde bir eser mi? Yoksa derslerinde de yardımcı olacak bir ansiklopedi mi?

Dilersiniz gelin bu sorulara yanıt aramayı daha sonraya bırakalım ve öncelikle ÇOCUK-KİTAP ilişkisine bir gözatalım:

• Bugün artık herkesin bildiği ve üzerinde birleştiği nokta çocuğun kitapta tanışmasının, okuma yazma öğrenmesinden çok önce başladığı gerçeğidir. Nitekim eldeki bulgular bu tanışmanın iki-üç yaşlarına kadar uzandığını gösteriyor.

• Hiç kuşkusuz, bu aşamada en önemli rol ana-babaya düşmektedir. Birlikte okunan ilk kitapların çocuğun belleğinde keyifli bir anı olarak kalması ilerde kitapla kuracağı dostluğu sağlam temellere oturtacaktır. Yalnızca, ana-babası kitap okuma alışkanlığında olan çocukların, diğer yaşlılarına oranla çok daha fazla "kitapsever" oldukları yapılan araştırmalarca kesinleşmiştir.

• Çocuklar büyüklerinin küçük modelleri midir? Uzmanlar bu soruyu hep bir ağızdan "hayır" diye yanıtlıyorlar. Çocuklar, zihinsel, bedensel ve sosyal gereksinimleri açısından erişkinlerden farklı, gelişim sürecinin çeşitli evrelerinde değişik algılama açılarına sahip kişilerdir. İşte bu saptama her yaş

grubundaki çocuğa hitap edecek kitabın da çeşitlilik göstermesini zorunlu kılıyor. Kitabın her şeyden önce, çocuğun ilgisini çekmesi gerektiği düşünülürse, söz konusu çeşitliliğin yalnızca yaş grubuyla sınırlı kalmayıp çevre, cinsiyet gibi unsurları da içereceği ortaya çıkıyor.

• Kimi kitaplar vardır ki, uzun boylu düşünmeden "zararlı" ya da "yararlı" damgaları vurulur üstlerine. Örneğin Teksas, Tommiks türü çizgi romanlar bu bağlamda hemen akla geliveren kitaplardır. Peki ama bir kitabı zararlı ya da yararlı diye nitelerken hangi özellikleri belirleyici rol oynar? Bu tür kitapların neredeyse ders kitaplarının içine saklanarak okunmaya itecek kadar dayanılmaz çekiciliği gözardı edilebilir mi? Bu çekiciliğin altında yatan temel etmen görsel anlatımın kavramayı oldukça kolaylaştırmasıdır hiç kuşkusuz. Yöneltilen eleştiriler ise iki başlık altında toplanabilir. Konularının ve diyaloglarının ağırlıklı olarak şiddet unsuru içermesi ve resimli roman okumanın bir tutku haline dönüşerek resimli roman okuma alışkanlığını köreltmesi.

Bugüne kadar çok sayıda kitaba zararlı dendi, yasak dendi. Ama etkili olmadı. Bu tür yayınları yasaklayarak sorunu çözme yoluna gitmektense onlarla yarışacak nitelikte kitaplar basmak daha akılcıca bir çözüm değil mi? Ama zaten, belki de en önemlisi çocukların okudukları kitapları sorgulayabilmesi, eleştirebilmesidir. Bu durumda hiçbir kitap zararlı olmayacak, en kötü olasılıkla "yararsız" olacaktır.

Bütün bu tartışmalar Montaigne'in tek bir cümlesinde düğümleniyor. "Bir çocuğu eğitmek bir vazoyu doldurmak değil, bir ateş yakmaktır."

# M.Z. TAŞKIN:

## Çocuklarımızda Öğrenmeyi Eğlence Haline Getirelim

M.Zeki TAŞKIN, uzun yıllardır çocuk edebiyatımıza yeni eserler katan, nefes veren bir yazarımız. "Çocuk yazarı olunmaz, çocuklara yazmak doğuştan gelen bir yetenektir" diyen M.Zeki TAŞKIN'la çocuk edebiyatı ve toplumumuzun okuma alışkanlığı üzerine söyleştik.

Yıllardır çocuk edebiyatına değişik ürünler katan bir yazar olarak; bize, okula başlayan, ya da hazırlanan çocuklara aileler olarak, yapılacak yardımlar konusunda bilgi verebilir misiniz?

Tabii. Bence okuma öğretimi alana dek, bir başka deyişle; okula başlamadan çok öncesine dayanır, okuma hazırlıkları. Okul öncesinde görsel materyale dayalı malzeme ile çocuğun ilgilenmesi, aslında okula hazırlıktır gibi düşünüyorum ben.

**Nedir bu görsel materyal?**

Boyama kitapları, okul öncesi çocuklar için hazırlanan bol resimli kitaplar, makasla kesilmeye uygun resimler okul öncesinin uygun hazırlayıcılardır. Bu tip materyalin en önemli yanı ise; çocuğun eğlenerek öğrenmesine, öğrenirken eğlenmesine olanak sağlamasıdır. Bence bu unsur, öğrenmenin de temelidir zaten.

**"Öğrenmenin temeli" olarak tanımladığımız kuralı biraz daha açar mısınız?**

Açayım tabii, hem bir anımdan söz edeyim size:

Yıl 1938'di; ben ilk yapıtlarımdan birini yazmıştım. Hüsamettin Bozok Bey'in benimle yaptığı bir söyleşide yine aynı şeyi söylemiştim: "çocuk eğlenirken öğrenmeli, öğrenirken eğlenmeli". O yazıyı rahmetli İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu okumuş, "olmaz öyle şey" demiş. Ama bugün, modern pedagojide de biliniyor ki; öğreneni göz önünü almayan her öğretim başarısızlığa mahkûm-

dur. Çocuğun resimle, görsel materyalle okumaya hazırlanmasından benim amacım da, eğlenirken öğrenme kuralına dayalıdır.

**Peki bu eğlenirken öğrenmenin sınırı nedir?**

**Eğlenme nerede başlıyor, nerede bitiyor?**

Ben okul öncesi çağlardan başlayarak ilkokul sonuna kadar eğlenmenin ağırlıklı olması taraftarıyım. Tabii, eğlenme, başta terazinin bir kefesinde hep ağırlık yapmalı ve ilkokul ortalarında eğlence ile öğrenme dengeye gelmelidir. İlkokul bittiğinde ise; öğrenme başlı başına eğlence haline gelip, öğrenciyi ilerletmelidir. Bir başka deyişle; ilkokul sonunda, resimli kitaplar artık bitmiş, ya da hiç olmazsa çok azalmış olmalıdır, diyebiliriz. Öylesine bir geçişin, çocuğun öğrenme isteğini körüklediğini söylemek doğru olmaz değil mi?

**Eğlenme unsurunun öğrenmeyi desteklemesinde hangi tür kitaplar kullanılmalıdır? Ülkemizde yıllardır yayınlanan, bir kısmı italyan, bir kısmı Amerikan yayın organlarının çokça satan macera tipi çizgi romanlarını çocukların okuması yararlı mıdır?**

Eğlenme unsurunun lokomotifliğinde öğrenmeyi anlatırken, ben bu tür kitapları hiç bir şekilde kastedmedim. Çizgi roman da olsalar, eğlendirseler de ben bu tür kitaplara karşıyım. "Hiç okumamalıdır" demiyorum ama, dozu çok iyi ayarlamalıdır.

**Söz ettiğiniz tipte kitapların önerilmesinde sakınca nedir?**

Birincisi; kültür sorunu: Bu tür kitapların Amerikan terbiyesini yaygınlaştırıp, bizim terbiyemizi bozduğunu düşünüyorum. Bir anlamda; bu tip kitaplar, çocuklarımızı yozlaştıran kitaplardır. Ama diğer taraftan çocuklara menedilmesi çok zor kitaplardır.

**Diğer sorun ne?**

Diğeri, dil sorunu. Bu kitapların hiçbirinde düzgün bir türkçe, düzgün bir dil yapısı bulamazsınız, çocuğun düşüncesine katkısı çok azdır.

**O halde; nasıl yapıp da, çocukların eğlenirken öğrenecekleri çağa uygun materyaller bulacağız?**

İşte bu büyük bir sorundur. Ancak çok satan çevirilir varken, bizim yerli çizgi romanlarımıza sıra gelmiyor bir türlü. Yerli çizgi roman yapılsa da Dede Korkut Öykülerinden öteye geçilmiyor. Bence; çocukları ileride tutucu bir hale getirmesi açısından da bu tür kitaplar sakıncalıdır.

**Çocuk Edebiyatına hizmet veren bir usta olarak, çizerlere öneriniz nedir? Ne çizsinler ki, çocuklar tutucu olmasın? Ama başka bir ülkenin kültürünü olarak, kendi kültürlerinden uzaklaşmasın?**

Japonların balıkçıları, ormanları var da; bizim yok mu? Bizim köy yaşantımız, kırlarımız, kırlarımızda yaşayan çocuklarımız yok mu? Konu olacak öylesine çok şey var ki! Ama bir de dediğim gibi; yayın dünyasının yaşadığı ekonomik sıkıntılar var. Bu sıkıntılar da, çocuklarımızı yabancı çizgi roman okumaya zorunlu kılıyor.

## KÜLTÜRÜN DEVŞİRİLDİĞİ IRMAK: MASAL

Bir de okul öncesi çağlarında okunan ve ulusal kültürü kuşaktan kuşağı aktaran bir tür var; masal. Batıda yazılı edebiyatın ürünü olan, bizde ise çoğunlukla sözlü edebiyatın ürünü olan bu tür üstüne birkaç derlemenin dışında fazla ürün yok. Çocuklarımıza yeni

**masallar aktaramamının nedeni nedir sizce?**

Evet, ben bu sorunu gördüm ve çocukların fantazi gereksinimi karşılamak için masala yakın çocuk piyesleri yazdım. "Karaböcek ve Nar"da benim amacımın, masalı sevdirmek olduğu açıkça gözlenebilir. Ama burada da eğitimsel bir sorun çıktı. Bana birtakım eleştiriler geldi. "Sen masalla çocukları gerçeklerden uzaklaştırıp, hayal dünyasına itiyorsun, gerçeklerle karşı karşıya geldiklerinde bocalayacaklardır", dediler.

**Doğru mu peki bunlar, çocukları gerçeklerden uzaklaştırır mı masal?**

Bence doğru değil, zaten çocuğun gelişim aşamaları içinde hayale pek yakın olduğu bir devre vardır. Ay onun gözünde canlıdır, nesnelere canlıdır. Şarkısı bile var; "ben gittim ay gitti, ben durdum ay durdu" diye... Çocuğun herkese, kendisinden çıkarak karar verdiği bir evre var. Bu evre bence çocuk için doya doya yaşadığı bir evre olmalı. Masal bu evrenin sağlıklı yaşanmasına ve yaratıcılığın gelişmesine katkıda bulunan bir türdür. Çocukları hayale sürüklemek bir yana, gerçeği algılamada yardımcıdır.

## **OKUMAYAN BİR KUŞAK DAHA MI YETİŞTİRİYORUZ?**

**Masal türü dışında, diğer çocuk kitaplarının durumu nasıl? Aileler, anne babalar ilgileniyorlar mı? Şu anda piyasada olan çocuk kitapları yeterli mi?**

Yetersiz tabii ki! Çocuk kitaplarının satışından da belli bu zaten, ama ben burada en çok anne babaları suçluyorum. Anne baba okuma zevkinde, okuma bilincinde olmalı ki, beğendiği eserleri çocuğuna da alsın, getirsin, okutsun. Bence Türkiye'de son zamanlarda insanların işten, trafik sıkışıklığından zamanları öylesine azaldı ki, okumağa zaman ayıramıyorlar. O yüzden de çabuk biten gazeteleri alıyorlar ve fotoroman okuyorlar. Böyle olunca da çocukları, (en azından



taklit yoluyla) resimsiz başka bir şey okumuyor. Ailenin kitaba ilgisi olmayınca, doğal olarak bu ilgisizlik çocuğa da taşınıyor.

**Çocukların okuyamaması; "annelerinin kitaba ve çocuklarına ayırdığı zamanın yetersizliğinden kaynaklanıyor" diyorsunuz, başka bir etken yok mu?**

Var tabii! Eğitim; ciddiyetten yola çıkarak ilerleyen bir iştir. Bence çocukların okuması biraz da ciddiye alınmıyor.

**Okullarda; çocukların okumaya alışması için, ders kitaplarının dışında, kitapların ödev olarak verilmesi, okumama hastalığımızı ileriki kuşak için iyileştirebilir mi dersiniz?**

Olabilir tabii. Bilinçli bir şekilde ve konuları saptırmadan, edebiyat ve türkçe öğretmenlerinin önerdiği kitap üzerinde çalışmak çocuklara faydalı olacaktır. Yaptıkları ödevi ömür boyu anımsayacaktır.

**"Pedagojik formasyon bir çocuk yazarı için gerekli midir", desek ne dersiniz?**

Bence hisseden, duyan her insan; seslendiği kesime ulaşabilir, onlara duygularını aktarabilir. Bu yüzden, çocuk yazarının ille de pedagoji bilmesi diye bir şart getirilemez. Çocuk yazarının deneylerinden oluşan bir pedagoji anlayışı vardır, ço-

cuk yazarı olunmaz, insan çocuk yazarı olarak doğar. İnsan seslendiği kitle ile bir iletişim kurduysa, onun gerisi gelir. Yoksa; çocuk yazarı olmak için, ayrıca bir eğitimi gereğine inanmıyorum. Ayrıca; pedagoji eğitimi görmüş çocuk yazarı hiç duymadım ben, ama çocuk yazarlarının hepsi pedagoğdur değil mi?

**Yıllardır çocuk edebiyatına değişik ürünler katan bir yazar olarak; bize, okula başlayan, ya da hazırlanan çocuklara aileler olarak, yapılacak yardımlar konusunda bilgi verebilir misiniz?**

Tabii. Bence okuma öğretimi alana dek, bir başka deyişle; okula başlamadan çok öncesine dayanır, okuma hazırlıkları. Okul öncesinde görsel materyale dayalı malzeme ile çocuğun ilgilenmesi, aslında okula hazırlıktır gibi düşünüyorum ben.

**Nedir bu görsel materyal?**

Boyama kitapları, okul öncesi çocuklar için hazırlanan bol resimli kitaplar, makasla kesilmeye uygun resimler okul öncesinin uygun hazırlayıcılarıdır. Bu tip materyalin en önemli yanı ise; çocuğun eğlenerek öğrenmesine, öğrenirken eğlenmesine olanak sağlamasıdır. Bence bu unsur, öğrenmenin de temelidir zaten.

*Milliyet Çocuk ve Milliyet Kardeş Dergisi  
Yönetmeni Yalvaç URAL:*

# Kitap Okumayı Sevdiren Anne Babadır

*Ülkemizde kitaplara az rağbet edildiği bir gerçek. Ekonomik nedenlerin yanısıra okuma alışkanlığının az olması da bu gerçeği oluşturan ana öğelerden biri.*

*Milliyet-Çocuk ve Milliyet Kardeş Dergilerinin yönetmeni Yalvaç URAL, çocuklarımıza okumayı sevdirmeye ve çocuk edebiyatı konusunda görüşlerini şöyle açıkladı:*

Bugün 60 yaşına gelmiş bir çok insana sorun, okudukları kitap sayısı 10'u geçmez. Şu inkar edilemez bir gerçek ki; bizim babalarımız çocuk edebiyatı ile beslenmediler. Daha yakın kuşağa bakıyorum, kenarından köşesinden de olsa çocuk edebiyatı eserlerine ulaştılar. Ama, şimdi nasıl? Bir anlamda bugünün çocukları daha şanslı. Ailelerinin kitap alıp, almaması onları o kadar etkilemiyor. Televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları ile bir çok şeyi öğreniyor, ellerine harçlık geçtiğinde kendine bir kitap ya da bir dergi alabiliyor. Ancak; aslında çocuklar, babalarının annelerinin aldığı kitaplarla daha iyi yönlendirilebiliyor ve kitap seçmeyi onlardan öğrenebiliyor. Kitap alımı konusunda çocuklar, bir anlamda ailelerine bağlılar, bu yüzden de ailenin çocuklarına model olması, kitap okumaya karşı ilgisinin olması gerekir.

## KLASİK OKUMAK ŞART DEĞİL

Genellikle, yüzyılı aşkın bir süre dünya çocuk edebiyatını ilgilendiren bazı klasiklerin karşısında değilim. Ama; yıllardan beri her ge-

len çocukla, bu eserlerin yeniden tekrarlanması şart olduğuna inanmıyorum. Çünkü; bu tip eserler belirli bir tad içinde değiştirilmiş, çocuklara indirgenmiş yapılarıyla, masalsi hatları ile çocukları "ben klasikleri okudum"düşüncesine götürüp, yanıltabiliyor. Çocuklar bu kitaplarla beslendiklerini sanıp, kitaba ara verince, daha sonraki evrelere atlayamıyor ve okuyucu niteliğini kazanmıyor. Bu nedenle çocukların okuyacağı kitaplar seçilirken, bir sonraki evreye atlayabileceği, onları bir sonraki evreye hazırlayıcı kitapların gereğine inanıyorum.

## DERGİ OKUMAK DERSLERİ ENGELLEMEZ

Son zamanlarda, aileler arasında, dergi gibi haftalık yayın organlarının çocukların derslerini engelleyeceği gibi bir kani uyandı, aileler arasında. Aslında biz de bunu uzun bir süre tartıştık. "Eğitim döneminde dergi okumak dersleri engellemez mi" sorusu bizleri bir süre uğraştırdı, ancak en sonunda şu kaniye vardık; bir üniversite öğrencisinin gazete okuması, onun ders-

lerini engellemiyor. Kimse böyle bir engelden söz edemez. İlk ve ortaöğretim öğrencileri için de bu böyledir. Çünkü yapılması gereken bir takım görevler her dönemde insanları bekliyor. Dünyaya açılan pencerelerden biri olan; süreli yayınların izlenmesi sorunu da, yansıtacak, geri plâna atılacak işlerden biri değildir ve çocuk pencereden bakmaya küçük yaşlardan başlayarak alışmalıdır.

## ORMAN MAHKEMESİ

Bugün çocuk kitapları diye sahip çıkılan kitapların hepsi, örneğin Pinokyo, büyükler için yazılmış, ama zamanla çocuklar sahip çıkmışlardır. Bunların içinde; Ezop Masalları dediğimiz Anadolu Masalları, yıllar sonra La Fontene masalları olarak Avrupa'ya yayılmışlardır. Ezop masallarında birtakım bilimsel yanlışlar var. Aynı bilimsel yanlışları La Fontene de taşımış, bu yanlışlar gelişerek, günümüze kadar gelmişlerdir. Pedagojik açıdan bir çok yanlış olan masallar var, örneğin: La Fontene. Ben bunlarla ilgili özel bir kitap yazdım. "La Fontene Orman Mahkemesinde". Bu masalların, bugün eğitici olması bir yana, zararlı olduğunu savunuyorum. Örneğin bir tilkiyle keçi masasında; tilkiyle keçi arkadaş olmuşlar. Bir gün birlikte bir kuyuya girerler, sonra tilki keçiye "ben senin omzuna basıp çıkayım, sonra seni yukarı çekerim" der. Daha sonra yukarı çıktığında, keçiye bırakıp kaçır gider. Keçi aldandığını kabul eder. Tilki de "bir daha kimsenin sözüne güvenme" der. Şimdi, bu öykü çocuğu hayatta deneyimsiz olmaya itiyor. Deney yapmadan hayat öğrenilemeyeceğine göre, deney yapmak gerekir.Yaptığı bir deney onu yanlışsa, bir kuyuya itecekse; o çocuk hayatı boyu deney yapmaktan kaçacaktır. Deneyimi yadsımak eğitimcilik açısından yanlıştır. Biz de masalı, keçi kuyuda kalmıştı, ama oradan geçen bir köylü: "sen bir daha kimseye inanma" diyerek elinden tutup çekti, çıkardı diye değiştirdik.

Sonra bazı bilgi yanlışları da vardır. Örneğin, dalganın konuştu-

ğunu, atların uçtuğunu söylesek, zaman geçip çocuk at gördüğünde bunun düş ürünü olduğunu anlayacaktır. Ama, La Fontene'nin masalındaki gibi; karganın ağzındaki peyniri, tilkinin kaptığını söylerse- niz, karganın peynir yiyip yemediğini araştırmanız gerekir. Ezop'ta karganın ağzında et vardır. Karga et yer mi? Evet, yer. İki tür karga vardır. Birincisi, et yer, fare yer, diğeri yemez. Ama tilki fare yemez. Burada Ezop'un hayvanları tanıdığını ama araştırmacı olmadığını görüyoruz. La Fontene'nin de döneminin siyasi sistemlerini yönetmek isteğini anlıyoruz. Tilki bir hakimi, kar-

ga bir valiyi, ayı da bir zengini sembolize ediyordu. Ama Ezop'un yanlış yaptığını düşünüp, tuttu, karganın ağzına peynir verdi. Ağustos böceğinin kışın, karıncanın evine gitmesi söylenince, çocuklar ağustos böceği öldüğü ayın ismini almıştır. Çevirilerde dil ve kültür yanlışları olarak, "ağustos böceği ve karınca" demişler oysa Fransızcasında "cırcır böceği" imiş. Bütün bu yanlışlar çoğaltılabilir. Çocuk yazarının çok önemli görevleri vardır. Bunlardan birisi, çocuğun yaş grubuna göre seçim yapmaktır. 5 yaşındaki bir çocuğa, soyut kelimesinin anlamını öğretemezsiniz. "Fanatik" sözcüğü-

nü 11 yaşındaki çocuğa öğretemezsiniz. Çocuklar belli kelimeleri, belli yaşlarda algırlar. Eğitim hiç bir zaman durmuyor. İnsan ölene kadar belli biçimlerde öğreniyor. Ama ne yazık ki; 20-25 yaştan sonra artık eğitim sürdürülüyor. Çok ilginçtir ki; çok büyük yaşlarda insanların çok basit kelimeleri bilmediğini görüyoruz. Bunlar eksik öğrenmelerdir. Onun için, belli yaş gruplarını büyüttükçe yaş grupları aralarında kelimelere açıklama getirmek durumundayız. Belli yaşlarda, belli kitaplar okutmamız. Özellikle de; sadece, batı kitaplarına örnekler vermemeliyiz.

## ÇOCUKLARA ÖNERİLEN KİTAPLAR

Ankarada yayınlanan "abece" dergisinin temmuz 1986 sayısında çocuklara önerilen kitaplar:

Şu Bizim Hortlak, Oscar Wilde, Cem Yayınevi, İhtiyar Balıkçı ile Kırmızı Balık, Puşkin: Özkaynak Yayınları, Yaz Masalları, E. Raud, Özkaynak Yayınları, Yumak, Walt Disney, Özkaynak Yayınları, Çocuklar İçin Öyküler, Tolstoy, Özkaynak Yayınları, Kar Beyazı ile Gül Pembesi, Grim Kardeşler, Özkaynak Yayınları, Alyanuşka ve Küçük Kardeşi İvanuşka-Halk Masalı, Özkaynak Yayınları, Şeker Portakalı, José Mauro De Vasconcelos, E Yayınları, Yaban Muzu, José Mauro De Vasconcelos, E Yayınları, Güneşi Uyandırırım, José Mauro De Vasconcelos, E Yayınları, Özgürlüğe Doğru, Fikret Arıt, Kelebek Çocuk Kitapları, Bir Çalgıcının Seyahati, Çeviren: Mehmet Tefik, Sosyal Yayınları, Define Adası, Stevenson, Sosyal Yayınlar, Bişkay Körfezi Kaptanları, Stanislav Statiev, Gözlem Çocuk Aşama Dizisi.

### Yazarların Çocuklara Önerdiği Kitap ve Yazarlar

Erol Toy : *İlkokul*: Samed Behrengi , Tolstoy, Erol Toy, Bişon. *Lise*: Servantes, Balzac, Alfonse Daudet, Orhan Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar.

Ülkü Tamer : *İlkokul*: Green Kardeşler, Anderson, Pero, Dede Korkut, Keloğlan. *Ortaokul*: Jül

Vern, Jonathan Swift (Güiver), Daniel Defoe, Exupery, Maupassant, Sait Faik, Yaşar Kemal. *Lise*: Çehov, Edgar Allan Poe, Steinbeck, Hemingway, Tolstoy, Dostoyevski, Balzac, Dickens, Sheakespeare.

**Doğan Hızlan** : *İlkokul*: Cumhuriyet Dönemi Yazarlarından Seçmeler Mehmet Seyda. *Ortaokul*: Anamın Kitabı - Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mavi ve Siyah - Halit Ziya Uşaklıgil, İki Şehrin Hikayesi - Dickens, *Lise*: Suç ve Ceza - Dostoyevski, Goryo Baba - Balzac, Destan Gönüller - Selim İleri, Denizin Çağrısı - Kemal Bilbaşar, Bir Düşün Gecesi - Adalet Ağaoğlu, Parasız Yatılı - Firüzan.

*Şiirler*: Behçet Necatigil - Toplu Şiirleri, Dranas - Şiirler, Fazıl Hüsnü Dağlarca - Çocuk ve Allah, Cemal Süreyya-Üvercinka, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat.

**Yalvaç Ural**: *6-7 yaş grubu*: Bremen Mızıkacıları, Pamuk Prenses, Hansel ile Gratel, Okula Geç Kaldım, Fili Yuttu Yılan, *8-9 yaş grubu*: Güiver'in Gezileri, Robenson Crusoe, Nasrettin Hoca, Keloğlan. *10-11 yaş grubu*: Küçük Prens, La Fontene Orman Mahkemesi. *12-13 yaş grubu*: Denizler Altında 20 000 Fersah, *13+ yaş grubu*: Ülkü Öğretmen - Mümtaz Öğretmen, Don Kişot - Cervantes, Bulut Kuş - Mustafa Ruhi Şirin, Gülibik - Çetin Öner, Mavi Alacalı Baston - Muallim Naci, Kuğular - Tolstoy.

# Türkiye’de Özel Öğretim Kurumları Ve Özel Öğretimden Beklenenler

*Geçtiğimiz günlerde Ankara’da Türk Ocakları’nın düzenlediği bir Milli Eğitim Sempozyumu yapıldı. M.E.G.S.B. Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanı Necdet ÖZKAYA’nın konuşmasının tam metnini sunuyoruz.*

**Necdet ÖZKAYA**

Memleketimizde paralı eğitimin adı, “Özel öğretim”dir. Bence isim eksik konulmuştur. Bu kurumlarda sanki öğretim var da, eğitim yokmuş gibi bir mânâ çıkmaktadır. Ayrıca özürlü çocukların eğitimiyle meşgûl olan “özel eğitim” ile de sık sık karıştırılmaktadır.

Türkiye’de özel eğitimin tarihçesini burada incelemek niyetinde olmamakla beraber, bu öğretimin hayatında önemli olan birkaç tarihi ve bu tarihlerin bağlı bulunduğu kanûnî müeyyideleri zikretmenin faydalı olacağına inanıyorum.

## **OSMANLI DÖNEMİNDE ÖZEL ÖĞRETİM**

1869 târihli Maârif-i Umûmiye Nizâmnamesi’nde okulların iki kısma bölündüğü birincisinin “Mekâtib-i umûmiye” olup idâresinin devlete âit bulunduğu; ikincisinin ise “mekâtib-i husûsiye (özel okullar) olduğu görülmektedir. Bu okullarda devlet sadece gözetim hakkında sahiptir. Kuruluş ve idaresi kişilere ve cemaate âittir.

1876 Kanûn-ı Esâsî (Anayasa) sinde “Emr-i Tedris serbesttir. Muayyen olan kanunu tebâiyet bağlı kalmak şartıyla mezundur” (Madde 15) ve “bil cümle mektepler devletin taht-ı nezâretindedir..” Bu hükümler muvahâcesinde Osmanlı topraklarında üç türlü özel okullar açıldığını görüyoruz:

1. Çoğunluktaki müslüman Osmanlılar tarafından açılmış

medrese ve mektepler. Eğitim yönünden “Bab-ı Meşîhat”e (Şeyhülislâmlığa), idârî ve mâlî bakımdan Vakıflara bağlı bulunan medreseler, bu statüleriyle özel veya yarı resmî sayılabilecek müesseselerdir. Tamâmiyle Evkafa bağlı bulunan veya kişiler tarafından açılıp ücretle öğretim yapan sıbyan (mahalle) mektepleri ise birer özel okul görünümündeydiler.

2. Azınlıkta bulunan ve müslüman olmayan Osmanlı cemaatlerinin (Rum, Ermeni, Yahûdi) açılmış özel okulları ve kuruluşları,

3. Yabancı (Fransız, Alman, İtalyan, Amerika v.b.)ların açtıkları kurumlar.

II. Meşrûtiyet’in ilânından sonra 1909 Maârif-i Umûmiye Kanun tasarısı’nda özel öğretime geniş ölçüde yer verilerek bu devirde çıkartılan Mekâtib-i Husûsiye Talimatnâmesi’nde (1915) özel öğretimi teşvik edici tedbirler getirilmiştir. Meşrûtiyet’in ilk yıllarında müslüman Osmanlı’lar tarafından çok sayıda açılan özel okullar, birbirini takip eden savaşlar yüzünden, ilk hızını kaybetmiş, bir kısmı da kapanma zorunda kalmıştır.

Buna mukabil azınlık okullarıyla yabancı okulların varlıklarını muhâfaza ve devam ettirdiklerini görüyoruz. Gerçi 1915 yılında çıkartılan Mekâtib-i Husûsiye Talimatnâmesi’nde: “Ecnebi cemaât ve şirketlerin kendi namlarına veya muvazaa tarikiyle mektep aç-

maları yasaktır” (Madde 2) denilmiş ise de Sevr Andlaşması gereğince yürürlükten kaldırılmış. Eski durum yeniden geri dönmüştü. Fakat Cumhuriyetin ilânından sonra çıkartılan Kanun ve yönetmeliklerle azınlık ve yabancı okullar dahil bütün özel okullar resmî okullara uygun şekilde yönetimde, eğitim ve öğretimde birlik ve bütünlüğe kavuşturulmuştur.

## **CUMHURİYET DÖNEMİ VE ÖZEL OKULLAR**

Bugün özel eğitim kurumları, yeni Anayasa’mızın “özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.” (Madde 42) hükmünü getirmiştir. 1961 Anayasası’nın 21. maddesinde çok küçük bir farkla aynen yer alan bu hükme dayanarak çıkarılan 8.6.1965 gün ve 625 sayılı Kanunla ve bu Kanun’un Bazı Maddelerini Değiştiren ve muhtelif tarihlerde çıkartılan 2843, 3035, 3236 Sayılı Kanunlar ile bu kanunlar gereği yayımlanana yönetmeliklere göre işletilmektedir.

Bu kanunlara göre, özel öğretim kurumları M.E.G. ve S. Bakanlığının denetim ve gözetimi altında, “T.C. uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yöneltilen tüzel kişiler tarafından açılan; okul öncesi eğitim, ilköğretim ku-

**Türkiye'de özel okulluğun gelişmemesinin başında şüphesiz ki ekonomik sebepler vardır. Bir defa sanıldığıının aksine özel okul yatırımları müteşebbisler için fazla cazip değildir. Büyük maliyete mukabil, büyük kâr yoktur.**

rumları ve bu düzeyde haberleşleyle öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dersaneler, öğrenci etüd eğitim merkezleri, biçki-dikiş yurtları benzeri kurumlar ile yabancılar tarafından açılmış bulunan öğretim kurumlarıdır."

Buna göre, yukarıda zikrediler kanun hükümleri çerçevesinde özel öğretim kurumları:

A- Özel Türk Öğretim Kurumları: okul öncesi eğitim, orta öğretim kurumları ve bu seviyede öğrenci etüd merkezleri, haberleşmeyle öğretim yapan kuruluşlarla çeşitli kurslar, dersaneler. B- Özel yabancı okulları; C- Özel hazırlık okulları. Ç- Milletlerarası özel öğretim kurumları. 3236 Sayılı kanunla değiştirilen 625 Sayılı Kanun'un 5 inci maddesine göre milletlerarası öğretim kurumlarına yalnız Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu öğrenciler devam edebileceklerdir.

### **ÖZEL OKULLAR ARASI EŞİTLİK**

Bugün yabancı okulların, benzeri Türk özel okullarının yanında hiç bir imtiyazlı durumu yoktur. Türk özel okullarının tâbi bulunduğu esas ve usuller onlar içinde aynen geçerlidir. Özel okullarda okuyan yabancı uyruklu öğrenci sayısı o okulda okuyan Türk vatandaşları öğrencilerin yüzde yirmisini aşamaz. Bu kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, bugün mevcut yabancı okullar, Türk çocuklarının öğretimini sağlayan kanun ve yönetmelikler karşısında hiç bir imtiyazı olmayan, hattâ bazı ilâve kayıtları bulunan birer Türk kurumu sayılmalıdır.

### **"TÜRK ÖZEL OKULCULUĞUNUN YAYGINLAŞMASI YETERSİZ"**

Türkiye'de bildiğimiz kadarıyla özel okulların en az 120 yıllık bir mâzisi vardır. Buna rağmen özel okullar memleketimizde yeteri kadar gelişmemiştir. Mukayese yapılabilmesi için bazı rakamlar vermeyi uygun buluyorum: Türkiye'de 1935-1986 öğretim yılında ilkokullara kayıtlı 6.615.667 öğrenci bulunmaktadır. Buna karşılık 52 özel Türk ilkokuluna devam eden öğrenci sayısı 23.504'tür. 80 özel Türk lisesinde toplam 60 bin civarında öğrenci bulunmaktadır. Resmî orta öğretim kurumlarına devam eden öğrenci sayısı ise 2.887.826'dır. Batı ülkelerinde özel okulların sayıca çok fazla olduğu ve toplumda büyük itibara sahip olduklarını biliyoruz.

Türkiye'de özel okulluğun gelişmemesinin başında şüphesiz ki ekonomik sebepler vardır. Bir defa sanıldığıının aksine özel okul yatırımları müteşebbisler için fazla cazip değildir. Büyük maliyete mukabil, büyük kâr yoktur. Kârâ geçmesi için kanaatimce en az beş sene geçmesi ve okul mevcudunun 2000 öğrenci civarında olması gerekmektedir. Okulların kântin gibi yan gelirleri olmazsa, sırf öğrenim ücretlerinden elde edecekleri para ile hayatîyetlerini idâme ettirmeleri bence mümkün görülmemektedir. Halkımızın büyük bir kısmı ise çocuklarını özel okullarda okutacak derecede varlıklı değildir.

Devlet son zamanlara kadar özel okulları teşvik edici ve özendirici tedbirler almamıştır. 1986 Malî yılında gelirler ve kurumlar vergisi kanunlarında özel okulluğu geliştirmek için bazı vergi muafiyetleri ve istisnaları getirilmiştir. Fakat özel okullar için verilen krediler hâlâ çok pahalıdır. Herkes yüksek faizli kredi kullanarak özel okul yapmayı göze alamamaktadır. Özel okullara devam eden öğrencilerden KDV alınması ise, bu sektörün gelişmesine mâni olan bir başka keyfiyettir.

### **ASIRLIK FİDAN**

Vergi kanunlarında özel okullar için getirilen istisnaların ekonomik kıymetinden ziyâde psikolojik değeri büyüktür. Çünkü Türk özel okulluğu güçlenip büyüymemiştir. Tabir caizse asırlık bir fidandır. Biraz şiddetlice esen bir rüzgâr onu ürkütmekte ve gelişmesine engel olmaktadır. Devletin, kendisine maddî yardım olmazsa bile sahip çıkacağını hissetmesi dahi bu sektörün gelişmesinde önemli faktör olacağı kanaatindeyim. Özel okulların mantar biter gibi bittiğini iddia etmek mümkün değildir, fakat son iki senedir özel okulların sayısında eski yıllara nisbeten hızlı bir artış olduğu da doğrudur. Diyarbakır, Samsun, Erzurum gibi illerle, Tarsus, Bandırma, Osmaniye gibi ilçelerde özel okulların açılması, bu işin yurt çapında ilgi görmeye başladığının bir işareti olsa gerektir.

Bilindiği gibi özel okullarda sınıf kontenjanları ile okulun genel kontenjanı mahduttur. Yeni sınıf ve tesisler ilâve edilmedikçe okulun toplam öğrenci sayısında artış yapılamaz. Eğitim kadrosu genellikle tecrübeli öğretmenlerden meydana gelir. Öğretmen sayısında kat'i surette eksiklik yoktur. Dersler branş öğretmenleri tarafından okutulur. Okulda eğitim tam gündür. Bunların yanıbaşında sosyal ve sportif faaliyetlerin ağırlıklı oluşu da bu okulları tercih etmenin önemli faktörlerden olması gere-

kirken, günden güne özel okullarla ilgili bir yanlış imajın, bir kanaatin de gittikçe kuvvet kazandığını görüyoruz. Veliler çocuklarını bu okullara sadece yabancı dil öğrenmeleri için gönderdiklerini veya göndermek istediklerini ifade ediyorlar ki, bu düşünce yalnız özel okulların değil, Türk millî eğitiminin önünde duran çok büyük bir handikaptır. Hiç kimse yabancı dil öğrenmenin faydasını inkâr edemez, lâkin hayatta başarılı olabilmek için yalnızca yabancı dil bilmenin tek şart olduğunu sanmakta büyük bir hatadır. Okulun yegâne amacının yabancı dil öğretmek olduğunu kabul etmek ve bütün ağırlığı yabancı dil derslerine vermek Türk eğitime telâfisi güç zararlar verir. Toplumumuza ve eğitimimize hâkim olmaya başlayan bu anlayışı kırmak, yabancı dil öğrenmenin önemini abartmadan tabii mecrasına çekmek gerekir. Bu mübâlâğalı anlayış geliştikçe, özel okullar başta olmak üzere, bir kısım devlet okullarımızda bile yabancı öğretmen istihdam etmek mecburiyeti doğmaktadır. Okullar yabancı öğretmen sayılarındaki fazlalıkla övünmek gibi garip bir vaziyete düşmüşlerdir. Okullar arasında rekabet bu alana kaymıştır. Ecnebî öğretmenlerle Türk millî eğitiminin amaçları nasıl gerçekleştirilecektir? Bu soru aklımıza takılmalı ve mutlaka çaresi müsbet olarak bulunmalıdır. "Eee ne yapalım, vatandaş böyle istiyor, biz de onun bu isteğine uyarak yabancı öğretmen getirmek zorunda kalıyoruz" demek tatmin edici bir cevap değildir.

## **TÜRK ÖĞRETMEN GEREKSİNİMİ**

O halde bir kısım derslerini yabancı dille yapan okullarımız için Türk öğretmen yetiştirmek gerekir. Devlet bunu yapmak zorundadır. Yapamayacak ise sistem yeniden gözden geçirilmelidir. Öyle bir sistem bulmalıyız ki çocuklarımıza hem yabancı dil öğretebilmeliyiz, hem de yabancı öğretmen

**Hiç kimse yabancı dil öğrenmenin faydasını inkâr edemez, lâkin hayatta başarılı olabilmek için yalnızca yabancı dil bilmenin tek şart olduğunu sanmakta büyük bir hatadır. Okulun yegâne amacının yabancı dil öğretmek olduğunu kabul etmek ve bütün ağırlığı yabancı dil derslerine vermek Türk eğitime telâfisi güç zararlar verir.**

getirmek mecburiyetinden kurtulmalıyız. Yabancı futbolculardan sonra yabancı öğretmenler için Türkiye kârlı bir pazar haline gelmek üzeredir.

Fen ve matematik derslerinin yabancı dille yapılması, sanki Türkçe ile müsbet eğitim yapılmış gibi bir telâkki de beraberinde getirmektedir. Biz tarihimizde böyle hâtâları işlemiş bir millet olarak daha dikkatli olmanız gerekirken, bakıyorum da bu elim hatalardan ders almışa benzemiyoruz. Teferruatına girmeden şunu söylemek istiyorum. Bir kısım derslerin öğretimini yabancı dille yapan özel ve resmî okullarda Türkçe ve Türkçe ile okutulan derslerin de en az yabancı dille öğretimi yapılan dersler kadar ağırlıklı olduğu hissettirilmelidir.

## **ÖZEL OKULLAR; RESMÎ OKULLARA ÖNCÜ**

Yabancı dille öğretimi yapılan ders kitaplarının yurtdışından getirilmesi de özel okul ve bu okullarda okuyan öğrenciler için ayrıca bir maddî külfet getirmektedir. Birkaç okul, bir kısım derslerin kitaplarını kendi öğretmenlerine hazırlatarak küçük te olsa bir teşebbüste bulunmuşlardır. Bunları alkışlamak gerekir. Bu teşebbüsleri desteklemek lâzım. Bahsi geçen okulların kitaplarının Türkiye'de yazılıp basılabileceği inancındayım. Memleketimizde bu işi yapabilecek ilim adamları, uzmanlar ve öğretmenler vardır. Meselenin bir organizasyonla halledileceği kanaatindeyim.

Bu ve buna benzer menfi görünüşlere rağmen özel okulculu-

ğun gelişmesi millî eğitimimiz için faydalı olacaktır. Günümüzün hür, demokrat ve ileri batılı toplumlar da olduğu gibi Türkiye'de de özel öğretim kurumları zaman içerisinde gerekli yeri ve önemi kazanacaktır. Batılı ülkelerde bilindiği gibi eğitim sadece devletin tekelinde ve parasız değildir. Türkiye'de de bu görüş kuvvet kazanmakta üniversitede başlayan paralı eğitimin zamanla, resmî orta-öğretim kurumlarına kadar ineceği kanaatindeyim.

Türk özel okulculuğunun çoğalmasıyla devletin eğitime ayıracığı paranın azalacağı inancında değilim. Bilâkis bütçeden resmî okullarda okuyan öğrenci başına düşen payın artacağını düşünüyorum. Bu da devlet okullarının daha iyi işlemesine ve eğitim standartlarının yükselmesine yardımcı olacaktır.

Özel okullar Batı ülkelerindeki okullarda kullanılan eğitim araçlarına memleketimize getirerek resmî okullarımıza bu sahada da öncülük yapmıştır. Bugün birçok özel okulda bilgisayar, teyp ve video, televizyon birer eğitim aracı olarak kullanılmaya başlanılmıştır. Batıdaki'ne benzer bir sistemle evle okul arasında bilgisayarlı bilgi sistemi kurmak için bazı özel okulların teşebbüsleri vardır.

Özel okullar artık zengin aile çocuklarının devam ettiği okullar olmaktan çıkmıştır. Orta halli aile çocukları bu okullarda büyük bir yekûn teşkil etmektedirler. Hattâ bu okullarda fakir ailelere mensup öğrenciler de vardır.

Son iki yıldır, özel öğretim kurumlarında ücretsiz öğrenci oku-

tılmaktadır. Böylece 82 Anayasası'nda yer alan "Devlet maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürme amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımı yapar." (Madde 42) hükmüne uygun olarak 84-85. Öğretim yılından beri bu tatbikat yapılmaktadır. Böylece özel öğretim kurumlarının, devletimizin temel ilkelerinden biri olan "sosyal devlet" kavramının gerçekleşmesinde küçümsenmeyecek bir yardımı olmuştur.

"Bastır parayı al diplomayı" devri özel okullarda çoktan kapanmıştır. Bilindiği gibi özel okullar Türkiye çapında yapılan merkezi imtihanla öğrenci almaktadırlar. Fizikî şartları ile eğitim vasatının yüksek olduğu bu okullarda okuyan çocuklarımız vakitlerini ve imkânlarını iyi değerlendirdikleri kanaatindeyiz. Zirâ bu okullarda başarı yüzdesi fevkalâde yüksektir. Özel okullar memleketin bu en zeki çocuklarını vatansever ve yüksek ahlâkî duygulara sahip gençler olarak yetiştirmek zorundadırlar. Milletçe ve devletçe bunu takip edip gerçekleştirmek boynumuzun borcudur. Devlet şuuruna sahip, mesuliyet hissiyle dolu, yabancı dil bilen, bilgili, inançlı, parlak zekâlı on binlerce genç Türkiye için büyük bir kıymet olacaktır.

## **DERSHANELER VE DİĞER ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI**

Özel dershanelere gelince; üniversitelerle bazı orta dereceli okullara giriş sistemleri değişmediği sürece bu kurumlara ihtiyacımız devam edecektir. Sanıldığı gibi aksine dershaneler sadece imtihan tekniklerinin öğretildiği bir yer değildir. İkili, hatta üçlü tedrisatın noksanlıklarının ikmâl edildiği birer öğretim kurumudur. Yapılan yönetmelik değişiklikleriyle dershanelere okul disiplini getirilmiştir. Bu uygulama önümüzdeki gün ve yıllarda noksanlıkları giderilerek mükemmel hale getirilecektir.

**Özel dershanelere gelince; üniversitelerle bazı orta dereceli okullara giriş sistemleri değişmediği sürece bu kurumlara ihtiyacımız devam edecektir. Sanıldığı gibi aksine dershaneler sadece imtihan tekniklerinin öğretildiği bir yer değildir. İkili, hatta üçlü tedrisatın noksanlıklarının ikmâl edildiği birer öğretim kurumudur.**

Bu kurumlarda, öğretmen kulları artık toplanmakta, zümre öğretmenleri teşkil ettirilerek derslerin plânlı ve programlı işlenmesi sağlanmaktadır. Orta dereceli okullarda uygulanan "disiplin yönetmeliği" hükümleri dershaneler için de geçerlidir. Dershanelere laboratuvar ve kütüphane gibi eğitimin vazgeçemediği tesisleri kurmak mecburiyeti getirilmiştir. Bu yıldan itibaren dershanelerde fizik, kimya, biyoloji dersleriyle ilgili bir çok konular laboratuvarında tatbikî olarak işlenecektir.

Türkiye'de bir başka özel öğretim kurumu da meslekî kurslardır. Bunlar birer yaygın eğitim müessesesi olarak hizmet vermektedirler. Biçki-dikiş, sürücü, daktilo gibi klasik kursların yanında bilgisayar, elektrik ve elektronik gibi modern kurslarımız da vardır. Yabancı dil kursları en son tekniklerle modern araçlarla insanımıza yabancı dil öğretmektedir. Binlerce insan bu kurslara devam ederek meslek sahibi olabilmektedirler. Bilgisayarı eğitimimize getirme şerefî özel kurslara aittir.

Diğer bin özel öğretim kurumu ise öğrenci etüd eğitim merkezidir. Bu henüz kurulmaya başlayan bir müessesedir. Türkiye'de eğitim sistemimizde bir önemli başlık bununla doldurulacaktır. Bu müesseselerde çocuklarımız

gençlerimiz boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirebilecektir. Memleketimizde resmî okullarımızın çift tedrisat yaptığı malûmlarımızdır. Çalışan anne ve babalar için çocukların okul dışı zamanları büyük bir problemdir. Evlatlarını emin bir ele teslim edememenin ızdırabını ve endişesini her ana-baba duymaktadır. Öğrenciler bu kurumlarda derslerini ve ödevlerini öğretmen nezâretinde tamamladıktan sonra, diğer vakitlerini heves ettikleri, ilgi duydukları sahada değerlendireceklerdir. Resme ilgi duyan öğrenci resim salonunda, mûsikiye istidatlı öğrenci müzik odasında veya kitap okumaya meraklı bir öğrenci kütüphanede rehber öğretmenlerin yardımı ile yetişme imkânı bulacaktır. Çocuklar burada oyun oynayabilecek, fotoğrafçılık, koleksiyonculuk v.b. faaliyetlerle meşgul olabilecektir. Kısacası bu müesseselerde öğrenci not alma, sınıf geçme, tahtaya kalkma gibi öğrenci üzerinde değişik yan tesirleri olan bir havanın dışında zamanını değerlendirebilecek, ilgi ve istidatını geliştirebilme imkânını bulacaktır.

Tahmin ve ümid ediyorum ki bu kurumlar gelişen Türkiye şartları içerisinde çok faydalı hizmetler vererek, örnek kurumlar haline gelecektir.

**Şimdi çocuklarımız kolejlere bilinçle, isteyerek hazırlanacak...**



# **Bilkom bilgisayar destekli kolejlere hazırlık kursuyla yeni bir ufuk!**

Anneler, babalar...  
Sevgili Çocuklar.

Bilkom, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın orta öğretim için seçtiği Apple bilgisayarlarının sonsuz olanakları ve ülkemizin üstün nitelikli eğitimcileriyle yepyeni bir "kolejlere hazırlık kursu" başlatıyor:

- 24 kişilik sınıflar
- Her hafta 30'ar soruluk 2 test
- Test sonuçlarına göre yeniden değerlendirme

Bilkom Kolejere Hazırlık Kursunda, çocuklarımız, gelişim çizgileriyle değerlendirilip, yönlendirilecek... Evde fasiküllerle, dershanede bilgisayar ve öğretmenler yardımıyla hazırlanacak... Neyi, nasıl yapacaklarına bilinçle karar vererek yetişecekler.

Bilkom'a mutlaka gelin, geniş bilgi alın.

Unutmayın, çocuklarımızın geleceği, ülkemizin geleceğidir.

**"Yarış yok... sonuç var!"**

## **Bilkom**

TC Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı  
Özel Bilkom Bilgisayar ve Eğitim Hizmetleri Kurumu

Valikonağı Cad.No: 73 K: 6  
Nişantaşı/İSTANBUL  
Tel: 141 44 55 - 141 30 99 - 140 40 64

# Bağırsak Parazitleri: BÜYÜMEYE ZARAR

Unesco, Dünya Çocukları 86 Raporundan alınmıştır.

**Çocuklar, hem asıl kurban, hem de başlıca taşıyıcıdır. Başlıca oyun yerleri olan toprak ve suya bir yandan parazit yumurtası ve kist dışkılarken, öte yandan bu yerlerden hastalık kaparlar.**

**B**u yazıda tartışılan ucuz maliyetli çocuk yaşatma ölçütlerinin; yoksulluk, aşırı kalabalıklaşma, temizlik eksikliğinin bir arada bulunduğu her yerde, çocukların büyümesini engelleyen bağırsak kurtları ve parazitler üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Örneğin, emzirme, bebekleri biberonların içindeki hastalık bulaşmış su tehlikesine karşı korumaktadır. Ayrıca anne sütü, çocuk ishallerinin başlıca iki nedeni olan giardiasis ve amoebiasis gibi organizmaları öldüren bir etken de içermektedir. Ağızdan sıvı verme tedavisi de, ishallerin kötü etkilerinin meydana gelmesini önler. Parazit hastalıkları, önlenemedikleri durumda, çok ufak bir maliyetle azaltılabilmektedir. Bağırsak kurtları için yapılan bir ilaç tedavisinin, 25 TL.'den daha az bir maliyeti vardır.

Bağırsaklardaki çok sayıda parazit, kişinin aldığı besinleri yiyerek, küçük çocukların büyümekte olan vücutlarına çok büyük zarar verir:

Yuvarlak bağırsak kurdu Ascaris 1 milyar kişinin, ya da dünya nüfusunun dörtte birinin, hastalanmasına yol açmaktadır. Yirmi yuvarlak kurt -hiç te küçümsemeyecek bir sayı- günde 2.8 gram karbonhidrat tüketmekte ve bir çocuğun aldığı toplam enerjinin yaklaşık % 10'unu kullanmaktadır.

Kancalı kurt, 900 milyon kadar insanı etkilemekte ve çoklukla da ciddi kansızlıklara neden

olmaktadır. Hamile kadınlardaki kansızlık, doğum ağırlığının az olmasını ve bunu izleyen yüksek oranlı ölüm tehlikesini tamamlamaktadır.

Giardiasis ve amoebiasis 600 milyon kişiyi hasta ederek ishale ve besinlerin bağırsakta iyice emilmemesine yol açmaktadır.

Dünya nüfusunun yarısından fazlası sıtmalıdır ve bu da, bir çok ülkede bebek ve çocuk ölümlerinin başlıca nedeni olmaktadır. (Sağlık Mesajları: Sıtmaya bkz.)

Tatlı su salyangozu tarafından taşınan ve insanı zayıf düşüren bir cins kan paraziti olan schistosomiasis, 74 ülkede görülen bir yerel hastalıktır. Ne gariptir ki, sulama projeleri, bunun yayılmasını artırmıştır. 200 milyon kadar kişi hastalanmıştır ve 400 milyon kişi de tehlikededir.

**Ç**ocuklar, hem asıl kurban, hem de başlıca taşıyıcıdır. Başlıca oyun yerleri olan toprak ve suya bir yandan parazit yumurtası ve kist dışkılarken, öte yandan bu yerlerden hastalık kaparlar. Kurt yükü, sadece çocukların vücutlarındaki besin depolarını boşaltmakla kalmamakta, ağızdan verilen çocuk felci aşısının etkisini yitirmesine de neden olmaktadır.

Parazit kontrolünün, uzun dönemde hastalanma ve yeniden hastalanma döngüsünü kırması gerekir. Endüstrileşmiş dünyada ve gelişmekte olan kimi ülkede iyi-

leşen yaşam standartları -ve özellikle içme suyu ve kanalizasyon-bulaşıcı oranlarını hızla azaltmıştır. Örneğin, Kosta Rika'da son yirmi yılda, temiz içme suyu sağlanması sürekli artmış, tuvaletler ve ayakkabı giyme alışkanlığı (ki kancalı kurtların deri yoluyla vücuda girmesine engel olur) parazit hastalıklarını eski düzeylerinin onda birine indirmiştir.

**A**ncak birçok ülke için, temiz su ve kanalizasyon sistemlerinin fiyatı çok yüksektir. Böylece, çoğu parazit hastalıklarını denetim çabalarının odağı, halk kitlelerini parazitlerden kurtarma kampanyalarıdır; bu da toplum sağlığı eğitiminin başlangıç noktası olabilir. Parazitleri yok etmek için yürütülen başarılı kampanyalar, el yıkamak, gıda temizliği, mikroplu sulardan sakınmak ve pis-su atıkları hakkında daha çok bilmek ve daha çok uygulamak, hızlı ve çok açıkça görülebilir sonuçlar yaratır ve topluluğu, parazitlerden kaynaklanan bulaşıcıları azaltmak için yüreklendirir.

**Ç**eşitli Asya ve Latin Amerika ülkelerinde etkinliklerde bulunan Uluslararası Aile Planlaması İşbirliği'nin Japonya'daki örgütü, geliştirilmiş beslenme ve aile planlaması konusunda toplumun ilgisini canlandırmak için, parazit denetimini ortaya atmıştır. Kore Cumhuriyeti'nin iki eyaletinde, toplumu, önderlerini eğiterek ve pazar kurulan günlerde açık hava kampanyaları yaparak harekete geçiren bir proje ile, parazit hastalıkları oranını 1977'deki % 50.6'dan, 1983 ortalarında % 5.3'e düşürmüştür. 1980'de kuzey-doğu Brezilya'da uygulanan bir diğer projenin başlangıcında, kırsal kesimdeki okul çocuklarının % 46.3'ünde ve kentli okul çocuklarının da, % 42.8'inde yuvarlak kurt ve kancalı kurt bulunmaktaydı: İki yıl süreyle üç kez uygulanan parazit tedavisinden sonra, çocukların hastalık oranı, kırsal bölgelerde 0 14.1 ve kentlerde de % 6.1'e düşmüştür.

# BİR KÜÇÜK AZINLIK SOLAKLAR

*“Sol elim zavalle elim.”*

Orhan VELİ

*“Niçin bir elimizi diğer elimizden daha çok kullanırız.”  
Eğitim psikolojisinde laterelleşme olarak ele alınan solaklık-  
sağlaklık olgusunu Hamdi ERKUNT şöyle ele alıyor.*

## Hamdi ERKUNT

**D**ünyada hemen hemen hiç bir şey, iki elimizin benzediği kadar birbirine benzemez, ama buna karşın iki elimiz arasındaki eşitsizlik gerçekten etkilicidir.

Niçin bir elimizi diğer elimizden daha çok kullanırız? Bütün işimizi gören baskın elimiz olduğu halde, neden diğer elimiz hiç bir şey yapmaz da diğer elimize yardımcı olup, onu destekleyip, sadece bir şeyler tutabilmemize yarar?

Basit bir gözlem sonucu çevremizdeki insanların çoğunun sağlak olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka deyişle, bu insanlar sol ellerini sağlak ellerini kullandıkları kadar bir beceriyle kullanamazlar. Bir çok insanın sağlak olduğu doğrudur, ama olmayanlar arasında, kimileri tamamen solak (gerçek solaklar), kimileri hafif solak (dengesiz ya da “sözde” solaklar), kimileri ise her iki elini de kullanabilen, yani, hemen hemen her işi her iki eliyle de eşit bir biçimde yapabilen ya da her iki eliyle dahi bir iş yapamıyanlardır. Hatta, bir eliyle yazı yazabilen öteki eliyle yemek yiyebilen insanlar görmek de olasıdır.

Akla gelebilecek bir başka soru da, solakların, sağlaklara oranının ne olduğudur. İlk bakışta yanıt-

laması kolay gibi görünen bu soru biraz ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde zorlukla yapılanabilmektedir. Bilim adamlarına göre, böyle bir oran belirlemek oldukça güçtür. Ama yine de bu konuda bazı değerler verilebilmektedir. Örneğin bu konuda en eski orana İncil’in Eski Ahit’inin “Judges” 20:15-16. bölümünde rastlanmaktadır. Burada, 26000 kişilik bir orduda 700 kadar solak ve nişancı taş atıcısından söz edilmektedir. bu ise %3 dolayında bir oran vermektedir. Ülkemizde bu oran, uzmanlarca %4.5 olarak belirlenmektedir. Dünyada bu konudaki uzmanlar, aslında gerçek solak oranını % 25 dolayında olduğunu bunun sağlak bir çevrenin baskısıyla çok daha düşük oranlarda kaldığını ileri sürmektedirler.

Bir zamanlar, yeni doğan bebeklerin ellerinin baskınlığının ana-baba eğitiminin sonucunda belirlendiğine inanılırdı. Bu görüş özellikle antik Yunan düşünürlerinden Platon tarafından savunulmuştu. Onun görüşü, her ne kadar vücudumuzun uzuvları doğuştan dengeli olsa bile, ana baba eğitimi ve kötü alışkanlıklar sonucu bunda bir farklılık yarattığımız yolundaydı. Fakat bugün bu antik Yunanlı düşünürün yanıldığı ve doğuştan her iki elimizden birini kullanmaya karşı bir eğilimimiz olduğu bir çok bilimsel deney ve kanıt aracılığıyla bilinmektedir. Uzmanlar, sağ elimizin iki ana kısımdan meydana gelmiş olan beynimizin sol tarafıyla, sol elimizin ise sağ tarafıyla kontrol edildiğini göstermişlerdir. Bir başka deyişle, solak olmak, beynin sağ tarafının etkin olmasının bir sonucudur. Buysa, doğuştan belirlenen bir özellik olup sonradan bunu değiştirmeye çalışmak bir takım ruhsal ve bedensel bozukluklara yolaçabilmektedir.

Sağ ve sol sözcükleri arasındaki eşitsizlik ve taşıdıkları anlamlardaki farklılık hemen hemen dünyadaki bütün dillerde görülebilmektedir. Bu dillerden bazıları Latince, İngilizce, Almanca, Arapça ve İtalyanca’dır. Örneğin, Almanca’da “link” (sol) sözcüğünden türetilen “linkisch” sözcüğü “beceriksiz, sakar” anlamına gelmektedir. Ayrıca, yine Almanca’da “reicht” (sağ) sözcüğü, İngilizce’de de “right” olduğu gibi (doğru) ve gerçek anlamındadır. Türkçemizde ise diğer dillerdeki benzer örneklerde olduğu gibi “sağduyu” sözcüğü “doğ-

***Solak olmak, beynin sağ tarafının etkin olmasının bir sonucudur. Buysa, doğuştan belirlenen bir özellik olup sonradan bunu değiştirmeye çalışmak bir takım ruhsal ve bedensel bozukluklara yolaçabilmektedir.***



ru ve akla uygun yargılar vermeyi sağlayan yetenek” anlamına gelirken, “solundan kalkmış” deyimi ise “ters işler yapan, olumsuz davranışlarda bulunanlar” için kullanılmaktadır.

İnsanların niçin genellikle vücutlarının sağ taraflarını kullanmaya eğilim gösterdiklerini hiç kimse tam anlamıyla bilememektedir. Yeryüzünde insana en yakın vücut yapısına sahip olarak bilinen maymunlar, özellikle sempanzeler iki ellerini de ustalıkla kullanabilmektedirler. İnsan soyunu ve hayvan türleri içinde insanı inceleyen bazı insanbilimciler; ilk zamanlarda ilkel insanın yaşamak için savaşım vermek zorunda olduğunu ve yaşamsal önemi bulunan kalbini koruyabilmek içinde bir kalkana gereksinimi olduğunu, bunu da ancak kalkanı sol elinde tutarak sağlayabildiğini, böylece geri kalan ve beceri gerektiren her işin sağ el tarafından yapıldığını ileri sürmektedirler. Ama, bu, bir çok insanbilimcinin inancına göre, kesin kanıtı olmayan bir açıklamadır.

**Y**aşadığımız dünya sağlıklıya eğilimlidir. Bir başka deyişle, günlük yaşamımızda kullandığımız ya da gereksinim duyduğumuz bir çok şey genellikle sağ ellerini kullananlar için hazırlanmıştır. Eğer, kendiniz bir solak değilseniz, büyük bir olasılıkla on-

ların sağlıklı bir dünyada kendilerini nasıl yalnız ve şaşkın hissettiklerini anlayamazsınız! Bazı şanslı solaklar, örneğin, koltuğunu kendisinin soluna gelebilecek şekilde ayarlayabilen solak bir dişçi gibi eşyaları ve aletleri kendilerine göre ayarlayabilmektedirler. Ayrıca, ülkemizde pek olmasa bile, solaklar için özel olarak hazırlanmış makaslar, golf sopaları ve çek defterleri gibi eşyalar az değildir ama, bütün bu kolaylıklardan yararlanabilen solakların sayısı da çok değildir. Bu dünya sağlıklıların dünyasıdır ve solaklar birçok durumda kaçınılmaz olarak bazı zorluklara katlanmak zorundadırlar. Örneğin, tamamen solak olan bir çocuk için soldan sağa doğru yazı yazmak oldukça sıkıntılı ve ters bir durum olup, çocuk hem yazdığını görememekte hem de mürekkebi kağıda bulaştırma olasılığı artmaktadır. Diğer garip bir durumda, bir solağın saatini kurmaya çalıştığı ve bütün saatlerin sadece sağlaktar tarafından kurulmak için yapıldığını anladığı zaman ortaya çıkar. Fakat hepsi bu kadarla bitmemektedir. Ayrıca, sağlaktar için kullanışlı olan ve solakların tersine gelen kapılarla savaşım vermek ve de sağlaktarın bulunduğu sıkışık bir masada yemek yemenin rahatsızlığına katlanmak zorundadır.

Öyleyse, böylesine sağlıklı bir dünyada solaklar ne yapmalıdırlar?

Çocuğu tamamen solak olan ama bundan hiç hoşlanmayan veya ille de onun sağ elini kullanmasını isteyen ana baba, okulda solak olan öğrencisinin karşılaştığı güçlükleri gören öğretmen ve böylesine sağlıklı bir çevrede yetişen ve kendini şaşkın hissedenden bir solak ne yapmalıdır?

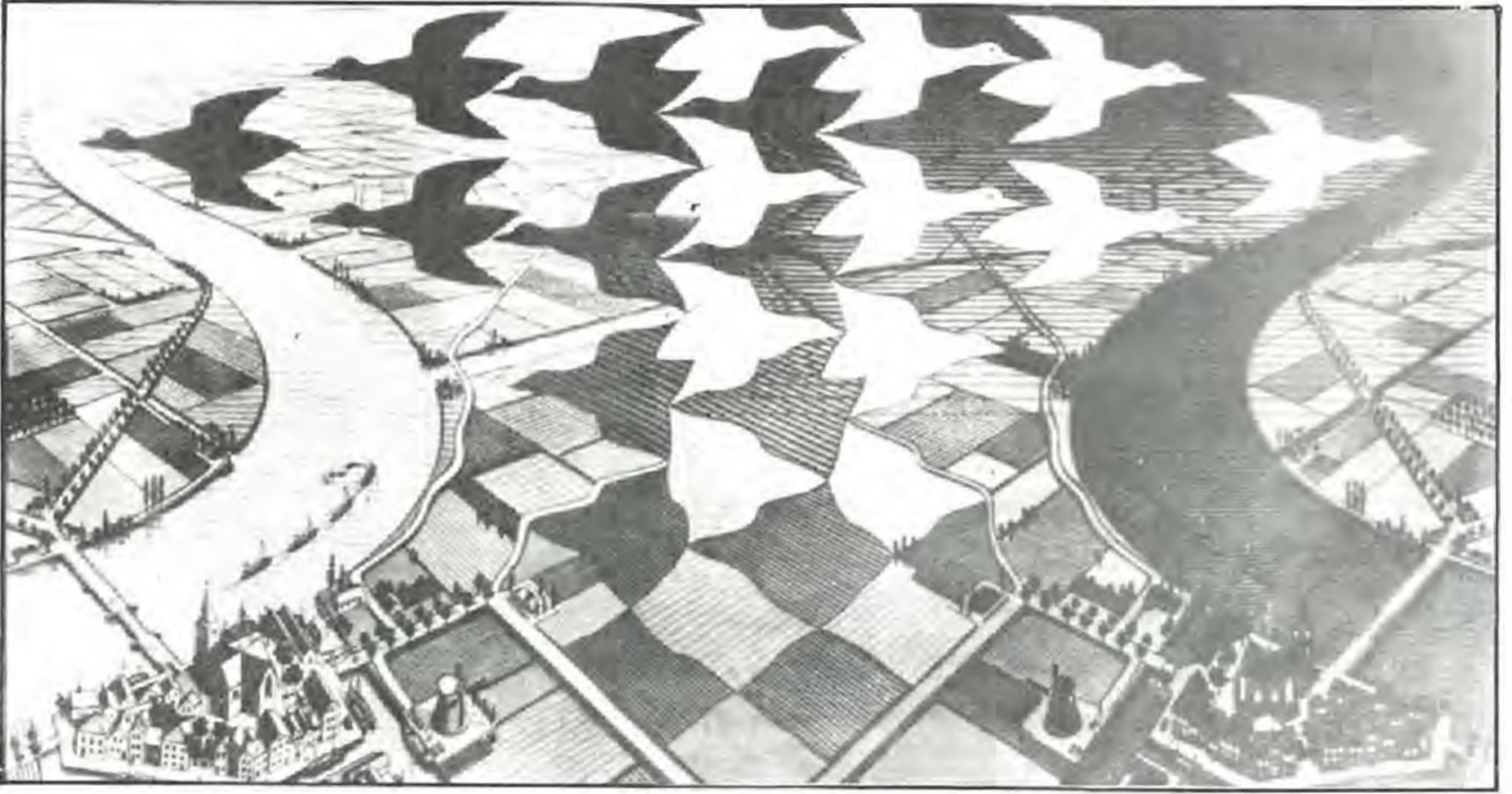
Bu konuda uzmanların öğüdü: çocuğa ille de sağ elini kullanması konusunda kesinlikle baskı yapılmaması; çocuğun kendi haline bırakılması; ana babanın elden geldiğince bu duruma alışmaya çalışmaları, yoksa çocuğa bu yönde yapılacak herhangi bir baskı ya da zorlamanın gelecekte çocuğun ruh ve beden sağlığında bazı bozukluklara ve düzensizliklere yol açabileceğidir. Öğretmenler ise, öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerin bir kısmını iki solak öğrenciyi yanyana oturarak ya da solak olan öğrenciyi sol eli sıranın dışına gelecek şekilde yerleştirerek giderebilirler.

Hatta, günümüzde bazı uzmanlar; solak olmanın hiç de o kadar kötü bir şey olmadığını, solak insanların çocuğunun el becerilerinin sağlaktara göre daha fazla olduğunu söylemektedirler. Örneğin, ünlüler arasında bir çok solak vardır; İtalyan bilimadamı ve ressam Leonardo Vinci ile Arjantin’in dünya çapındaki futbolcusu Maradona da solaktır.

Öyleyse, solak olmak bir suç ya da garip bir şey değil, sadece doğanın yapmış olduğu bir seçimdir. Solakların, sol ellerini kullanmaları dışında diğer insanlardan hiç bir farkı yoktur. Onların bu özelliklerini ve alışkanlıklarını değiştirmelerine de gerek yoktur. Eğer sağlıklı ya da solak bir insanın bu özelliğini değiştirmeye çalışmanın nasıl bir şey olduğunu anlamak istiyorsanız baskın olmayan elinize bir kalem alın ve adınızı yazmayı deneyin. Nasıl, pek kolay bir iş değil, değil mi?

#### KAYNAKÇA:

- Gardner, Martin, *The Ambidextrous Universe* New York: Basic Books, 1964.
- Hertz, Robert. *Death and the Right Hand*. Aberdeen : Cohen and West : The University Press, 1960, pp. 89-113.



## YARATICI BİR “YARATIĞIN,, İTİRAFLARI

*Yaratıcılık doğuştan var olan bir yetenek mi? Yoksa daha sonra eğitimle ortaya çıkan bir özellik mi? Çoğumuz, dâhi çocukları, büyük sanatçıları düşünerek yaratıcılığın doğuştan gelen bir yetenek olduğunu ileri sürer. Gale Cornelia Flynn bu görüşü kabul etmekle birlikte yaratıcılığın gelişim sürecinde eğitimle yönlendirilmesi gerektiğini savunuyor. Çoğumuz çocukluğumuzda yaratıcı özellikler gösteririz, bunların kendiliğinden süreceğini ve gelişeceğini düşünmek yalnızca onları köreltmeye yarar. Yazar kendi deneyiminden yola çıkarak yaşadığı bu süreci ve sonuçlarını bize anlatıyor.*

Ben bir Einstein değilim, fakat şakaklarımdaki beyazlar da olağan, bunu biliyorum. Einstein gibi hayatımın büyük bir bölümü fantezileri olgulara tercih etmekle geçti. Benim için bir taş hiçbir zaman sadece bir taş olmamıştır. İlk bakışta, bir devin boynundaki guvatr; minyatür bir ay ya da hırpalanmış bir yürektir.

Soyadımı ilk yazabildiğim andan itibaren “UÇMAK” sözcüğünün onun bir parçası olduğunu anladım. O zamandan beri somut sözcükleri nişan tahtası olarak kullanıp William James'in düşüncede sıçrama dediği şeyi yaptım. Bazen onları bir kayaya bir yere ya da kemiklerin üzerine yazdım.

“Uçmak” sözcüğü, nedir? sorusu yerine “ne olması olasıdır?” sorusunu sormam hem büyük ödül-

ler, hem de büyük sıkıntılara neden oldu.

Çok küçük bir çocukken beni tanıtmak için hep şu üç sözcüğü söylerlerdi: “Harikulade mavi gözlü, “kısa boylu” ve “yaratıcı” İlk ikisi fiziksel betimlemelerdi 3.sünün de öyle olduğunu sanmıştım. Belki yaratıcı olma güzel dizlere ya da düzgün ayaklara sahip olmaktı. Daha fazla üzerinde durmamıştım.

Her gece, annem bana yatakta öyküler okurdu. Çok geçmeden bildiğim öykülerin sonunu kendi uydurduğum sonlarla bitirmeye başlamıştım. Pinokyo yerine Gepetto di-yordum. Yalan söylediği zaman değil de sadece gerçeği söylediği zaman burnu uzuyordu. Cinderella'nın prensi onu Angora süeteri ile bulmak zorundaydı. Sorun ise, süeterin onu tam sarıp sarmamış ol-

masıydı.

Tuvalete gittiğim zamanlar, banyonun zeminindeki muşambadaki şekillerden öykü oluşturmayı adet edinmiştim. Öte yanda seramiklerin üzerindeki beyaz lekelerden, domuz yiyen bir timsah, Peter Pan ve diğer öykü kahramanları yaratırdım. Banyonun penceresinden görünen bulutların üzerinde ölen babamı arardım.

Tüm çocuklar gibi, çamur, kil, düğmeler, yağ, balmumu gibi materyelleri değiştirmeyi başka biçimlere sokmayı severdim. Montaj ve yapıştırma (Collage) sözcüklerinin ne olduğunu bilmeden, kırıntıları bir araya getirebiliyordum. Elde ettiğim ürün kadar, kırpma, yapıştırma, doldurma, fıskırtma işlemlerine de bayılıyordum.

İlkokul 2. sınıftan başlayarak

*Erinlik dönemine girerken, yaratıcı ilgim, materyallerle oynamak yerine sözcüklerle oynamak biçiminde yön değiştirdi. Arkadaşlarımın "ceza" olarak adlandırdıkları dünya oyunlarını sahneledim*

okul,dayınılmaz biçimde sıkıcı gelmeye başlamıştı. Annem çalıştığı için "hasta" olduğum günleri bilemiyordu. Mezun oluncaya dek yılda (50) gün "şişmiş bir boğaz" ya da "çeneme yediğim bir yumruk" yüzünden devamsızlığım vardı. En güzel etkinlik, eski çıkartma kitaplarından karakterler kesip çıkartmaktı. Şişman opera sanatçıları, evcil aslanlar, cüceler ve vücudunun bir bölümü eksik yaratıkları birbirleri aralarında ilişkilendirirdim. Hayvan koleksiyonum, bir çocuğun acılarından kurtulması için serilmiş bir araçtı.

Erinlik dönemine girerken, yaratıcı ilgim, materyallerle oynamak yerine sözcüklerle oynamak biçiminde yön değiştirdi. Arkadaşlarımın "ceza" olarak adlandırdıkları dünya oyunlarını sahneledim. Üzerine eski yazılarla yazılı bir de yorganım vardı. Üstüne şaka dolu, alaylı, büyülü mesajlar yazdığımız soluk bir panoya "metro duvarı" adını vermiştik. Bıktığımız zaman yıkar yeniden başlardık. Çok derinde, yorgan kompleksim olduğunu övünerek söylerdim.

### YARATICI BİR YAŞAM

Yüksek okula gittiğim zaman "yaratıcı" damgasını çoktan yemiştim. İmgelem gücüm beni günlük hayatın rutin işlerinden kurtarmıştı. Ve ben farklı görünmeyi daha da pekiştirmek için kafeteryayı kapı yerine pencereden terk ediyor, karların üzerinde bale pabuçları ile yürüyordum.

Yüksek okuldan sonra, "Yaratıcı bir yaşam" sürmeye karar verdim. İngiltere'yi oto stop ile dolaşım, deniz kenarında bir köye yerleşip, sözcüklerin yerlerini dokusunu değiştirerek yaşadım. Çağdaş dünyadan, kendi yaşatlarımdan dış-

tan gelen bir onay ya da değerlendirmeden uzak kalmak için kendimi yalıtım istedim. Bir gün, martılarla ilgili bir şiir yazmaya çalışırken bahçedeki taşlar dansetmeye başladı. Benim uçma isteğim tehlikeli olmaya başladı. Toprağa çabuk düşüyordum ve kopan ipi bulamamıştım. Bana yaratıcı insanların çok içmek zorunda olduklarını, kendi ruhsal durumlarını korumak için bunu yapmak zorunda olduklarını söylemişlerdi. Bu koşulların yaratıcılığa götürmediğini, bunu kendimde keşfedinceye kadar savunmuş-  
tum.

### YARATICILIK KURAMI

C. Rogers, yaratıcılık kuramında, yaratıcılığın iki yolla artırılabilirliğini bunlardan birinin "Bireye psikolojik güvenlik" ötekini ise "psikolojik özgürlük" verilmesi olduğunu savunur.

Psikolojik güvenliğin başında;  
1. Bireyin değerli oluşunu önceden koşulsuz kabul etme 2. Dışsal değerlendirmenin çok az ya da hiç olmayışı 3. Empatik anlayış gelmektedir.

Yaptıklarım ve ben oluşumla ilgili olarak çocukluğumda gurur duyardım. İstedğim materyeli istediğim çevrede kullanmakta hiçbir engelleme ile karşılaşmadım. Empati duygusuna gelince, annem benim dünyamı değiştirmeye müdahale etmeye kalkmadan benim dünyamı hep anlamaya çalışmıştır. Sanatsal

*Yaratıcılık yeteneğimi hiç bir zaman ticaret aracı yapmazdım. İç ve dış dünyamı çeşitlilik, mizah ve olanaklarla zenginleştirdim. Belki de garip bir kromozom eşleşmesi ile yaratıcı oldum. Fakat kuşkuluyum. Yetiştirilme yönteminin bunda çok büyük etkisi var.*

yaratmalarına çok büyük bir ilgi gösterip, sadece "güzel" demekle kalmayıp ortadaki mavi alanın çok canlı olduğunu ve onu çok mutlu ettiğini söylemişti. Bu tür davranışlar benim yaptığımın ciddiye alındığını, bütünlüğü olduğunu bana anlattı ve eleştirel düşünmeyi öğrendim.

Fantezi ve büyülere inanma özgürlüğüm de vardı ve hâlâ var. Beş yaşındayken babama, gerçek hayatta perilerin olup olmadığını sordüğüm zaman, duraksamadan "Elbette" dedi. Kısa bir süre sonra ormanlık bir bölgeye onu bulmaya gittik. Tepelerdeki ağaçlık bölgeye baktığımda, pastel renkli tüller içerisinde, çamların arasındaki uçan perileri gördüm.

Benim için hâlâ gerçek dünya ve periler dünyası arasında çok ince bir çizgi vardır.

### YARATMADA KULLANDIĞIM KALIPLAR

1. **Formlara karşı sevgi:** Her zaman, dans adımları, senfoni, kafiye vb. kalıpların hemen farkında olmuşumdur.

2. **Birbirine benzemeyen nesne ve olgular üzerinde ilişki kurabilmek:** Dokuzuncu sınıfta "Mecaz" sözcüğünü ilk kez duymuştum. Yıllardır kafamda yaptığım işin adını bulduğum için çok mutluydum. Kendimi doğrulanmış, haklı kılınmış hissettim. Zaten okulda kağıtlarımın üzeri kırmızı kalemle "aşırı mecaz kullanımı" yazılmış olarak geri dönerdi.

3. **Materyaller ile oynamak**

4. **Oyunlar geliştirmek**

5. **Sözcük oyunlarını ve sözcükleri sevmek**

6. Dış uyaranlara karşı duyarlanma

7. Bütünü oluşturan setlerin yerini değiştirme yada kaydırma

8. Amnezio'den yakınan seçici bir belleğe sahip olma

9. Bilinçdışı uyaranlara güven

10. Kendinden kopma

11. Iraksak düşünmeye eğilimli-yakınsak düşünmeye kapalı olma

12. Mizaha karşı sevgi

yapma, kekleri süsleme, şiir yazma, özel olaylar için oyun hazırlama saatlerimi almıştır. Kaynak kişi olarak görülmenin insanı tüketen bir şey olduğunu biliyorum. İstemediğiniz bir anda insanların dikkatleri üzerine çekilebilir; ve bir anlamda da başkalarının kendilerini ifade etme olanağını çalmış olabilirsiniz. Farklı olmak kimi zaman beni memnun etse de bu aynı zamanda sıkıntı ve acılara da yol açmıştır. Bir kez, sınıfın önünde yeni mezun psikoloji öğretmenin gösterdiği mürekkep lekesini betimlemem olay olmuştu.

Çözüm seçeneklerini çok sayıda ve hemen sıralayabilmem beni, "herşeyi bilen" olarak tanıtmıştı. Dış dünyadan kendimi ayırabilme yeteneğim de var olup olmadığını sormama neden olmuştur. Yüksek uçuş dönemlerinde kendimi çimdikleyerek fizik varlığımdan emin olmak istemişimdir.

Yaratıcılık yeteneğimi hiç bir zaman ticaret aracı yapmadım. İş ve dış dünyayı çeşitlilik, mizah ve olanaklarla zenginleştirdim. Belki de garip bir kromozom eşleşmesi ile yaratıcı oldum. Fakat kuşkuluyum. Yetiştirilme yönteminin bunda çok büyük etkisi var. Çünkü yaratıcılığı geliştirmek için çok fazla deneyimim oldu ve buna özendirildim. Yaratıcılıklarını geliştirmeleri için başkalarına yardım etmeye özel bir istek duyuyorum.

İnanıyorum ki sağlıklı olan her insan büyük bir yaratıcı potansiyel ile doğar. Bu potansiyel yaşanan çevre tarafından geliştirilir ya da söndürülür.

Yalnız bir uçan nesne olmak hiç de kolay değildir. Ama herkesin uçabileceğini kabul edersek bu çok kolaylaşacaktır.

Flynn, Gale Cornelia. "Confessions of a creature dubbed "creative" *The Creative Child and Adult Quarterly*, Vol. IX, No; 2, 1984.

• *İnanıyorum ki sağlıklı olan her insan büyük bir yaratıcı potansiyel ile doğar. Bu potansiyel yaşanan çevre tarafından geliştirilir ya da söndürülür.*

## YALNIZ YARATICI

Yaratıcı anlamında "uçmak" hem benim hem de çevremdekiler için bir sorun teşkil etti. İş arkadaşlarım, yakın dostlarım hatta kocam, kanatlarımın ortaya çıkışına göre farklı davrandılar. Bazen kıskandılar. Bu yüzden yaratıcılığımı saklamak, bazen benden üstün olanları aşabildiğimi göstermek için kullandım. Her ikisi yoluyla da ben ve başkaları arasında uzun mesafeler buldurmaya başladım.

Kimi zaman adım adım mantık kullanmaksızın sorunları sezgisel olarak bir çırpıda çözerdim. Bunu nasıl yaptığımı anlatacak sözel kalıplar yetersiz kalmakta fakat mantığımdaki sıçramalarım da, pulu kanatlarım olduğunu bilenler soru sormazlar. Bazen hiç ağacı görmeden ormanı görebilirim. Çoktan seçmeli testler beni deli eder, her zaman birden çok sayıda yanıt görebilirim.

Yalnızken çok az sıkıldığım halde, grup içinde hep sıkılırım. Konuşmalar çok heyecanlı olmadığı ya da bir sonuca gidilmediği zaman hayal kırıklığına uğrarım.

Sanatsal yeteneği olan biri olarak tanındığım için, tebrik kartları

Öğretmen büyük bir şaşkınlıkla sınıf öğretmenime gidip, gökkuşağı yorumunun ya psikoz ya da yaratıcılık ifadesi olabileceğini anlatmıştı.

Keskin bir dikkat yeteneği, beni uzun konuşmalara, hiperaktif ve aşırı uyarılmış olmama neden oldu. Caddedeki basit bir görüntü benim için grotesk bir karnavala, diğer odadaki bir tabak, yanımda çalan bir plağa dönüşebilir.



# Bilgisayar Kendi Eğitim Modelini Getirdi



*"Bilgisayar Destekli eğitim modeli insanı bağımsız bir birey olarak görüp makine başında bireyin kendi yeteneklerini kullanarak görmesini düşünmesini ve uygulamasını getirmiştir."*

Yukarıdaki sözler Bilkom Genel Müdürü Vural Yılmaz'ın. Yılmaz, Bilgisayar Destekli Öğretime ilişkin olarak son bir yıldır çok üstünde durulan bir konu olan bilgisayarın bir moda olmadığını, tam tersine eğitime bile kendi başına model getiren bir aygıt olduğunu savundu. Bilgisayar Destekli Eğitimi; bilgisayarın araç olarak kullanıldığı derslerin tekrarı ve alıştırmaya yeteneğinin artırılması gibi alanlar da yararlı olduğunu da söyleyen Yılmaz'ın bu konuda ki görüşleri şöyle:

"Bilgisayar kişinin bilgi ve becerisini artıran, düşünme ve düşündüğünü uygulamada kişiyi geliştiren, yararlı bir araçtır. Bilgisayarın eğitim ve öğretimde kullanılmasının yararların yalnızca öğrenciye değil öğretmene sağladığı en büyük yarar ise ölçme ve değerlendirme de tarafsız, güvenilir sonuçlar getirmesinden kaynaklanır. İşe bu yönden bakınca eğitimde bilgisayar, kişileri doğru sonuçlara götüren her şeyin bir düzen içinde yürümesini sağlı-

yor. Öğrenci sınıfta öğrendiği konuyu makine başında tekrar etme şansına sahip oluyor. Disketini makineye taktığı zaman konuyu karşısında görüyor. Kısaca konuyu özetliyor. Konuyu izlerken de ekranla direkt olarak başbaşa kaldığı için daha uzun bir süreyi ders çalışmaya ayırabiliyor."

## **Bilgisayarın getirdiği model**

Bilgisayar Destekli Eğitimde öğrenci makine başında kendini bağımsız bir birey olarak görebilmektedir. Bilgisayar başındaki gör, düşün, uygula sistemi kendi başına bir sistem getirmiştir. Bilgisayarın eğitime girmesiyle eğitim tarihinde adı geçen Montessori Frobel Pestallozi metodu gibi bir sistem oluşmuştur. John Dewey'in 'learning by doing' sistemine benzeyen bir eğitim yöntemini; bilgisayarın çalışma biçimi, kendi kendine getirmiştir. Aslında bilgisayar destekli öğretimdeki bu yöntem bireyin yeteneklerine ve kapasitesine göre öğretimi getirmiş ve bu da adil bir çözüm olmuştur."

## **Bilgisayarla oyun oynamak da yararlıdır, ama....**

Çocuğun eline küçük yaşta aldığı kalem ile önceleri oyun oynadığını ve bu oyunun onu yazma eylemine götüren bir başlangıç olduğunu söyleyen Bilkom Genel Müdürü Vural Yılmaz, çocuk ilk günlerde okuduğu görsem anlatımlı kitaplarla okuma hızını nasıl artırıyor diye bilgisayar oyunu da öğrenciyi makineye alıştırmaya bir rol oynayacak kendini sahibine alıştıracaktır." dedi Yılmaz sözlerini şöyle sürdürdü:

Çocuk okumaya başladığı günlerde çok resimli kitapları daha çok benimser. Aslında bu tür kitaplar ilk günlerde gerçekten yararlıdır ama çocuk ilkokulu bitirdiği halde hâlâ öykü okuyamıyorsa bu elbette

doğru değildir. Bilgisayar oyunları da böyle düşünülmalıdır. Oyun ilk günlerdeki eğlendirici olmanın yanısıra makineye alıştırmaya, makineyi tanıyıcı, klavye kullanmayı hızlandırıcı bir özellik taşır. Çocuk oyunda takılıp kalırsa, makine çocuğu kademe kademe bir ileriki düzeye taşımıyorsa, makinenin öğretici disketleri ve sağlanan bir hizmeti yoksa bilgisayar oyunu elbette zararlıdır.

## **Kendi gelmeden ismi geldi.**

İçinde bulunduğumuz günlerde bilgisayardan her yerde söz edildiğini ve bilgisayar hakkında bir şeyler bilmemenin neredeyse ayıp sayıldığını söyleyen Yılmaz, "bilgisayar moda değildir" dedi. Batı ülkelerinde bilgisayar bilmek diye bir kavramın dahi oluşmadığını sözlerine ekleyen Yılmaz, daha sonra düşüncelerini şöyle ifade etti:

## **Ülkemizde çok az bilgisayar var**

Bilgisayar sayısı ülkemizde bilgisayarların konuşulduğu yoğunlukta değil. Türkiye'de bilgisayarların sayısı Home Computerlarda 60 bin dolaylarında bulunuyor. Bunlardan yüzde 68 ini oluşturan 30 bini İstanbul gerisi ise Ankara, Bursa, Adana gibi illere yayılmış durumda. Henüz İzmir'de bile yaygın bir bilgisayar dağıtımı olmadı. Oysa ABD ve Almanya da birçok üniversite ve lise de kişi başına bir bilgisayar düşüyor. Bizde de bu oranlara yaklaşıcağımız günler geldiğinde bilgisayarla ilgili sorunlar daha değişik boyutlarda olacak işin ne moda yanıyla ne de şarkı türkü söyleyen bilgisayar yanıyla uğraşılacaktır. Esasen tüm sorunlar, bilgisayar hakkındaki tüm yanlışların da bilgisayar sözünün bilgisayardan önce ülkemize girmesinden oluştuğu kanısındayım."

**Pamukbank On Line Sistemi:**

# Bir parmağın ucunda bir milyon hesap!



Pamukbank On Line Sistemi'ne dahil şubelerdeki milyonlarca bilgi, milyonlarca hesap, şimdi bir Pamukbanklı'nın parmaklarının ucunda.

Havale, provizyon, senet işlemleri birkaç tuşa dokunmakla anında yapılıyor. Ticari hesabınızın "ekstresi", vadeli mevduatınızdaki tüm para, faiz hareketleri anında çıkarılıyor; isterseniz size yazılı olarak sunuluyor. Yine anında!

Pamukbank On Line Sistemi, birbirleriyle

ve Genel Müdürlük'teki ana bilgisayarla doğrudan bağlantılı "akıllı" bilgisayarlardan oluşur. Birkaç tuşa dokunmakla, istenilen hesaba ulaşıyor, yeni işlemler anında yapılıyor.

İşte bu yüzden, Pamukbank şubeleri arasındaki duvarlar kalktı, mesafeler yok oldu. Pamukbank On Line Sistemi, yalnızca erişilmez bir hız sağlamakla kalmadı, Pamukbank'ın öncü "iyi hizmet" ilkesinin de yeni bir örneğini oluşturdu.

Pamukbank şimdi bir adım daha ilerde.

  
**PAMUKBANK**  
iyi bankadır.



# Beyin Felçli Çocuklar

**Bülent MADİ**

Muayene sırasında bu terimden hep kaçınıyoruz. Felç deyince olmuş-bitmiş, kaderine razı olacağımız feci bir tablo geliyor akla! Bunun yerine, hekimlere daha kolay gelen latince veya İngilizce bir terim kullanmak yeğleniyor. Bu yabancı terimin ne olduğunu soranlara da "felç" sözcüğünü kullanmaktan kaçınarak açıklama yapılıyor.

Kafatası içinde bulunan ve vücudun hareket etmesini sağlayan merkezler ve bunların bağlantılarını, doğumdan önce, doğum sırası ve sonrasındaki etkenlerle hasar görmesi, sonucunda çocuklarda ortaya çıkan tabloya "cerebral palsy" denilmektedir.

Cerebral palsy (C.P.) genel olarak hareket etmek isteyen bir çocukta, hareketin kısıtlı olması ya da istenilen düzeyde olmaması halinde kullanılmaktadır. Hasar ilerleyici değildir: anatomik olarak kalıcıdır.

Türkiye'de 150.000 dolayında C.P'li çocuk olduğu varsayılmaktadır. Bu sayı görme özürlüler ve işitme özürlülerin sayısına yakındır.

Oysa C.P. li çocukların eğitim olanakları henüz ülkemizde hazırlanma aşamasındadır. Mensubu bulunduğum tedavi ve eğitim (rehabilitasyon) merkezi 5.000 dolayında çocuk kayıtlanmış olup, her yıl ortalama 500 yeni çocuk eklenmektedir.

Bu yazıyı okuduğunuz sırada C.P'li doğan, yarın doğacak olan ve de şu anda rehabilitasyona alınmamış eski vakaları da dikkate alırsanız bu çocukların %90'nına hâlâ rehabilitasyon uygulanmadığı ortaya çıkacaktır.

Birkaç tıp fakültesinin bünyesinde daha az sayıdaki çocuğun belirli yönlerde rehabilitasyon çalışmaları da sürdürülmektedir. Bunların yanında son 2-4 yıl içinde; İstanbul, Ankara, İzmir'de de özel rehabilitasyon merkezleri çalışmalara başlamış olup birkaç ilde daha örnek merkezlerin açılış çalışmaları sürdürülmektedir. Yine de bütün bu ünitelerin toplayabilecekleri çocuk sayısı önümüzdeki ilk birkaç yıl içinde tüm C.P'li çocukların %10 unu geçemeyecektir.

Öyleyse, hızlı bir tempo ile ünitelerin sayılarının arttırılması gerekmektedir.

Bu rehabilitasyon merkezlerinin de bir ana merkez çevresinde (yönetiminde değil, gözetiminde) olması uygun olacağı inancındayız. Bu ara merkez, çevresindeki ünitelere bilimsel yönden örnek oluşturacak ve yeni ümitlerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Kadıköy-Küçükçamlıca'daki rehabilitasyon çalışmalarına gözlemci olarak katılan hekim, psikolog, pedagog ve diğer eğitim uzmanlarının ilk izlenimleri, hep bunun bir "sabır işi" olduğu şeklindedir. Yıllarca sürecek, yavaş tempo ile sonuca ulaşılabilecek bu uğraşta, ön planda sevgi gelmektedir.

Bu çocukları ve bu uğraşmayı sevmeyen, sevemeyeceğini düşünen kişi için birkaç saat bile dayanabilmek güçtür.

Uzun yıllar süren gözlemlerimde, fakültedeki öğrencilik yıllarımda bu tip ünitelerde çalışmamış ya da gözlem yapmamış olan kişilerin, mezun olduktan sonra bu konuya eğilmelerine ender rastladım. Bu nedenle de biz tıp, psikoloji, pedagoji ve diğer eğitim bölümü öğrencilerinin bu konu hakkında biraz bilgisahibi olmalarını diliyoruz ki %90'dan fazlası eğitimsiz (rehabilitasyondan uzak) kalan bu çocukların sayısı azalsın son olarak C.P'yi tanımayan okuyucular için birkaç kısa not vereceğim:

C.P'li çocuk; geç oturur, geç yürür. Hareket etmek istediğinde istemsiz hareketler ortaya çıkabilir, konuşmaları gecikebilir. Bunlarda zekâ geriliği çok sık değildir, çoğunda zekâ normal olduğu gibi, üstün zekâlı da olabilir. Epilepsi görülebilir, ancak sıklığı %30'un altındadır. Konvulsiyona biraz daha fazla sıklıkta rastlanırsa da, 5-8 yaş dolayında azalmaktadır. Rehabilitasyona geç başlanırsa, ortopedik ameliyatlara maruz kalma ihtimali artmakta ve rehabilitasyon güçleşmektedir.

C.P'li doğan çocuklarda tanılama ilk günler içinde bile konulabilmektedir.

# Bir Eğitimcinin Anıları

## GERİYE DÖNÜŞ

*Osman YALÇIN'ın "Bir Eğitimcinin Anıları" adlı kitabından yaptığımız Geriye Dönüş başlıklı bir yazıyı sunuyoruz.*

*Bundan böyle hepimiz için önem taşıyan anıları da yayınlamak isteklerimiz arasında bulunuyor. Eğitim dünyamıza yıllarca emek vermiş Osman YALÇIN'ın anılarının bir bölümü şöyle:*

1931 yılı eylülünde İstanbul Öğretmen Okulundan diplomamı alarak Pamukova'ya (Geyve) köyüne döndüm. Trenden inmiş eve gidiyordum. Yolumun üstünde babamın tarlamızda gündelikçilerle birlikte çalıştığını gördüm. Koşup elini öptüm. Kendisine o zaman Milli Eğitim Bakanının okul mezunlarına yazdığı genel mektubu verdim. Babam mektubun altında Maarif Vekili adını okuyunca bir duraladı. Mektubu baştan sona bir kez daha okudu. Sonra gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Bana içtenlikle sarıldı:

— *Benim öğretmen oğlum! diye bir sevinç çığlığı attı.*

Babama yaşamım boyunca verebildiğim en büyük armağandı bu. Atama emrimi de birlikte getirmiştım. Evde şenlik havası esti. Gelecek günlerin hazırlığı yapıldı. Eşi ve oğlu ölen teyzem yanımızdaydı. Kardeşimi de yanıma aldım. Babam da bize katıldı TARAKLI yolunu tuttuk. Önce Geyve'ye geldik. Sonra bir atlı arabaya binerek Taraklı'ya yönelidik.

### TARAKLI

Bunları burada niçin anlatıyorum? Çünkü yaşam öykümün belir-

li notları bunlar. Taraklı'da ilkokul öğretmeni olarak, ilk kez etkin bir yapı ile öğretmenlik yaptım. Bu etkinliğimi nasıl kazandığımı burada açıklamak istiyorum. Okulda benimle birlikte bir erkek öğretmen, bir de kadın Başöğretmen, üç kişiydik. Başöğretmen gerçekten iyi bir yöneticiydi. Bana hemen nasıl çalışacağımı sordu. Dilim döndüğü kadar anlattım.

— *Eğitim (müfredat) programın var mı? diye sordu.*

Ben ise henüz Müfredat Programının ne olduğunu kesin olarak bilmiyordum.

— *Yok, dedim.*

Dolaptan çıkardığı bir kitabı bana verdi.

— *Bunu hemen oku, dedi.*

O akşam sabahlara değin programı okudum. Severek okudum. Bu bir öğretmenin çalışma anahtarı niteliğindediydi. Çok mutlu oldum. Kendi kendime:

— *Ben iyi bir öğretmen olacağım, dedim.*

İşte bu nedenle Taraklı çalışmalarımın ana çizgilerini buraya kısaca alıyorum. Örneğin 4-5. sınıfları bana verdiler. Dersler başladı. Çocukları kısa bir sürede etkim altına aldım. Bana bağlandılar. Onları hemen doğaya çıkardım. Geo-

metri derslerini bahçede yapmağa başladım. Yerlere üçgen (müselles) kare (murabba), daire çizdiriyor, ellerindeki cetvellerle bu geometrik şekilleri ölçtürüyor, kaç metrekare olduklarını hesaplatıyordum. Bir kare çizdiriyor, ölçtürüyor; sonra bu kareyi üçgenlere böldürerek her üçgeni yine ölçtürüyor, dört üçgenin yüzeyini karenin yüzeyi ile karşılaştırıyordum. Bu çalışmalar çocukların çok hoşlarına gidiyor, her geometri dersinde beni bahçeye çıkmaya zorluyorlardı. Yeni, deneyimsiz bir öğretmenin etkinlik içinde yöntem buluşlarıydı bunlar. Kendi yeni yöntemimi beğeniyordum. Kendime güvenim gittikçe artıyordu.

Geceleri, çocukları okulda topluyor; gökyüzünde Kutupyıldızını arayıp buluyorduk. Öteki yıldız kümelerini de ayrıca özellikle inceliyorduk. Geceleri evde kitap karıştırıyor, bilgi topluyor, sonra ertesi gün onlara bu bilgilerimi aktarıyordum. Bilgi verirken kimi zaman:

— *Bu akşam okudum bunları, diyordum. Onlar da her gün bana:*

— *Bu akşam ne okudunuz, bize anlatırmısınız? Diyorlardı.*

Çevremiz meyvelik, ağaçlık, ormanlıktı. Bu bahçelere inceleme gezileri tertipliyordum. Yamaçlarda taşillar arayıp buluyor; bunların uzun yıllar, yıllar önce bu kesimde yaşadıklarını onlara anlatıyordum. Taşilları (fosil) toplayıp okula getiriyorduk. Küçük bir müze kurduk.

Müsamereler düzenliyordum. Öğretmen Okulu Zeybeğini onlara öğrettim. Birlikte halaylar çaktık, zeybekler oynadık. Velileri bu müsamerelere çağırдық. Gelip bizi seydettiler, çok beğendiler. Oysa Taraklı geri bir kasaba idi. Kubilay olayına bu kasabadan katılanlar olmuş, Menemen'de yargılanmışlardı. Çok tutucu idiler. ama çocuklarının başarılarını da ilgi ile izlemekten kendilerini alamıyorlardı.

O sırada Atatürk devrimleri başlamıştı. Tüm Türkiye okuma yazma öğreniyordu. Günlük derslerim bitince okula kadınlar gelirdi. Onlara okuma yazmayı ben öğretir-

dim. Onlar gider, akşam erkekler gelirdi. Büyük bir şevkle bu çalışmalara katılıyorlardı. Bir anımı burada anlatmak isterim. Erkekler arasında UYKUCU NURİ adında biri vardı. Ön sıraya otururdu. Az sonra dalar uyurdu. Uyandırırdım:

— *Ah öğretmen bu uyku yok mu? Beni öldürecek, der; bizi güldürürdü.*

— *Yandım öğretmenim, bu uykudan nasıl kurtulacağım?*

Hep böyle konuşurdu.

Bana onun bir öyküsünü anlattılar. Nuri, kardeşi ile odun kesmeye gitmiş. Odunları kesmişler. Eşeğin yanına taşımışlar. Eşeğin bir yanını birlikte yüklemişler. Kardeşi:

— *Sen bu yana sırtını ver, dayan demiş. Öte yanı yüklemeye geçmiş. Yükleme bitince, eşeğe "Dehhh!" demiş. Bir süre gitmiş. Kardeşi ile konuşmak istemiş. Ama Nuri görünürlerde yok. Birde arkasına bakmış ki, Nuri, eşiği yükledikleri yerde öne eğilmiş, ayakta duruyor!..*

Bu öyküyü anlattılar, hep birlikte güldük. Nuri de gülerdi. Ama okuma yazmayı öğrendi. Okuldan çok mutlu ayrıldı. Bana hayırdualar etti.

### ATA OT AT

Birinci sınıf öğretmenliği de yaptım ikinci yıl. Çocukları tahtaya çizdiğim biçimler, ilkel resimlerle çok güzel oyaladım. Burada bir anımı dile getirmek istiyorum. Birinci sınıfta ilk aylardı. Tahtaya ATA OT AT tümcesini yazmış; yanlarını resimlemiş, işliyordum. Bir küçük yaramaz ele avuca sığmaz ama çok sevdiğim zeki, İsmail vardı. Tahtaya onu kaldırdım. Yazdıklarını okumasını istedim. İsmail hiç duraklamadan tahtadaki tümceyi okudu:

— *BEYGİRE OT AT!..*

Bütün sınıf güldü. At kelimesini İsmail'e göstererek:

— *Bu AT diye okunur, BEYGİR değil dedim. O hiç çekinmeden benim bilgisizliğime gülerek:*

— *Burada ona biz BEYGİR deriz, dedi!*

# osman yalçın BİR EĞİTİMCİNİN ANILARI



YA/BA YAYINLARI

Mehmet Akif Cad. No: 1/A

Şirinevler-İstanbul

## Osman YALÇIN Kimdir?

*Osman Yalçın, 1912 yılında Serez'de doğdu. Ailesi 1914'de (Akhisar) Pamukova'ya yerleşti. İstanbul Öğretmen Okulu'nu 1931'de bitirip, öğretmenliğe başladı. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü bitirdi. Çifteler Öğretmen Okulu müdür yardımcılığı, Kızılçullu Köy Enstitüsü öğretmenliği, Pamukpınar Köy Enstitüsü eğitimbaşılığı, Pulur Köy Enstitüsü müdürlüğü görevlerinde bulundu. Uzun süre İstanbul'da İlköğretim müfettişliği yaptı. On yıl süreyle de çeşitli liselerde Resim-İş öğretmeni olarak görev yaptı. Emekli olunca, bir süre basımevi yönetmenliği, daha sonra da 12 yıl süreyle Kültür Koleji İlk Kısım müdürlüğü yaptı.*

# Yabancı Dil Öğretimi ve İki Boyutlu Görsel Eğitim Materyalleri

*Öğretim bir organizasyondur,*

*Bu organizasyon içinde sayılabilecek belli başlı elemanlar; öğretmenler, ders kitabı, sınıf, yardımcı kitaplar, öğretim yöntemi, öğretim gereçleri, vb. olarak sıralanabilir. Öğretim elemanlarının her biri çok fazla sayıda araştırmaya konu olmuşlardır, konu olmaya da devam etmektedirler.*

*Öğretim gereçleri çağımızda iki boyutlu ve üç boyutlu olmak üzere çeşitlenmişlerdir. Her bir öğretim gereci daha iyiye doğru geliştirilmektedir. Dünün videosu popüleritesini bilgisayara bırakmıştır.*

*Nasıl kullanılmalıdır bu öğretim gereçleri, hangi öğretim ortamında hangi gereç ağırlık kazanmalıdır? Öğretim gereçleri nasıl hazırlanır ve nasıl organize edilirse öğretime katkı getirirler? Düzenlenmesinde ilke ve tekniklerin neler olacağı ve bunlardan İngilizce öğretiminde nasıl yararlanılacağı sorularına, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Teknoloji Bölümünden Dr.M.Akif ERGİN bu araştırması ile yanıt getiriyor:*

## M. Akif ERGİN

**Y**azı tahtasından bilgisayarlara kadar uzanan eğitim aracı dizileri içerisinde iki boyutlu görsel öğretim materyalleri, özellikle yabancı dil öğretiminde, önemli yer tutmaktadır. Bu amaçla, 1986 yılında konuyla ilgili olarak bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırma, iki boyutlu görsel öğretim materyali düzenlemede dikkate alınması gerekli ilkeleri saptamak ve saptanan ilkeler ışığında yabancı dil öğretimi alanında geliştirilen araç ve gereçlerin, öğrenci başarısını ne ölçüde etkilediğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

İki aşamada yapılan çalışmanın birinci aşamasında, iki boyutlu görsel öğretim materyallerinin (Ders kitabı, yazı tahtası, flaş kartlar, duvar resimleri, film şeritleri, tepegöz materyalleri, vb.) düzenlenmesinde dikkate alınması gereken temel ilkeler litaretür taramasıyla belirlenmiştir. Belirlenen bu ilkelerin benimsenme derecesi ise Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi'nde (FRTEM) görev yapan grafiker resim öğretmenleri ile ileride bu merkezde görev verilebileceği düşünülerek Bakanlıkça hizmet -içi eğitim kursundan geçirilen resim öğretmenlerinin oluşturduğu 27 kişilik uzmanlar grubuna verilen soru kağı-

dı ile saptanmıştır.

Çalışmanın, saptanan ilkeler doğrultusunda geliştirilen araçların etkililiğini ortaya koymaya yönelik ikinci aşaması ise, Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitimi (OSANOR) yapan okullar arasından random olarak seçilen Ankara ili Yıldırım Beyazıt Endüstri Meslek Lisesi'nde deneysel olarak yapılmıştır. Deneysel çalışma 104 ikinci sınıf öğrencisinin oluşturduğu; ikisi kontrol, ikisi deney olmak üzere toplam dört grup üzerinde yürütülmüştür.

Kontrol grubundaki öğrencilere ders kitabı ve yazı tahtası kullanılarak öğretim yapılırken, deney grubundakilere bunlara ek olarak araştırmacı tarafından saptanan ilkeler doğrultusunda üretilen araçlar da kullanılarak öğretim yapılmıştır.

Araştırmada, öğretim yönteminin öğrencinin yabancı dildeki başarısına etkisi araştırılırken gruplar arasındaki genel başarı ve yetenek farkı kontrol altında tutulmuştur. Grupların uygulanan İngilizce eğitim programındaki başarılarını değerlendirmek amacıyla; öğretim yöntemi uygulanmadan önce bir test (öntest), öğretim yöntemi uygulandıktan sonra bir test (sontest) kullanılarak her iki test arasındaki puan farkları (erişi) ortalamaları saptanmıştır. Bu ortalamalar ile endüstri meslek liseleri giriş sınavı puanları ortalamaları ilişkilendirilmiştir.

Araştırmada varılan başlıca sonuçlar şunlardır:

- Bir görsel öğretim materyali çocuğa ne kadar anlamlı gelirse o kadar öğrenme kolaylığı getirir.
- En iyi öğretim somuttan soyuta, basitten karmaşığa ve bilinenden bilinmeyene doğru gidendir.
- Bir kavramın genişliğini göstermek için çok sayıda örnekler sunmak gerekir.
- Görsel öğretim materyalinin özellikleri çocuğun ait olduğu yaş grubunun özelliklerine uygun olmalıdır.
- Her çocuk kendi ilgileri çerçevesinde algılar. Algılama seçicidir. İki boyutlu görsel öğretim materyallerinde kullanılan birbirinden kopuk bir şekilde bir doğru üzerinde uzanan objeler sürekli bir doğru gibi, açık ve kırılmış figürler tamamlanmış ve kapalı bir figür gibi görünür.
- Bir figürün algılanması sadece bu elemanın özellikleri yoluyla değil, bu elemanı çevreleyenlerin de aracılığıyla olmaktadır.
- Kapalı figürler açık figürlere oranla daha iyi kavranır ve hatırlanır.
- Algılama birleştirici ve bütünleştiricidir; birbirleriyle benzerliği ve yakınlığı olan nesne ve olaylar ilişkili olarak algılanır ve daha iyi hatırlanır.
- Önceden tanınan nesnelere daha önceden algılanan çoğu özelliklerini sürdürürler.
- Gördüklerimizi ilgilerimiz ve ihtiyaçlarımız çerçevesinde algılarız.
- Dikkat çekmesi ve dikkati üzerinde tutabilmesi için bir görsel aracın elemanları karmaşık değil, basit olmalıdır.
- İnsanlar dikkatlerini ilgilerine, ihtiyaçlarına ve yaşantılarına göre yöneltirler.
- Kullanılacak araç, öğrencilerin özelliklerine (yaş, zekâ, geçmiş yaşantılarının düzeyine) uygun olmalıdır.
- Kullanılacak araç kazandırılması öngörülen davranışı oluşturabilecek nitelikte olmalıdır.
- Bir görsel aracın elemanları uyumlu bir etki yapacak biçimde bir araya gelmelidir.



• İki boyutlu görsel öğretim materyalleri, öğrencinin dikkat ve ilgisini toplamasını ve derse aktif olarak katılmasını sağlayacağından, öğrenme-öğretme sürecinde yer almalıdır.

**S**aptanan iki boyutlu görsel öğretim materyalleri düzenleme ilkeleri ışığında geliştirilen araç ve gereçlerle İngilizce öğrenim gören deney grubunun, öğretimin geliştirilmesi sonrasında verilen İngilizce başarı testinde aldıkları puanların ortalaması, bu araç ve gereçleri kullanmadan öğretim gören kontrol grubunun aynı testten aldıkları puanların ortalamasından yüksek çıkmıştır.

İki boyutlu görsel öğretim materyallerinin İngilizce öğretiminde kullanılması etkili bir yöntem olarak belirmekte ve öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılacak öğretim materyallerinin, istenilen mesajı iletmesi bakımından, belli bazı ilkeler çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmayla saptanan iki boyutlu görsel öğretim materyali

düzenleme ilkeleri ışığında geliştirilen görsel araç ve gereçler kullanılarak yapılan İngilizce öğretiminin bu araç ve gereçlere yer verilmeyen yapılan öğretime oranla öğrenci başarısını önemli ölçüde arttırdığı ortaya çıkmıştır. Başarı oranındaki bu artış, iki boyutlu görsel öğretim materyali üretiminde temel alınmak üzere saptanan düzenleme ilkelerinin geçerliliğini destekler niteliktedir.

Yapılan bu araştırmayla ilgili olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- İki boyutlu görsel öğretim materyalleri, öğrencinin dikkat ve ilgisini toplamasını ve derse aktif olarak katılmasını sağlayacağından, öğrenme-öğretme sürecinde yer almalıdır.
- Çeşitli düzeylerde okul kitapları hazırlanırken bu araştırmada bulunan ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

# Okul Başarısında Ölçme Ve Değerlendirmenin Önemi

*Öğrenci başarısının değerlendirilmesi eğitimde en çok tartışılan konulardan biridir. Oysa konunun bir diğeryanı olan ölçme, eğitimle profesyonel olarak ilgilenenlerin dışında kimsenin ilgilenmediği bir konudur. Peki nedir ölçme ve değerlendirme? Bu iki kavramı Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden Doç. Dr. Ali ARSEVEN bizlere şöyle açıklıyor.*

**Doç. Dr. Ali ARSEVEN**

İki haftadan beri ilk ve orta öğretim okullarında 1986-1987 öğretim yılına başlanmış bulunuyor. Verilen resmi istatistiklere göre bu ders yılında ilk öğretim okullarına yedi milyon, orta öğretim okullarına üç milyon öğrenci devam edecek, bu istatistiki sayılara bakarak hemen şu söylenebilir ki; ilk öğretim okullarını tamamlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu orta öğretim okullarına devam etmemektedirler.

Birçok araştırma raporlarında ve eğitimle ilgili yayınlarda da değinildiği gibi, ilk okulun birinci sınıfından itibaren öğrenim basamakları yükseldiçe, öğrenci sayısında sürekli bir azalma olmaktadır. İlk okulu bitirip orta öğretim okullarına geçişte, bu azalma % 50'nin üstüne çıkmaktadır.

Eğitim literatüründe öğrenci akışındaki bu değişim, çeşitli yönleri ile incelenmiştir. Bu incelemelerde öğrenci akışını etkileyen çeşitli faktörlere değinilmiştir. Öğrencinin okula ve okumaya karşı ilgisi, güdüsü, ailenin tutumu ve okuldan beklentisi, öğrencinin okuldaki başarısı vb. faktörlerin ele alındığı görülmektedir.

Bu makalede, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde uygulanan yöntem ve bu yöntemle ilgili olarak öğrenci başarısındaki negatif gelişmeler ele alınmıştır.

İlk okullarda öğrenci başarısı BEŞLİK, orta öğretim okullarında ise ONLUK bir değerlendirme ölçeği ile yapılmaktadır. Hiç şüphesiz değerlendirme sonucu verilen kararların (başarı notu) sabetlilik derecesi, önemli derecede, değerlendirme işlemine tabi tutulan verilerin, yani ölçme sonuçlarının, güvenilirliğine ve geçerliğine bağlıdır. Bir başka ifade ile, öğrenciye verilen notların niteliği, (objektiflik derecesi) değerlendirme baz teşkil eden ölçümlerin ve bu ölçümler için kullanılan ölçme yöntemlerine bağlıdır.

Bugün, okullarımızdaki öğretmenlerin çoğunluğu ÖLÇME kavramı ile DEĞERLENDİRME kavramlarını aynı anlamda kullanmaktadırlar. Örneğin, okulda yapılan bir sınav sonucu puanlara bir ölçme sonucu gibi değil fakat bir değerlendirme sonucu gibi bakılmaktadır. Böyle bir işlemi bilimsel olarak savunmak mümkün değildir. Yani, öğrencinin sınav kağıdı üzerine yazılan sayı bir

ölçme sonucu olabilir, fakat bu sayı bir değerlendirme sonucu olarak yorumlanmamalıdır.

Ölçme, bir değişkene (örneğin, öğrenci başarısı) ait niteliğin uygun bir ölçme aracı ile (örneğin, bir teste) ölçülmesi ve sonucun sayı veya sembol ile gösterilmesi işlemidir (Anı, 1983 S. 12). Değerlendirme ise ölçme sonucu elde edilen ölçümün, ölçme amacına uygun seçilen bir ölçüt (kriterle) karşılaştırarak bir karara varma (Not verme) işlemidir. (Turgut, 1984 S. 220)

Yukarıda da açıklandığı gibi ölçme ve değerlendirme birbirini izleyen iki ayrı işlemdir. Bu iki ayrı işlemin tek bir işleme indirgenmesi hem işlemi kompleks hale getirir hem de işlem sonucu verilen kararın isabetlilik derecesini azaltır. Şimdi durumu basit bir örnekle açıklayalım:

$X_g = X_1 + X_2$   
 $X_g$  = Değişkene ait gözlenen (ölçülen) değer  
 $X_1$  = Değişkene ait gerçek (teorik) değer.  
 $X_2$  = Gözlenen değer içindeki hata miktarı.

Yukarıdaki örneği sınıfta yapılan yazılı bir sınav sonucunun puanlanması gibi düşündüğümüzde ( $X_g$ ) değeri sınav kağıdını puanlayının yanlılığı olarak düşünebiliriz ve bu değer kişiden kişiye değiştiği için ( $X_1$ ) sabit olduğuna göre ( $X_g$ ) değerinde hataya bağımlı olarak değişecektir.

Yukarıdaki ölçmeyi, program hedeflerini ölçüt olarak, öğrenciye verilecek NOT'a dönüştürsek :

$$X_{not} = X_g$$

$X_{prg}$  Hedefi (maksimum puan)

Bu yapılan işlem de bir değerlendirme işlemi olup, öğrenciye verilen not içindeki hata payı hem ölçmedeki hatadan, hem de  $X_{prg}$  sayısının doğru olarak

saptanmasından doğan hatadan etkilenir.

Yukarıdaki birinci işlem bir ölçmeyi, ikinci işlem de bir değerlendirmeyi ifade ettiğine göre, öğrenci başarısının saptanması işleminde bu iki işlemi birleştirme, yani öğrencinin yazılı sınavındaki sonuca onun başarısı olarak bakma, öğrenci hakkında verilen kararın doğruluğunu büyük ölçüde azaltır.

Ölçme ve değerlendirmedeki hata payı arttıkça; eğitim ve öğretim, öğrenciyi yönlendirici, güdüleyici ve ilgiyi arttırıcı olmaktan ziyade, eleyici bir sistem özelliği taşır. Eleyici bir sistem ise hem ekonomik kayba hem de insan gücünün israfına sebep olur.

Çağdaş anlayışa göre, eğitimin temel fonksiyonu, bireye sahip olduğu potansiyellerini maksimum düzeyde geliştirme becerilerini kazandırmaktır. (Fidan, 1986 S.6-17) Öğrenci, okuldaki eğitimi ve öğrenimi süresince fen, sosyal, sanat, dil ve psikomotor alanlarındaki potansiyellerini geliştirebilmeli, okul, bu gelişim için uygun ortamı sağlayabilmelidir.

Öğretmen-öğrenci ilişkisi eğitim ve öğretim sürecinin önemli bir bölümünü oluşturur. Öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi, öğrenci ve öğretmen ilişkisinin en etkin olduğu ortamlardan birisidir. Ba-

zitif bir kaniya sahip olmasında, öğrenci öğretmen ilişkisinin etkisi oldukça önemlidir. Öğrenci kendini başarılı gördükçe eksikliklerini, hangi yöndeki yeteneğini geliştirmesi gerektiğini daha iyi anlayacaktır. Sürekli başarısızlığa uğramış bir öğrenci, kendi yeteneklerini keşfetme fırsatı bulamaz. Bazen öyle hale gelir ki, öğrenci bir çıkmaz sokakta olduğu kanısına varır. Bu durumda öğrenci zihinsel gelişimi bakımından bloke edilmiş olur.

Özellikle okula yeni başlamış öğrenci okula karşı ürkektir. Ailede

liştirmede ilgiyi arttırıcı olmalı. Öğrencileri elemanın bir gerekçesi ve sınıfta mutlak bir otorite sağlamanın bir yolu olarak ele alınmamalıdır.

Öğrenciler tıpkı boylan gibi, belli bir dersi öğrenmede ve o dersle ilgili beceriyi kazanmada da farklılıklar gösterirler. Bu farklılık, gerçekte o öğrencinin o dersle ilgili yeteneğe sahip olmadığından değil o dersle ilgili yeteneğini yeterince geliştirme ortamını bulunmamış olmasındandır. Ya ailesi öğrenciye kendi yeteneklerini keşfetmede yardım edememiştir, ya da okulda öğretmeni ile olan

**Eğer öğrencinin kendi yeteneklerini keşfetmesini istiyorsak, onunla öğretmen olarak, anne-baba olarak, başarılı olduğu yönlerini konuşmalı, sözel de olsa onu ödüllendirerek ilişkide bulunmaya gayret etmeliyiz.**

gördüğü ilgiyi pek göremez. O nedenle öğrencinin başarısını ölçme değerlendirmede objektif yöntemler (Çoktan seçmeli testler) kullanılmaz, birtakım bilgi birikimine dayalı öğretim yöntemi izlenir ve bu bilgiler yazılı sınavlarla ölçülmeye kalkılırsa ve hele sınav bir OTORİTE aracı olarak sınıfta kullanılırsa, pek çok öğrenci okulu, öğretmeni ve okumayı sevmemeye başlar. Bu insanın sahip olduğu potansiyelin gelişimine indirilmiş en büyük darbedir.

İlişkisi iyetersizdir. Çünkü yeteneksiz kişi yoktur, fakat yeteneklerini geliştirme fırsatı bulamamış kimse vardır (Arseven, 1979). Eğer öğrencinin kendi yeteneklerini keşfetmesini istiyorsak, onunla öğretmen olarak, anne-baba olarak, başarılı olduğu yönlerini konuşmalı, sözel de olsa onu ödüllendirerek ilişkide bulunmaya gayret etmeliyiz.

Pek az insan vardır peygamber sabrına sahip olan. Fakat öğretmen olmak için bu sabrı göstermek ve çocukları sevmek zorundayız.

**Ölçme ve değerlendirmedeki hata payı arttıkça; eğitim ve öğretim, öğrenciyi yönlendirici, güdüleyici ve ilgiyi arttırıcı olmaktan ziyade, eleyici bir sistem özelliği taşır. Eleyici bir sistem ise hem ekonomik kayba hem de insan gücünün israfına sebep olur.**

şarının ölçülmesi, öğrencileri sınıfta bir takım başarı gruplarına ayırmayın yerine, öğretim yöntemini daha etkin kılmayın, öğrenciyi kendisinin daha objektif olarak tanımasının bunların da üstünde, öğrencinin okula ve okumaya karşı ilgisinin artmasının bir aracı olarak kullanılmalıdır.

Öğrencinin kendisi hakkında akademik yetenek bakımından po-

Her öğretim yılı sonunda binlerce öğrencinin sınıfta kalmasında, okulu terk etmesinde mutsuz bir kişilik geliştirmesinde, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesindeki yetersizliklerin etkisi oldukça fazladır. O nedenler, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesindeki yaklaşım, öğrenciyi güdüleyici, kendi kendini tanımayı kolaylaştırıcı bilgi kazanmada ve beceri ge-

**KAYNAKLAR**

Arıcı, Hüsnü. İstatistik, Meteksan, Ankara, 1983

Arseven, Ali. Akademik Benlik Tasarımı İle Akademik Başarı Arasındaki İlişki Konusunda Bir İnceleme. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1979

Fidan, Nurettin. Okulda Öğrenme ve Öğretme, Kadioğlu Matbaası, Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1979

Turgut, M. Fuat. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları, Saydam Matbaacılık, Ankara, 1984.

# Bir Okul Bir Uygulama

Erdoğan bey işten döndükten sonra eve geldi. Orta 1. sınıftaki oğlu Serdar odasında ders çalışıyordu, onu yemeksaatine kadar rahatsız etmek istemedi. Derken, yemek saati geldi. Gün boyu görmediği ailesiyle birlikte sofradaydı Erdoğan Bey. Aklına çocuğunun okuldaki durumu geldi. Okul nasıl gidiyordu acaba?

“Nasıl geçti bugün, dün de geç saatlere kadar çalıştın sınav mı vardı sözlüye mi kalkın.

Aniden yöneltilen soru birden Serdar'ın iştahını kesti ve “6 aldım bugün” dedi kaşığı ağzından aceleyle çekip. Erdoğan Bey hafifçe güldü. Eee dedi, ne var bunda, o kadar kötü değil ki?

— Ama iyi de değil baba. Sınıfın averajı 7.3

— Ne averajı Averaj da nereden çıktı, bizim zamanımızda yoktu?

Averaj sınıfta alınan notların toplamının sınıf sayısına bölümü, yani bir dersten bütün sınıfın aldığı notların ortalaması.

Erdoğan Bey şimdi konuyu daha ciddiye almıştı “Desene” dedi “şimdi senin aldığın bu not sınıfa göre iyi değil, demek ki daha çok çalışman gerekiyor.”

Serdar başını öne eğerek “tabii” dedi “canım neden sıkılıyor şimdi anladınız mı?”



Serap Hanım bütün gün boyunca yıkadığı çamaşırları balkonda asmaya başlamıştı. Evde yalnızlığını unutmak için dinlediği radyonun sesi balkondan duyulsun diye öylesine açmıştı ki orta ikideki kızı Aslı'nın eve gelişini duymadı. Balkonda birden bire görünce “Ay” diye haykırdı.

Aslı, “amaan anne” dedi ne kadar korkaksın sen de, hem ba-

na hiç sormuyorsun, bugün fizikten kaç aldım biliyor musun?

Bir yandan çamaşır asan Serap Hanım kızına bakmadan soruyu yanıtladı.

“Yoo nereden bileyim söylemedin ki.”

“4 aldım.”

“Aaa delinin zoruna bak dört alan insan sevinir mi?”

“Sevinir tabii” dedi Aslı, sınıfın averajı kaç biliyor musun 2.2, sınıfta en yüksek notu ben aldım.

Serap Hanım biraz rahatlamıştı, “İyi, iyi ama bu averaj denilen şeyin 2.2 mi, ne olması, senin yine de daha çok çalışman gerektiğini göstermiyor mu?”

— Çalışacağım anne, elbette çalışacağım ama sınıfta iyi olduğumu görmek içime su serpti birazcık.

— Tamam ama çalış, tamarını mı?

— Tamam anneciğim dedi Aslı, ve içeri girdi. Serap Hanım çamaşır asıyordu.

## AVERAJ VE BİR UYGULAMA

Geçtiğimiz yıl İstanbul Özel Kültür Lisesinde bir ölçme değerlendirme çalışması yapıldı. 1985-1986 öğretim yılı dinlenme tatili sonunda velilere gönderilen bir mek-

## BASINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÜSTÜNE

### 165 öğrenci

### mahkeme kararı ile sınıf geçti

Hakim kararı ile sınıf geçmek âdeta moda oldu...

Zayıf not alarak sınıfta kalan 165 öğrenci son anda mahkeme kararı ile diploma aldılar.

Geçtiğimiz adli yılda İstanbul Bölge İdare Mahkemesi veznesine her ders için “bilirkişi ve diğer masraflar” sebebiyle ortalama 7.500 lira yatıran çok sayıda öğrenci “kanun zoru ile” başarılı olup bir üst sınıfa geçti.

İtiraz üzerine aynı okuldan olmayan üç öğretmenin incelemesi sonunda öğrencilerin “geçer not” alması yetkilileri bile şaşırttı.

Geçmiş yıllara oranla büyük bir öğrenci kitlesinin velileriyle birlikte mahkeme kapılarına yığıldığını anlatan İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Zuhar Çokar ‘Kâğıtlar okundukça ve geçer notlar verildikçe önce çok şaşırıdım. Ancak çok da sevdiğimi söyleyebilirim.’ dedi. Bazı okullardan müracaat

eden öğrencilerin inceleme sonunda başarılı olamadığını anlatan başkan Çokar, “Hatırladığım kadarıyla 50. Yıl Tarhan Lisesi, Kadıköy Kız Lisesi, Yeni Levent Lisesi, Bakırköy Lisesi, Fatih Kız Lisesi, Beşiktaş Kız Lisesi, Özel Işık Lisesi, Yeşilköy 50. Yıl Lisesi, Pendik Lisesi, Saint Joseph Lisesi, Sultanahmet Ticaret Lisesi, Beşiktaş Atatürk Lisesi, Nişantaşı And Lisesi, Özel Alman Lisesi ve Özel Kalamış Lisesi’nden aldıkları notlara itiraz eden hiçbir öğrenci yapılan inceleme sonunda geçer not alamadılar. Ancak diğer liselerin öğrencilerinden çoğu bilirkişi incelemesi sonunda sınıf geçmiştir” şeklinde konuştu.

Öğrencilerin, özellikle kimya, fizik, matematik, lisan, coğrafya ders notlarına itiraz ettikleri belirlendi. Ders notlarına itiraz eden 740 öğrenciden sadece 4 kişinin Türkçe imtihan kağıdının bilirkişi tarafından incelenmesini istediği belirlendi.

tupla açıklaması yapılan bu çalışmanın amacı okul ve aile ilişkilerini sıkılaştırmanın yanı sıra velinin öğrenciyi izlemesi, öğrencinin de sınıf içinde kendi durumunun bilin-

cine varmasıydı. Her öğrencinin ders durumunun tek tek incelendiği ve ders durumlarının saptandığı bu çalışmanın sonuçlarını diyagram ve çizelgelerle veliye ak-

taran okul yönetimi, konunun daha kolay anlaşılması için ayrıca bir açıklamayı da veliye gönderdi. Veliye gönderilen açıklama aynı şekilde şöyle:

Tablo 1

**AÇIKLAMALAR :**

**I. NOT DİYAGRAMLARI VE AVERAGE (NOT ORTALAMASI)**

**A) TANIMLAR  
NOT DİYAGRAMI**

I. Karne notu ile aynı notu alan öğrenci sayısı arasındaki ilişkiyi gösteren diyagramdır.

**AVERAGE**

I. dönem notlarının toplamının sınıf mevcuduna bölünmeden bulunan nottur. Yani Not Ortalaması.

**B) ÖRNEK:**

- a) Diyelimki öğrencinizin İngilizce dersinden karne notu 6 olsun ve sınıfının İngilizce dersindeki average'ı da 7.33 olsun. Öğrencinizin karnedeki notu zayıf değildir. Ama bu not average'ın altında olduğu için kendi sınıfındaki arkadaşları arasındaki düzeyi zayıftır.
- b) Daha kolay bir değerlendirme için Karne notunun not diyagramındaki yüzey average çizgisinin solunda mı sağında mı olduğuna bakınız. Solunda ise öğrenci başarısız, sağında ise başarılı sayılabilir.

**II. SIRALAMA ÇİZELGELERİ**

Her sınıfta her ders için öğrencileri, aldıkları notlara göre en büyükten en küçüğe doğru, sıraladık. Böylece her öğrencinin her derste kendi sınıfı içinde kaçınıcı sırada olduğunu saptamış olduk. Bunu her öğrenci için ayrı bir çizelge haline getirdik ve bu yazımıza ekledik.

Kuşkusuz başarı sırasının ön sıralarda yer alması sevindiricidir.

ÖĞRENCİNİN SINIFI: ORTA 1/A  
NUMARASI: 25

**ÖĞRENCİNİN DERSLERDEKİ SINIF İÇİ BAŞARI SIRASI**

TÜRKÇE	MATHS	SCIENCE	ENG.	O.ENG	M.TARİH
3.	10.	3.	7.	5.	27.

Tablo 2 SIRALAMA ÇİZELGESİ

Öğrenci No:	Türkçe	Matematik	Science	İngilizce	O.Eng.	M.Tarih
25	3	10	3	7	5	27
27	3	7	8	1	2	3
46	6	7	23	3	10	13
47	19	27	26	17	22	27
68	6	1	5	13	21	8
70	10	10	21	17	4	5
85	6	5	17	9	17	25
91	1	13	23	26	22	7
107	14	10	8	6	7	8
112	12	2	14	17	10	12
133	26	4	13	13	17	2
134	12	15	5	17	10	18
140	3	10	3	9	7	3
158	19	30	17	29	22	8
159	19	23	8	9	10	27
179	26	25	26	22	31	25
186	14	24	17	9	15	27
192	1	17	1	3	2	6
214	14	28	34	29	35	5
218	19	5	32	34	31	13
227	19	25	33	22	35	33
247	6	13	14	17	30	13
271	10	22	1	1	1	18
272	26	32	8	7	5	18
273	24	20	8	13	17	13
320	24	7	26	26	17	33
324	14	28	29	31	28	13
329	26	17	17	13	7	1
330	31	25	29	31	22	18
342	31	35	25	26	15	18
345	36	35	35	34	33	33
358	30	31	21	22	22	33
360	31	34	31	31	33	27
697	35	32	36	36	28	27
698	36	35	37	37	37	33
702	14	3	5	3	10	18

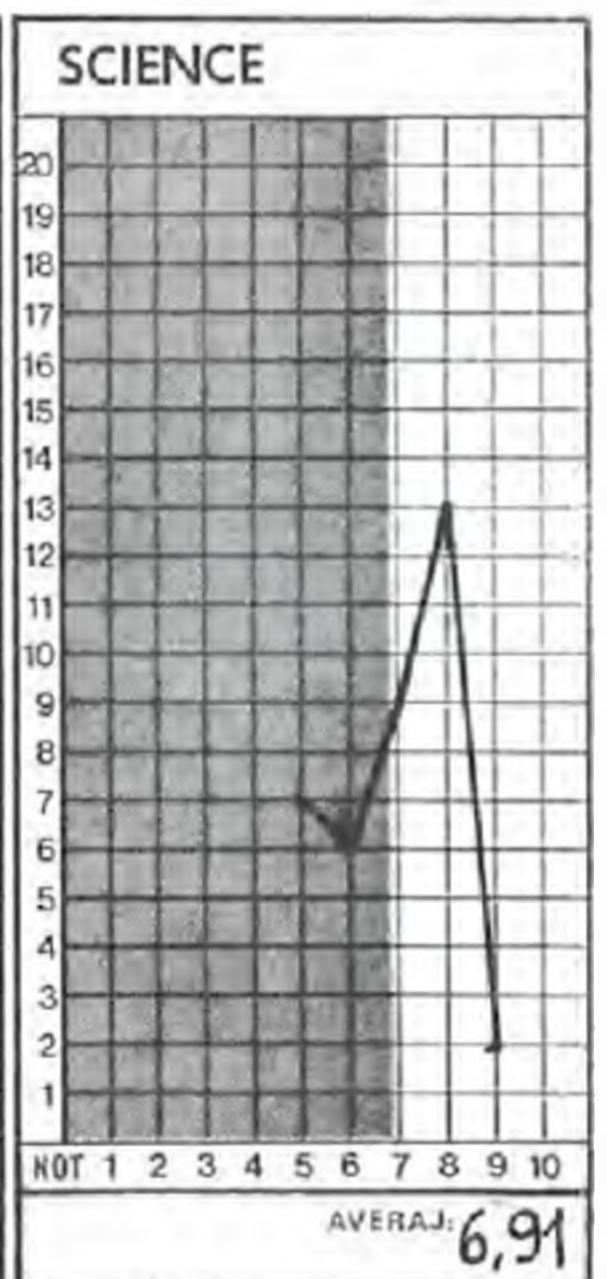
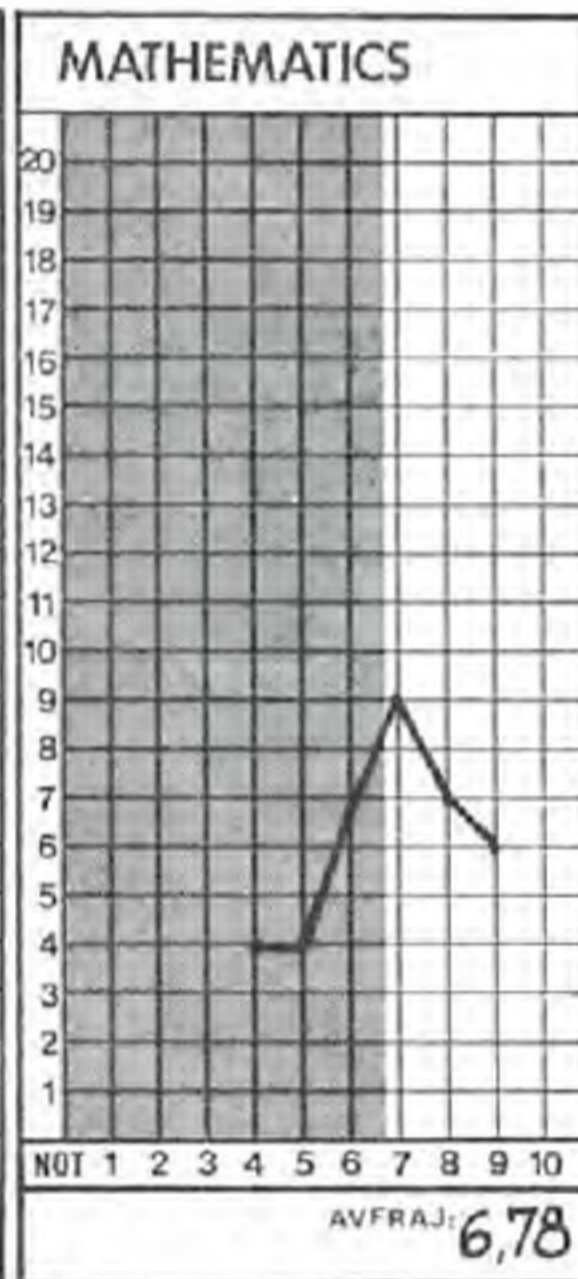
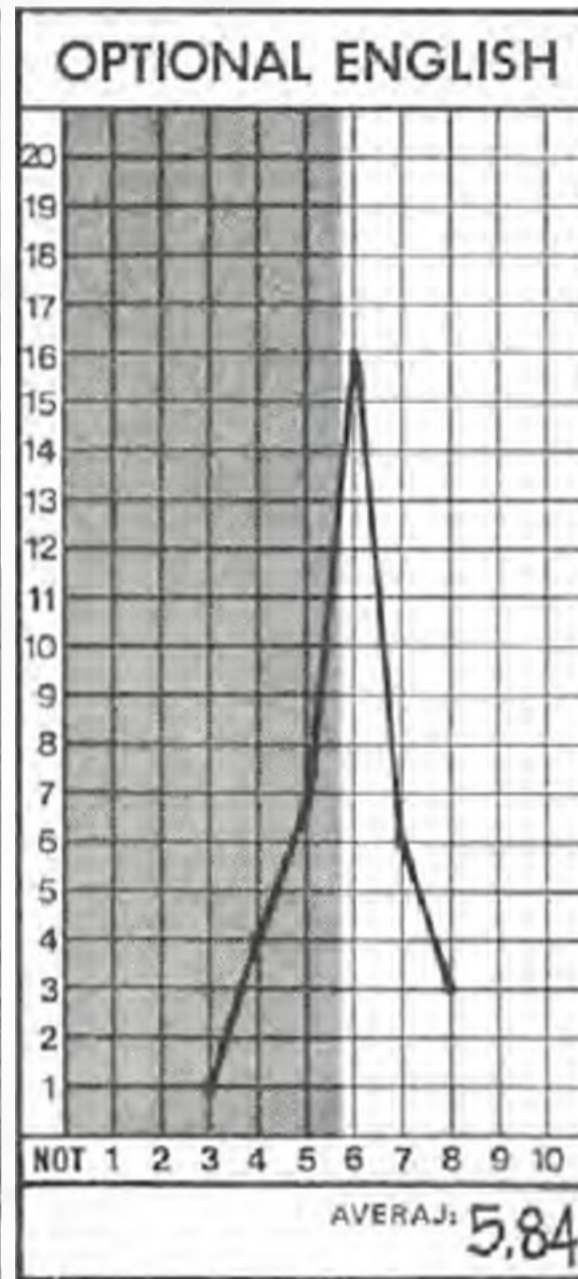
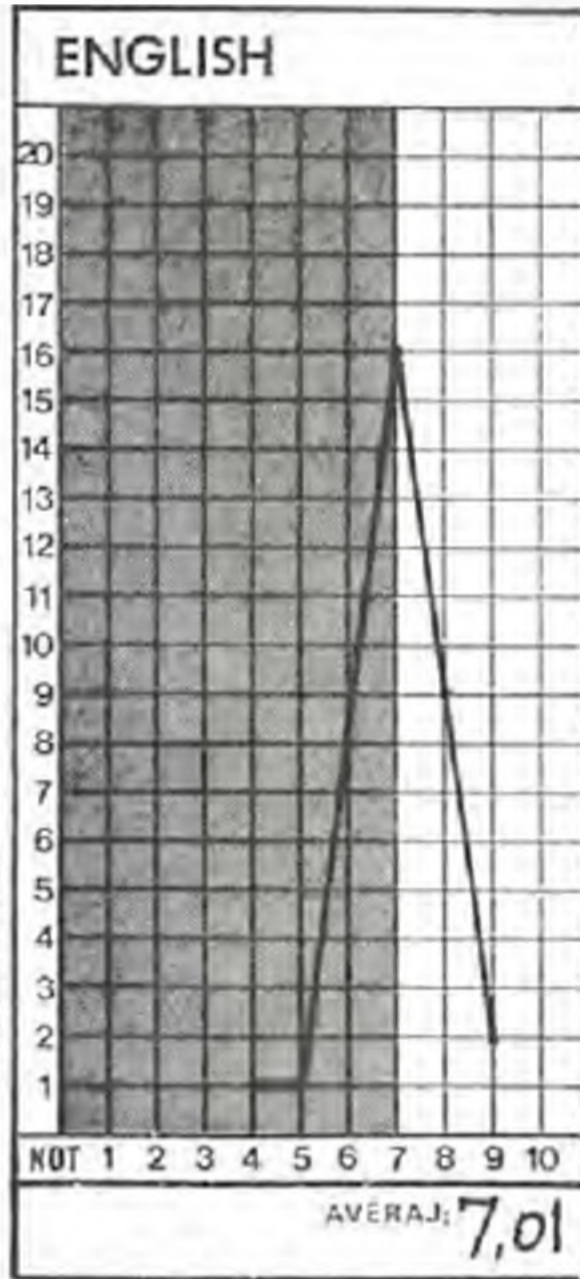
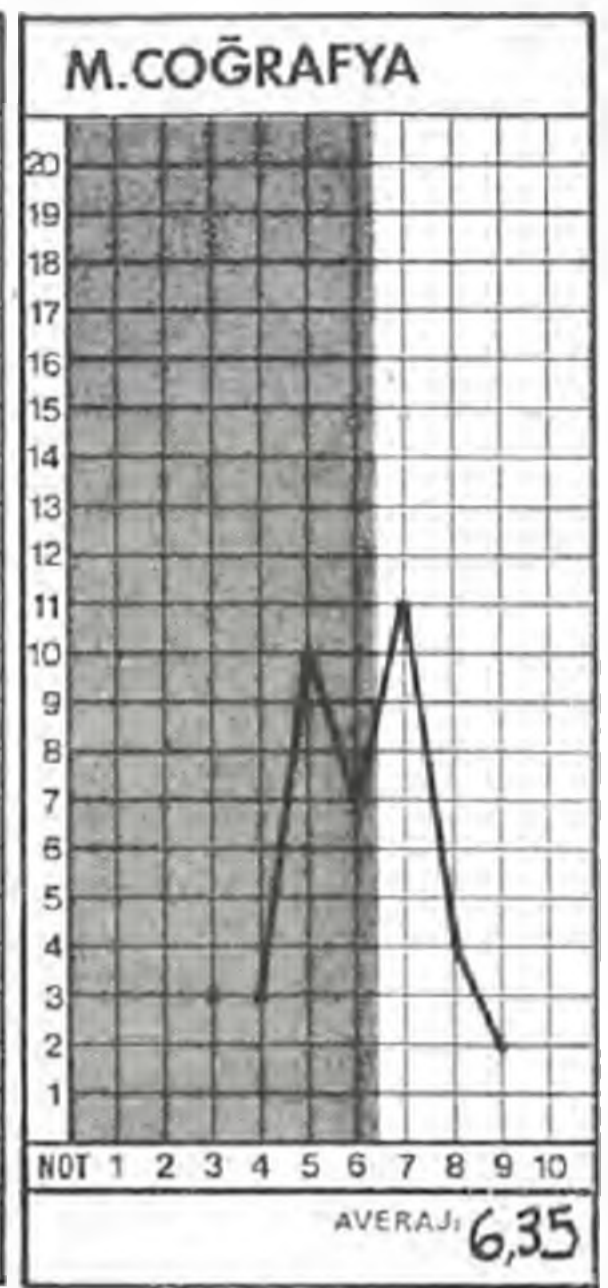
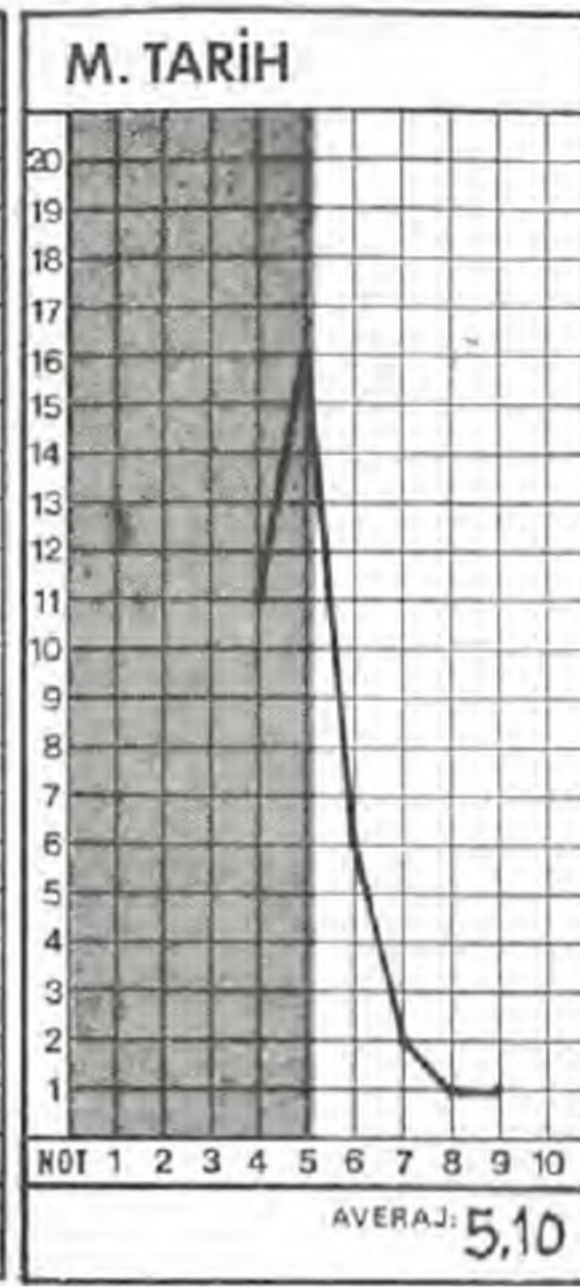
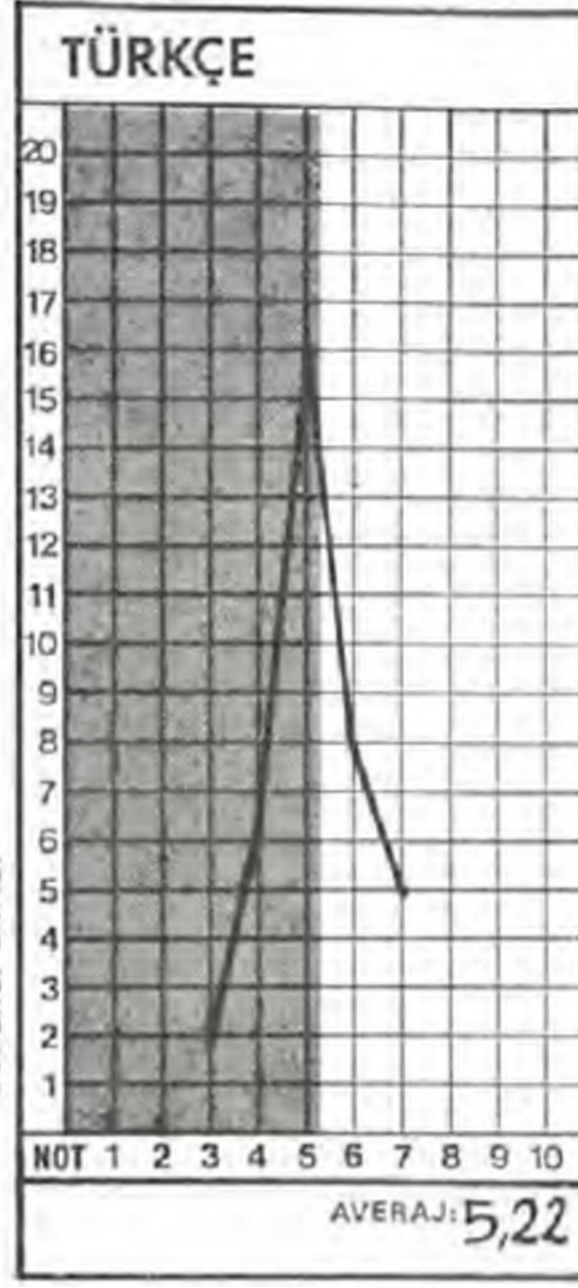


ÖZEL  
KÜLTÜR LİSESİ

1985/86 DERS YILI  
1.DÖNEM KARNE  
NOTLARINA GÖRE

SINIF: 1/A

ÖĞRENCİ  
BAŞARI DİYAGRAMI  
VE  
(AVERAGE) DURUMU



Tablo iki de numara sırası yazılan öğrenci, örneğin 25 no.lu öğrenci Türkçe dersinde sınıfın üçüncüsü, matematik dersinde sınıfın 10.cüsü science dersinde 3.cüsü, İngilizce dersinde 7.cisi optional (seçmeli) İngilizce dersinden ise 5.cisi Milli Tarih'ten ise 27.cisi olduğu anlaşılmaktadır.

#### BU ÇALIŞMA NEDEN ÖNEMLİDİR

Yukarıda sözünü ettiğimiz çalışma öğretmenler, rehberlik bürosu ve veliler için önem taşımaktadır.

• Öğretmen için önem taşır; böylece aynı sınıfa giren diğer öğretmenlerin diğer derslerdeki durumu hakkında bir fikir sahibi olur ve öğrenciyi daha net değerlendirebilir. Sınıf öğretmenler toplantısında elindeki veriler nesnel ve kesin olduğu için önerileri de nesnel olacaktır. Örneğin; tablo 2'deki çizelgede 25. numaralı öğrencinin tarih öğretmeni; bu öğrencinin değerlendirmesini yeniden düşünecektir.

• Rehberlik ve Eğitim bürosu için önem taşır; Ortalamanın han-

gi derslerde düşük hangi derslerde yüksek olduğunu ve öğrencinin sınıf içinde ve tüm derslerde ne durumda olduğunu görür. Mesleğe yöneltme çalışma yapacaksa, elindeki verileri diğer testlerin destekleyicisi olarak değerlendirebilir.

• Veliler için önem taşır; Herhangi bir derste çocuğun notunun geçer bir not olmasına karşın ortalamasının altında olması halinde gerekli önlemleri alarak öğrenciye yardım etmede somut bir yol izleyebilir.



